

**Vilniaus universiteto Teisės fakulteto
Privatinės teisės katedra**

Pauliaus Žilėno,
komercinės teisės studijų šakos
laisvojo klausytojo

**Magistro darbas
Nuosavybės teisė į laukinius gyvūnus: lyginamoji analizė**

Vadovas: doc.dr. Algirdas Taminskas
Recenzentas: lekt. Egidijus Laužikas

Vilnius 2010

Turinys.

Santrumpos.....	3
Ižanga	5
1. Nuosavybės teisės į laukinius gyvūnus objekto samprata.....	8
1.1. Daikto ir gyvūno tapatumo problema.....	8
1.2. Daiktų sampratos skirtumai nagrinėjamų valstybių teisės sistemose.....	9
1.3. Gyvūno sampratos lyginamieji aspektai.....	12
1.4. Gyvūnų ir daiktų bendrumas teisės teorijoje.....	15
1.5. Gyvūnų ir daiktų tapatinimas istoriniuose teisės šaltiniuose.....	16
1.6. Gyvūnų teisinio statuso keitimo procesų analizė.....	17
1.7. Laukinio gyvūno sampratos skirtumai nagrinėjamų valstybių teisės sistemose.....	21
2. Nuosavybės teisės į laukinius gyvūnus subjektai.....	25
2.1. Valstybės dalyvavimas nuosavybės teisės į laukinius gyvūnus teisiniuose santykiuose.....	25
2.2. Fiziniai asmenys kaip vykdymo teisės subjektai.....	30
2.3. Įgijimo teisės ir subjektai	31
2.3.1. Lietuva.....	31
2.3.2. Lenkija.....	32
2.3.3. Vokietija.....	34
2.3.4. Šveicarija.....	36
3. Pasisavinimas.....	39
3.1. Valios reikšmė nuosavybės teisės į laukinius gyvūnus įgijime.....	40
3.2. Užvaldymo veiksmai.....	41
3.3. Įgijimo teisė.....	41
3.4. Pažeistos įgijimo teisės gynimas.....	43
4. Savisauga.....	44
5. Subjektinės nuosavybės teisės į laukinius gyvūnus pasibaigimo, susijusio su savaiminiu gyvūno ištrūkimu į laisvę, lyginamieji aspektai.....	46
6. Nuosavybės teisės į laukinius gyvūnus įtaka atsakomybei už žalą atsiradusią dėl šių gyvūnų ir transporto priemonių susidūrimų.....	49
6.1. Lenkija.....	50
6.2. Vokietija.....	51
6.3. Šveicarija.....	54

6.4. Lietuva.....	56
7. Išvados.....	60
8. Literatūros sąrašas.....	61
9. Santrauka.....	72
10. Zusammenfassung.....	74

Santrumpos.

1.Sutrumpinti valstybių pavadinimai:

Austrija	Austrijos Respublika;
Baltarusija	Baltarusijos Respublika;
Kazachstanas	Kazachstano Respublika;
Latvija	Latvijos Respublika;
Lenkija	Lenkijos Respublika;
Lietuva	Lietuvos Respublika;
Moldova	Moldovos Respublika;
Rusija	Rusijos Federacija;
Šveicarija	Šveicarijos Konfederacija;
Vokietija	Vokietijos Federacinė Respublika.

2.Sutrumpinti teisės aktų pavadinimai:

ABGB	(Austrijos) civilinis kodeksas <i>((Österreichisches) Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch)</i> ;
ALR	Prūsų žemės teisė <i>(Allgemeines Landrecht für die Preussischen Staaten)</i> ;
BGB	Vokietijos civilinis kodeksas <i>(Bürgerliches Gesetzbuch)</i> ;
Civilinis kodeksas (PL)	Lenkijos civilinis kodeksas <i>(Kodeks cywilny)</i> ;
CK	Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas;
Gamtos apsaugos įstatymas (PL)	Lenkijos gamtos apsaugos įstatymas <i>(Ustawa o ochronie przyrody)</i> ;
GGLNĮ	Lietuvos Respublikos gyvūnų globos, laikymo ir naudojimo įstatymas;
Gyvūnų apsaugos įstatymas (PL)	Lenkijos gyvūnų apsaugos įstatymas <i>(Ustawa o ochronie zwierząt)</i> ;
Gyvūnų apsaugos įstatymas(CH)	(Šveicarijos) Gyvūnų apsaugos įstatymas <i>(Tierschutzgesetz)</i>

Gyvūnų apsaugos potvarkis(CH)	Šveicarijos Gyvūnų apsaugos potvarkis (<i>Tierschutzverordnung vom 23. April 2008</i>);
LGI	Lietuvos Respublikos laukinės gyvūnijos įstatymas;
Medžioklės įstatymas (CH)	Šveicarijos federacinis medžioklės įstatymas (<i>Bundesgesetz über die Jagd und den Schutz wildlebender Säugetiere und Vögel</i>) ;
Medžioklės įstatymas (D)	(Vokietijos) Federacinis medžioklės įstatymas (<i>Bundesjagdgesetz</i>);
MĮ	Lietuvos Respublikos medžioklės įstatymas;
OR	(Šveicarijos) prievolių kodeksas ((<i>Schweizerisches Obligationenrecht</i>));
VVG	(Vokietijos) draudimo sutarties įstatymas (<i>Gesetz über den Versicherungsvertrag</i>);
ZGB	(Šveicarijos) civilinis kodeksas ((<i>Schweizerisches</i>) <i>Zivilgesetzbuch</i>);
ZPO	(Vokietijos) civilinio proceso kodeksas (<i>Zivilprozessordnung</i>).

3.Kitos santrumpos:

AT(PL)	Lenkijos Aukščiausias Teismas (<i>Sąd Najwyższy</i>);
Bundestagas	Vokietijos parlamentas, įstatymų leidybos institucija;
LAT	Lietuvos Aukščiausias Teismas;
RSFSR	Rusijos Sovietinė Federacinė Socialistinė Respublika;
SSRS	Sovietų Socialistinių Respublikų Sąjunga;

Ižanga.

Darbo aktualumas. Teisės doktrinoje manoma, kad lyginamosios teisės svarbiausi tikslai yra du: teikti siūlymus nacionalinės teisės plėtojimui ir supažindinti akademinę visuomenę su kitų valstybių teisiniais pasiekimais. Tačiau dabartiniame vystymosi etape reikalinga pripažinti ir trečio svarbaus tikslo egzistavimą – pakylant virš nacionalinių teisės sistemų, lyginamuoju pagrindu padėti plėtoti savitą bendraeuropinę sistemą¹.

Vakarų Europos, skirtingai negu Rytų Europos, teisinė mintis nebuvo varžoma politiniais tikslais. Laisvose visuomenėse susiformavo kitokie požiūriai, taip pat ir į gyvūnus. Be to pastebima bendra tendencija keisti gyvūno teisinę padėtį suteikiant didesnę apsaugą.

Todėl reikalinga atsakyti į klausimą, ar Lietuvos Respublikos nacionalinėje daiktinėje teisėje suformuotas gyvūno statusas atitinka šiuolaikines europines teisės vystymosi kryptis ir ar nėra susiformavusi būtinybė ką nors keisti.

Nuosavybės teisės į laukinius gyvūnus įgijimas ir įgyvendinimo ribos dažniausiai reglamentuojami teisės aktais, kuriuose didžioji dalis yra viešosios teisės normų. Tačiau darbo pavadinimas rodo, kad čia analizuojama kiek kitokiu aspektu – per civilinės teisės prizmę, neišvengiamai balansuojant ant viešosios teisės ir privatinės teisės ribos.

Skirtingas užsienio valstybėse nuosavybės teisės į laisvėje esančius laukinius gyvūnus reglamentavimas lemia kitokius šių gyvūnų padarytos žalos atlyginimo santykius. Tai aktualu atvejais, kai žala atsiranda dėl laukinių gyvūnų ir transporto priemonių susidūrimų keliuose. Dėl didėjančio transporto priemonių skaičiaus, įvyksta vis daugiau jų susidūrimų su laukiniais gyvūnais, tačiau dėl to atsiradusios žalos atlyginimo aspektai Lietuvos teisės doktrinoje nėra nagrinėjami, o teismai susiduria su konkrečių situacijų vertinimo sunkumais dėl vienodos praktikos nebuvimo. Aplinkos ministerijoje parengtas ir LR Seime įregistruotas naujos redakcijos Laukinės gyvūnijos įstatymo projektas, kuriame yra nuostatų tiesiogiai susijusių su nuosavybės teisės į laukinius gyvūnus reglamentavimu ir žalos susijusios su laukinių gyvūnų ir transporto priemonių susidūrimais, atlyginimo aspektais.

Reikalinga pažymėti, kad nuosavybės teisės į laukinę gyvūniją aspektų analizė nėra „populiari“ nei Lietuvos, nei užsienio teisės doktrinose. Rimtų mokslinių tyrimų nagrinėjama tema autoriui nepavyko rasti nei Lietuvoje, nei užsienio valstybėse.

Be to autoriui nėra žinomi kiti magistro darbai šia tema.

Šis darbas išsiskiria iš kitų magistro darbų užsienio valstybių teisės aktų *travaux préparatoires* tyrimo taikymu. Ir tuo pasireiškia darbo naujumas Lietuvos akademinės analizės lygmenyje.

¹ ZWEIGERT, K., KÖTZ, H. *Lyginamosios teisės įvadas*. Vilnius, Eugrimas, 2001, p.40.

Darbo tikslai ir uždaviniai.

1. Išanalizuoti kokia pasirinktų kai kurių užsienio valstybių teisės aktuose esančių nuostatų, kad gyvūnai yra ne daiktai, teisinė reikšmė;
2. Iširti ar reikalinga Lietuvos Respublikos teisės aktuose *expressis verbis* nustatyti, kad gyvūnai yra ne daiktai;
3. Nustatyti, ar išimtinės valstybės nuosavybės į laisvėje esančius laukinius gyvūnus principas atitinka šiuolaikinę reglamentavimo sampratą ir atsižvelgiant į rezultatą pasiūlyti teisinio reglamentavimo keitimo variantus;
4. Palyginti laukinių gyvūnų pasisavinimo aspektus pasirinktose užsienio valstybėse ir Lietuvos Respublikoje;
5. Parodyti žalos, atsiradusios dėl laisvėje esančių laukinių gyvūnų ir transporto priemonių susidūrimų, atlyginimo santykių skirtumus, atsižvelgiant į skirtingus šių gyvūnų priklausomybės režimus, pasirinktose užsienio valstybėse ir palyginti su šių klausimų sprendimo būdais Lietuvos Respublikoje.

Darbo objektas. Lyginamuoju aspektu bus tiramos teisinės konstrukcijos, analizuojami įstatymų leidėjų tikslai, teismų praktika ir teisės doktrina Lietuvos, Lenkijos, Vokietijos ir Šveicarijos (toliau – nagrinėjamos valstybės) teisės sistemose. Be to kai kuriais aspektais bus parodomi teisiniai sprendimai Austrijoje, Latvijoje, Rusijoje, Baltarusijoje, Ukrainoje, Moldovoje ir Kazachstane.

Lenkija buvo pasirinkta dėl jos geografinės padėties, istorinio bendrumo ir teisės tradicijos lemiančios reglamentavimo panašumus su Lietuva.

Vokietija pasirinkta dėl jos lemiančios tiek ekonomine, tiek ir politine prasme padėties Europos Sąjungoje, gausios teismų praktikos ir autoriui palankios kalbinės situacijos.

Šveicarijos teisinės konstrukcijos reikšmingos dėl vyraujančios nuomonės apie gebėjimą geriausiai išspręsti kai kurias juridines problemas ir valstybės politinės nepriklausomybės nulemiančios galias demokratines ir teisines tradicijas.

Neatskleidus Lietuvos teisinių aspektų, lyginamasis procesas būtų neišsamus ir nepasiektų lyginimo tikslų.

Darbe bus analizuojami nuosavybės teisės į laukinius gyvūnus objektai, subjektai, šios teisės įgijimo ir pabaigos ypatumai, o taip pat žalos atsiradusios dėl laukinių gyvūnų ir transporto priemonių susidūrimų atlyginimo aspektai.

Tyrimo metodai. Šiame darbe tyrimas atliekamas naudojant tradicinius jurisprudencijos metodus – dokumentinį, lyginamąjį, lingvistinį, istorinį, sisteminių ir teleologinių.

Šiame darbe lyginamuoju, kaip pagrindiniu, metodu tiriami nuosavybės teisės į laukinius gyvūnus aspektai ir su šia teise iš dalies susiję specialūs deliktiniai santykiai. Todėl darbas yra mikrokomparatyvinio pobūdžio

Dokumentinio tyrimo metodas naudotas nagrinėjant Lietuvos ir kitų valstybių teisės aktų ir teismų procesinių sprendimų turinį.

Loginis tyrimo metodas taikytas darant išvadas, siūlant problemų sprendimo variantus.

Istorinis tyrimo metodas buvo naudojamas analizuojant valstybinės nuosavybės teisės į laisvėje esančius laukinius gyvūnus kilmę.

Teleologinis tyrimo metodas buvo taikomas tiriant Vokietijos, Šveicarijos ir Lenkijos įstatymų rengimo medžiagą reikšmingą šiam darbui.

Be to lingvistiškai ir sistemiškai buvo būtina išnagrinėti užsienio valstybių teisės normų turinį.

Šaltiniai. Analizė buvo atliekama remiantis nagrinėjamų valstybių ir Austrijos, Latvijos, Rusijos, Baltarusijos, Ukrainos, Moldovos ir Kazachstano teisės aktais nurodytais naudotos literatūros sąraše. Atsižvelgiant, kad Vokietijos ir Šveicarijos, kaip federacinių valstybių, federacijos subjektai turi įstatymų leidžiamąsias galias, buvo analizuojami ne visų šių subjektų teisės aktai, bet pasirinkti atskiri tyrimui reikšmingi teisinio reglamentavimo atvejai.

Doktrinių šaltinių vokiečių ar lenkų kalbomis yra mažai. Buvo remtasi H. J. Wielingo, F. Gschnitzerio, E. Deutscho, K. Zweigerto darbais.

Taip pat buvo naudotasi nagrinėjamų valstybių teismų praktika ir Austrijos Aukščiausio Teismo byla, o taip pat Lietuvos ir Vokietijos konstitucinių teismų sprendimais.

Nustatant įstatymų leidėjų tikslus buvo vertinti *travaux préparatoires*: tiriami posėdžių Lenkijos Seime ir Vokietijos Bundestage protokolai. Atskleidžiant Vokietijos teisės erdvėje suformuotos daikto sampratos kilmę tyrime buvo naudojama negaliojančiu Prūsijos karalystės teisės aktu. Analizuojant išimtinės valstybės nuosavybės teisės į laisvėje esančius laukinius gyvūnus principo istorinius aspektus buvo remtasi negaliojančiais RSFSR ir SSRS teisės aktais.

Statistiniai duomenys dėl laukinių gyvūnų ir automobilių susidūrimų buvo renkami pasinaudojant periodika internete.

1. Nuosavybės teisės į laukinius gyvūnus objekto samprata.

1.1. Daikto ir gyvūno tapatumo problema.

Nuosavybės teisė daiktinių teisių sistemoje užima išskirtinę vietą. Visų šiame darbe nagrinėjamų valstybių privatinėje teisėje nuosavybės teisės institutas geriausiai ir plačiausiai reglamentuotas. Nuosavybės teisė negalima nesant jos objekto. Kartu paplitusi, ypač teisės doktrinoje, nuomonė, kad nuosavybės teisinių santykių objektais gali būti daiktai teisine prasme, tai yra materialūs dalykai sukurti kaip gamybos proceso rezultatas, arba pasisavinti iš gamtos.

Dar Romos valstybės teisė gyvūnus laikė daiktais². Dėl romėnų teisės recepcijos tokia gyvūnų samprata pateko į skirtingų valstybių teisės sistemas.

Pati problema yra tame, kad Vakarų visuomenėse jau seniai buvo „įtariama“ gyvūnus turint kažkokių esminių skirtumų nuo daiktų, o įstatymų leidėjai XX amžiaus pabaigoje net pradėjo daiktų ir gyvūnų atribojimo procesą formaliai paskelbdami, kad gyvūnai nėra daiktai ir tuo lyg išplėsdami klasikinį nuosavybės teisės objektų sąrašą.

Todėl klausimas, ar teisė privalo taip toli nutolti nuo žmogiško suvokimo, kad gyvūno gyvybę laikytų nereikšmingu elementu, nėra jau visai retorinis.

Skirtumų užsienio valstybių teisės sistemose tarp gyvūno ir daikto paieška gali padėti atsakyti į klausimus, ar gyvūnai yra laikomi daiktais teisine prasme, o gal jie jau „išbraukti“ iš daiktų sąrašo ir tapo kažkokiais greta daiktų esančiais nuosavybės teisės objektais, ir ko iš tiesų siekė įstatymų leidėjai, tai yra nagrinėti normas teleologine prasme.

Kartu reikia neužmiršti, kad šio darbo tema yra nuosavybės teisės į laukinius gyvūnus aspektų analizė, todėl reikalinga atskleisti teisinės ribas ne tik tarp daikto ir gyvūno, bet ir tarp gyvūnijos biologine prasme ir gyvūnijos teisine prasme, tai yra surasti gyvūnus, kurie yra reikšmingi daiktinei teisei ir kurie jos ignoruojami, o taip pat rasti daiktinei teisei svarbius skirtumus tarp laukinių gyvūnų ir kitokių gyvūnų.

1.2. Daiktų sampratos skirtumai nagrinėjamų valstybių teisės sistemose.

² NEKROŠIUS, I., NEKROŠIUS, V., VĖLYVIS, S. *Romėnų teisė: vadovėlis*. Vilnius: Justitia, 1999, p. 103.

Išorinio pasaulio užvaldymas žmogui – sudėtingas procesas: laisva valia palaipsniui jo atskiras dalis paverčia tikslu, padalindama erdvę sutinkamai su galutine individo prigimtimi. Žmogui funkcionaliai reikšmingos aplinkos dalys – daiktai – apibrėžia individualaus intereso mastą ir todėl tampa skirtingų valių derinimo dalyku³.

Romėnų teisininkai nesuformulavo bendrosios daiktų sąvokos⁴. Jie žodžiui *res* suteikė plačią prasmę. Šiuo žodžiu apibrėždavo tam tikrą aplinkybę, įvykį, procesą, taip pat ginčo dalyką. I. Nekrošiaus nuomone *res* romėnų teisėje buvo laikomas kiekvienas turtas (gėrybės), priklausantis gyvajai ar negyvajai gamtai ir fiziniu bei erdvės požiūriu izoliuotas arba neatskiriamas nuo kitų gamtos dalių⁵. *Res* buvo bet kokie materialūs dalykai, teisiniai santykiai, teisės. T. Mayer – Maly mano, kad daikto sampratos platumas romėnams buvo reikalingas dėl pažeistų teisių gynimo specifikos – ieškiniai buvo tik asmeniniai (*actio in personam*) arba daiktiniai (*actio in rem*)⁶.

Lietuvos teisėje daiktas suvokiamas kitaip, negu romėnų teisėje. Manoma, kad daiktai gali būti tiek gamtos, tiek žmogaus darbu sukurti dalykai. Dar daugiau – daiktu galima laikyti tik dalyką, kuris „perėjo“ pradinio įgijimo procesą. Daiktai – tai iš gamtos pasisavinti arba gaminant sukurti materialaus pasaulio dalykai⁷. Tokia daikto sąvoka tapo norma CK 4.1 straipsnyje. Daikto samprata siejama su trimis elementais. Pirma, su subjekto nuosavybės teisės⁸ į tą objektą įgijimo proceso pabaiga, kuri reiškia faktinio valdymo atsiradimą. Todėl pradinio įgijimo procese yra būtinas veiksnus subjekto dalyvavimas tuo būdu, kad subjektas valingus ir teisėtus įgijimo proceso veiksmus sėkmingai pabaigia. Šie veiksmai siejami su dalyko paėmimu iš gamtos, arba su technologiniu gamybos procesu. Antra, su dalyko fizikine sandara, arba kitaip tariant su jo atominės struktūros išplitimo erdvėje būtina sąlyga. Ir trečia, su atskirumu (individualumo principas): daiktu nepavadinsi to kas neturi ribų, yra be pradžios ir pabaigos. Tai reiškia daiktas yra atskiras nuo kitų turintis fizikinę sandarą ir gebantis būti valdomu dalykas.

Lenkų bendrinėje kalboje sąvoka *rzecz* (daiktas) turi labai plačią reikšmę. Tai gali būti problema, reiškinys, tema, turinys ar jo dalis, užduotis, pareiga, veiksmai, veiklos pavadinimas, įvykis, faktas, aplinkybė, ketinimai, veiksmų planas, poelgis, materialus daiktas, pokalbis, kalba. Dėl to suprantama, kad teisėje naudojamos sąvokos turinys turi skirtis nuo bendrinės kalbos įpročių. Lenkijoje nugalė moderni daikto samprata. Pirmosios Žečpospolitos laikais vyravo nuomonė,

³ ДОЖДЕВ, Д. В. *Римское частное право*. Москва, 1999, p. 335-336.

⁴ NEKROŠIUS, I., NEKROŠIUS, V., VĖLYVIS, S. *Romėnų teisė*: vadovėlis. Vilnius: Justitia, 1999, p. 99.

⁵ NEKROŠIUS, I., NEKROŠIUS, V., VĖLYVIS, S. *Romėnų teisė*: vadovėlis. Vilnius: Justitia, 1999, p. 100.

⁶ MAYER – MALY, Theo. *Römisches Recht*. Wien, 1999, p. 51.

⁷ *Civilinė teisė*: vadovėlis. Kaunas: Vija, 1998, p. 237.

⁸ Žodžio „pasisavinti“ reikšmę šiuo atveju turbūt reikėtų aiškinti plečiamai, tai yra tai turėtų apimti ne tik nuosavybės teisę, bet ir valdymą kaip savarankišką teisę. – Autoriaus pastaba.

siejanti daiktą su galimybe būti turto dalimi, ar su naudingumu žmogui. T.Ostrowski rašė, kad „daiktas teisiškame supratime reiškia visą tą, kas pagal savo kilmę gali tilpti į žmogišką turta, arba pagal savo prigimtį gali tarnauti žmogaus naudai“⁹. Tačiau tokia samprata pradėjo nebeatitikti daikto esmės besivystančiame pasaulyje. Todėl lenkai suvokė būtinybę keisti daikto sampratą. Čia įsitvirtino nuomonė, kad daiktas – tik materialus dalykas (*przedmiot materialny*). Taip jis apibrėžiamas Civilinio kodekso (PL) 45 straipsnyje¹⁰.

Vokietijos teisinėje erdvėje požiūris į daikto sąvokos platumą yra nevienodas. Austrija dar pasilieka „daiktininkų“ zonoje. Siauriausia daikto samprata Vokietijoje, o Šveicarija užima tarpinę padėtį tarp tų abiejų vokiškos teisinės erdvės dalių.

Nors Austrijos atvejo nagrinėjimu ir nukrypstama nuo pasirinktų tyrimo objektų ribų, tačiau atitinkamų jos teisės nuostatų neišnagrinėjus vykdomos analizės bendram vaizdui trūktų svarbaus elemento.

ABGB 285 straipsnyje nustatyta, kad „Viskas, kas nėra asmuo ir tarnauja žmogaus naudai, teisine prasme yra laikoma daiktu (*Alles, was von der Person unterschieden ist, und zum Gebrauche der Menschen dient, wird im rechtlichen Sinne eine Sache genannt*¹¹). Austrų teoretikų nuomone tuo ABGB nustatyta priešybė – tarp daikto ir žmogaus, tarp teisės objekto ir teisės subjekto. Teisės subjektas yra teisių ir pareigų turėtojas (*Träger*) o teisės objektas – teisės dalykas. Teisės dalykai (daiktai) yra pavyzdžiui žemės sklypai ir namai, augalai ir gyvūnai, mašinos, automobiliai, baldai, drabužiai ir papuošalai, maisto produktai, pinigai, elektra ir kita energija, įmonė; bet taip pat ir teisės: kaip paveldėjimo teisė, autoriaus teisės, reikalavimo teisė¹².

Vokietijoje sukurti dabartinę daikto sampratą nebuvo paprasta. Iš vienos pusės spaudė recepuotos romėnų teisės našta, iš kitos pusės – modernūs laikai, kuriuose romėniška samprata sunkiai derinosi.

Pažymėtina, kad dar ALR įtvirtino tokią plačią daikto sampratą, kurią nesunku apkaltinti kaip prieštaravusią gamtos mokslams ir sveikai nuovokai¹³. Net Savinji (*Friedrich Carl von Savigny*) nuomonė apie tokią daikto sampratą buvo neigiama¹⁴.

⁹ OSTROWSKI, Theodor. *Pravo cywilne*. Warszawa, 1784, p. 85. Prieiga per:

http://www.pbi.edu.pl/book_reader.php?p=41352

¹⁰ Civilinio kodekso (PL) 45 straipsnis. Daiktais pagal šį kodeksą yra tik materialūs dalykai (*Rzeczami w rozumieniu niniejszego kodeksu są tylko przedmioty materialne*). Prieiga per: < <http://www.lex.com.pl/kodeksy/?akt=64.16.93.htm>>

¹¹ Austrijos civilinis kodeksas (ABGB). Prieiga per:

<http://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10001622>

¹² GSCHNITZER, Franz. *Allgemeiner Teil des bürgerlichen Rechts*. Wien, New York, 1992. p. 394-395. Prieiga per:

<http://books.google.com/books?id=d9DTGBjPOwC&printsec=frontcover&dq=gschnitzer&lr=&hl=lt#v=onepage&q=&f=false>

¹³ ALR §1. Daiktu bendrai vadinasi įstatymo prasme visa kas teisės dalyku (*Gegenstand*) arba prievolės dalyku gali būti; §2. Taip pat žmonių veiksmai, atitinkantys jų teises, tiek kiek jie yra kitų teisių dalyku, yra bendra daikto samprata apimti; §3. Siauresne prasme daiktu vadinama tai, kas arba dėl savo kilmės, arba dėl žmogaus įsikišimo savarankiškumą

Bet veikusios trys BGB kūrimo komisijos ištaisė tokią padėtį ir dabar Vokietija turi siaurą daikto sampratą suformuluotą BGB 90 straipsnyje: *Sachen im Sinne des Gesetzes sind nur körperliche Gegenstände* (Daiktais įstatymo prasme yra tik materialūs dalykai). H.J.Vylingas (H.J.Wieling) rašo, kad „Daikto sąvoka į pirmą vietą išstumia materialų išplitimą erdvėje. Dėl to teisės nepatenka į daiktų tarpą, net jeigu jos pagal 96 straipsnį¹⁵ yra laikomos žemės sklypo sudėtinė dalimi. Taip pat ir įvairi energija nėra daiktas dėl neišplitimo erdvėje; ji pagal savo kilmę negali būti valdymo dalyku ir daiktine teise.<...>. Apie daiktus teisine prasme galima kalbėti tik jeigu jie paklūsta žmogaus valdžiai. Daiktai, kuriems valdymas ir daiktinės teisės negali būti įgyvendintos nepatenka į teisinę apyvertą.<...>. Daiktinės savybės kokybė toliau reikalauja, kad veiksmas vyktų dėl apribotų, savarankiškų aplinkos dalių“¹⁶. Iš to darytina išvada, kad Vokietijoje galiojanti daikto samprata apimtimi siauresnė už Austrijos ir vyravusią Romos teisėje, ir yra panašios apimties kaip Lenkijoje ir Lietuvoje.

Atkreiptinas dėmesys, kad ZGB nėra daikto apibrėžimo, tačiau kai kurios šio įstatymo normos leidžia daryti išvadas apie daikto sąvokos turinį. Pavyzdžiui ZGB 655 straipsnyje¹⁷ nustatyta, kad „Nuosavybės teisės į žemę dalyku yra žemės sklypai“. Toliau detalizuojama nustatant, kad žemės sklypais laikomi nekilnojami turtai, į Registrų knygą (*Grundbuch*) įrašytos savarankiškos ir tęstinės teisės, kasyklos, žemės sklypų dalinės nuosavybės dalys. ZGB 713 straipsnio¹⁸ norma nustato, kad „Nuosavybės teisės į kilnojamus daiktus dalykais yra pagal savo kilmę kilnojami materialūs daiktai, taip pat gamtos jėgos, kurios gali būti pajungtos teisinei valdžiai ir nepriklauso žemės sklypams“.

H.Barta palygindamas daikto apibrėžimus mano, kad ZGB sukonstruota daikto samprata sekant Vokietijos pavyzdžiu¹⁹.

turi. <...>. §7. Teisės laikomos kilnojamais daiktais. ALR, I tomas, 2 dalis. Berlin, 1852. p.94-96. Prieiga per: http://books.google.com/books?id=i7wqAAAAYAAJ&printsec=frontcover&dq=allgemeines+landrecht&as_brr=3&hl=lt#v=onepage&q=&f=false

¹⁴ GSCHNITZER, Franz. *Allgemeiner Teil des bürgerlichen Rechts*. Wien, New York, 1992. p. 394. Prieiga per: <http://books.google.com/books?id=d9DTGBjPOwC&printsec=frontcover&dq=gschnitzer&lr=&hl=lt#v=onepage&q=&f=false> [žiūrėta 2010-03-22].

¹⁵ H.J.Wielingas turi galvoje BGB 96 straipsnį. – Autoriaus pastaba.

¹⁶ WIELING, Hans Josef. *Sachenrecht*. Berlin, Springer Verlag, 2006. p.10. Prieiga per: http://books.google.com/books?id=O_w58QETfvkC&pg=PA39&dq=hj+wieling+sachenrecht&as_brr=3&hl=lt#v=onepage&q=hj%20wieling%20sachenrecht&f=false

¹⁷ ZGB 655 straipsnis. Prieiga per: <http://www.admin.ch/ch/d/sr/210/a655.html>

¹⁸ ZGB 713 straipsnis. Prieiga per: <http://www.admin.ch/ch/d/sr/210/a713.html>

¹⁹ „Vokietijos BGB nustato savą daikto apibrėžimą 90 straipsnyje. Daiktai įstatymo prasme pagal tai yra tik „materialūs dalykai“. Ši siaura daikto sąvoka sudarė BGB, jau greitai po jo įsigaliojimo kvalifikuojant elektros srovės priklausomybę daiktams, sunkumus. Austrijos ABGB 285 straipsniu net iki šiandien savo užduotį „nesunkiai“ (taip kaip dėl kompiuterių programų) įvykdo. Ateityje dėl genetikos mokslo riba tarp asmens (teisės subjekto) ir daikto (teisės objekto) galėtų prarasti ryškumą. ABGB taip ir šį iššūkį lengviau pergyvens, negu vokiškas BGB ir jo pasekėjai. Būsima Europos įstatymų leidyba turėtų į tai atsižvelgti. Šveicarijos privatinė teisė išvengia bendros daikto sąvokos ir ZGB 713 straipsnyje dėl kilnojamosios nuosavybės seka bespalviu savo didžiosios kaimynės Vokietijos pavyzdžiu.“

Todėl, kaip matome, tik Šveicarija daikto sampratos platumu kiek išsiskiria iš kitų nagrinėjamų valstybių teisės sistemų potencialiai valdomas gamtos jėgas ir registruojamas su žemės sklypu susijusias teises laikydama daiktais.

1.3. Gyvūno sampratos lyginamieji aspektai.

Nagrinėjamų valstybių Civiliniuose kodeksuose nėra gyvūno sąvokos apibrėžimo. GGLNĮ 2 straipsnyje esantis gyvūnų apibrėžimas taikytinas gal tik sisteminė, bet ne definicinė prasme. Tokiu laikytinas ir Vokietijos gamtos ir kraštovaizdžio apsaugos įstatymo 10 straipsnyje esantis gyvūnų apibrėžimas²⁰. Lenkijoje ir Šveicarijoje išvengta net ir sisteminių gyvūnų apibrėžimų. Tačiau visų valstybių teisės aktuose yra netiesioginių tik gyvūnams būdingų bruožų.

Šių bruožų apibendrinimas yra sudėtingas uždavinys tiek dėl jų įvairovės, tiek dėl išskaidymo po įvairius teisės aktus. Pažymėtina, kad šie bruožai nėra kokiu nors būdu grupuojami nei teisės aktuose, nei teismų praktikoje, nei doktrinos.

Visus bruožus galima grupuoti pagal pastovumą. Vieni bruožai yra būdingi visiems gyvūnams visu jų egzistavimo laikotarpiu, o kiti – tik atskirais periodais. Pavyzdžiui gyvūnų nėštumas susijęs tik su jų priklausomybe grupei, išsiskiriančiai tam tikra kūno sandara ir tik apibrėžtu laikotarpiu – tai nepastovi būseną. Bet amžius būdingas visiems gyvūnams visu jų egzistavimo laikotarpiu. Reikia pažymėti, kad grupavimas remiantis šiais kriterijais nesuteikia atsakymo į keliamus klausimus.

Bruožus, kurie būdingi tik gyvūnams (tai yra objektams) reikėtų skirstyti į susijusius su gebėjimu gyventi, fizine sandara, psichine sandara, gebėjimu keisti buvimo vietą.

Gebėjimas gyventi – tai visuma savybių, kurios nedalyvaujant žmogui pasireiškia kaip palaikančios tiek atskiro gyvūno, tiek populiacijos egzistenciją. Pats gyvenimo faktas siejamas su objekto apibrėžimu ir jo buvimo aplinka, ar būdu. Pavyzdžiui Gamtos apsaugos įstatymo (PL)²¹ 2 straipsnio 3 dalyje objektas – gyvūnas vedantis migracinį gyvenimo būdą; Medžioklės įstatymas

²⁰ Federacinis gamtos ir kraštovaizdžio apsaugos įstatymas (*Gesetz über Naturschutz und Landschaftspflege – BnatSchG*). 10 straipsnio 2 dalies 1 punktas: „Gyvūnai

a) laukinėje aplinkoje gyvenantys, sugauti arba išauginti ir netapę bešeimininkiais taip pat laukinėje aplinkoje gyvenančių rūšių negyvi gyvūnai;

b) kiaušiniai, taip pat tuščioje būsenoje, lervos, leliukės ir kitokios laukinėje aplinkoje gyvenančių gyvūnų rūšių vystymosi stadijos;

c) atpažįstamos laukinėje aplinkoje gyvenančių gyvūnų rūšių dalys;

d) atpažįstami iš laukinėje aplinkoje gyvenančių gyvūnų rūšių pagaminti gaminiai. Priega per: http://www.gesetze-im-internet.de/bnatschg_2009/index.html

²¹ Lenkijos gamtos apsaugos įstatymas (*Ustawa o ochronie przyrody, Dz.U.04.92.880*). Priega per: <http://www.lex.com.pl/serwis/du/2004/0880.htm>

(D) objektu laiko laukinėje aplinkoje gyvenantį gyvūną; Medžioklės įstatyme (CH)²² sekama Vokietijos pavyzdžiu; GGLNĮ nustatyta, kad objektu yra laisvėje gyvenantys gyvūnai.

Maitinimosi sąlygų išsaugojimas pagal LGĮ 1 straipsnio 2 dalį – svarbus reguliavimo tikslas; Gyvūnų apsaugos įstatymas(PL)²³ riboja gyvūnų transportavimą maitinimosi metu; Vokietijoje galioja draudimas iškelti gyvūną į aplinką nepritaikytą tos rūšies gyvūnų maitinimuisi²⁴; Gyvūnų apsaugos potvarkio (CH)²⁵ 2 straipsnyje nustatyta pareiga laikomus gyvūnus tinkamai maitinti.

Be to gyvūnai geba daugintis²⁶. Esant tam tikrom aplinkybėm gyvūnų gebėjimas gyventi pasibaigia²⁷.

Pagal fizinius bruožus gyvūnai skirstomi į biologines rūšis. Fiziniai bruožai – tai gyvūno materialinė išraiška²⁸.

Gyvūnų psichinių savybių egzistavimas pabrėžiamas visų nagrinėjamų valstybių teisės aktuose ypač siejamuose su gyvūnų apsauga.

GGLNĮ pripažįstama, kad gyvūnai turi skirtingą emocinę būseną, **be to** jaučia kančią, stresą, baimę, skausmą, komfortą ir diskomfortą. Be to jie yra prijaukinami ir dėl to įgyjantys ryšį su savininku.

Gyvūnų apsaugos įstatyme (PL) laikoma, kad gyvūnai turi jausmus ir dėl to geba jausti kančią, baimę, skausmą, alkį, troškulį, elektros srovę. Be to manoma, kad gyvūnai jaučia ne tik fizinį, bet ir psichinį skausmą. Manoma, kad gyvūnai turi poreikius ir yra auklėjami ir dresiruojami.

Vokietijoje įvairiuose teisės aktuose pripažįstamas gyvūnų gebėjimas jausti skausmą ir kančią, tačiau atskiri gyvūnai turi skirtingą psichinio išsivystymo lygį. Jie pasiduoda auklėjimui. Be to geba užmegzti socialinius ryšius su kitais gyvūnais.

Šveicarijos teisėje gyvūno psichinės savybės suprantamos kaip gebėjimas jausti kančią, skausmą ir skausmo intensyvumą (Gyvūnų apsaugos įstatymo (CH) 1 straipsnis). Pripažįstama, kad gyvūnai turi poreikius.

²² Šveicarijos Federacinis medžioklės įstatymas (*Bundesgesetz vom 20. Juni 1986 über die Jagd und den Schutz wildlebender Säugetiere und Vögel*). Prieiga per: < http://www.admin.ch/ch/d/sr/c922_0.html >

²³ Lenkijos Gyvūnų apsaugos įstatymas (*Ustawa o ochronie zwierząt, Dz.U.97.111.724*). Prieiga per: <http://www.lex.com.pl/serwis/du/1997/0724.htm>

²⁴ Federacinis Gyvūnų apsaugos įstatymas (*Tierschutzgesetz*) 3 straipsnis 4 dalis. Prieiga per: < <http://www.gesetze-im-internet.de/tierschg/index.html> >

²⁵ Gyvūnų apsaugos potvarkis (*Tierschutzverordnung vom 23. April 2008*). Prieiga per: http://www.admin.ch/ch/d/sr/c455_1.html

²⁶ LGĮ 2 straipsnio 17 dalis.

²⁷ GGLNĮ 20 straipsnis.

²⁸ Pavyzdžiui Šveicarijos teisės aktuose pripažįstama, kad gyvūnai turi ląstelinę sandarą, organus, kūno skysčius (Gyvūnų apsaugos įstatymas (CH) 3 straipsnio c dalis 4 punktas) ir pagal tai priskiriami konkrečiai biologinei rūšiai (Medžioklės įstatymas (CH) 3 straipsnio 3 dalis).

Dėl gebėjimo keisti buvimo vietą. Šis gebėjimas, kurio priežastimi yra vidinis poreikis turi būti tiek reikšmingas, kad pakeistų objekto teisinę padėtį. Pačioje Romos valstybės pabaigoje romėnų teisininkai pastebėjo būtinybę ir šalia *res mobiles* ir *res immobiles* patalpino daiktus, kurie juda patys (*res se moventes*²⁹).

Lietuvoje manoma, kad gyvūnai geba migruoti ir išplinta patys be žmogaus valios³⁰, tačiau šiuo nagrinėjamos temos aspektu atrodo reikšmingiausia nuostata esanti LGĮ 3 straipsnio 3 dalyje susijusi su nelaisvėje laikyto laukinio gyvūno ištrūkimo į laisvę teisinėmis pasekmėmis. Apie tai bus rašoma šio darbo 5 skyriuje.

Pagal Lenkijos teisės aktus gyvūnai taip pat geba migruoti³¹. Gyvūnų gebėjimas pabėgti siejamas su pareiga mechaninėmis priemonėmis riboti pabėgimą³². Tačiau skirtingai negu Lietuvoje, paties pabėgimo teisinė reikšmė nėra reglamentuota.

Vokietijoje laukinio gyvūno ištrūkimo į laisvę teisinės pasekmės reglamentuotos BGB 960 straipsnio 2 dalyje. Šioje teisės sistemoje teisiškai vertingu yra gyvūno rūšiai būdingos judesių laisvės užtikrinimas³³.

Šveicarijoje, kuriant Civilinį kodeksą, atrodo buvo vengiama gyvūnui pripažinti *se moventes* savybes. ZGB 719 straipsnio formuluotėje tiesiogiai ši savybė nėra minima. Vėliau priimtuose teisės aktuose, susijusiuose su gyvūnų apsauga, gebėjimas keisti buvimo vietą yra teisiškai reikšmingas.

Ypatingi bruožai, turintys tikslą akcentuoti gyvūnų išskirtinumą iš daiktų, kaip orumas ir gyvūnijos kilmės konstatavimas, laikytinos apeliacinio pobūdžio įstatymų leidybos priemonėmis.

Šveicarijoje įstatymų leidėjai pripažįsta, kad gyvūnai turi orumą. Šios savybės apibrėžimas sukonstruotas Gyvūnų apsaugos įstatymo (CH) 3 straipsnio a dalyje, kaip paties gyvūno savo vertės suvokimas (*Eigenwert des Tieres*).

Teologinės kilmės gyvūnijos ir žmonijos bendrumas žinomas Vokietijos teisinėje erdvėje. Gyvūnų apsaugos įstatymo (D) 1 straipsnyje gyvūnas apibūdinamas kaip „*Mitgeschöpf*“³⁴.

²⁹ *Res se moventes* – daiktai judantys patys, tokie kaip vergai ir gyvūnai. Šis daiktų tipas (pirmą kartą paminėtas penktame amžiuje) buvo prijungtas prie buvusios klasifikacijos: *res immobiles* ir *res mobiles*. BERGER, Adolf. *Encyclopedic dictionary of Roman law*. Clark, New Jersey, 2004. p.680. Prieiga per: <http://books.google.com/books?id=iklePELr6QC&printsec=frontcover&dq=berger+adolf&hl=lt#v=onepage&q=&f=false>

³⁰ LGĮ 1 straipsnio 2 dalis ir 7 straipsnio 2 dalis.

³¹ Gamtos apsaugos įstatymas (PL) 59 straipsnio 3 dalis.

³² Aplinkos ministro potvarkis dėl detalių sąlygų susijusių su atskirų grupių gyvūnų auginimu ir laikymu zoologijos soduose (*Rozporządzenie Ministra Środowiskaw sprawie szczegółowych warunków dla chowu i hodowli poszczególnych grup zwierząt w ogrodach zoologicznych*) Dz.U.03.99.916. Prieiga per: <http://www.lex.com.pl/serwis/du/2003/0916.htm>

³³ Gyvūnų apsaugos įstatymas (D) 2 straipsnio 2 dalis.

³⁴ Žmogus ir gyvūnas kaip kūriniai yra neišskiriami. Abi kreatūros (lotyniškai *creatura* – kūrinys, padaras) gyvybę gauna dovanojimu, tai yra atsiranda dėl kūrybinės dinamikos, kuri viso buvimą, gyvenimą ir pabaigą prasmingai

Pažymėtina, kad ši gyvūno kilmės savoka teisės normose nėra kokių nors būdu detalizuota, tačiau vien deklaratyvios reikšmės nereikėtų priskirti³⁵.

1.4. Gyvūnų ir daiktų bendrumas teisės teorijoje.

Jau minėta, kad konkretaus objekto „įtraukimui“ į daiktų sąrašą konstatuotinos tokios objekto savybės kaip fizikinė sandara, atskirumas ir gebėjimas būti valdymo objektu.

Atrodo, visose nagrinėjamų valstybių teisės sistemose neabejojama atskiro gyvūno išplitimu trimatėje erdvėje ir atskirumu nuo kitų objektų.

Tačiau dėl gebėjimo būti valdymo objektu yra nedidelių skirtumų. Lietuvoje teisės aktuose naudojama sąvoka „gyvūnas“, kuri reiškia vieną objektą. Šios sąvokos daugiskaitinė forma „gyvūnai“, turėtų būti suprantama, kaip neapibrėžtas gyvūnų daugetas. Sąvoka „gyvūnija“ apima gyvūnų visumą. Kitų nagrinėjamų valstybių teisės sistemose išvengiama sąvokos apimančios gyvūnų visumą, o naudojama tik vienaskaitinė jos forma „gyvūnas“ (*zwierze, das Tier*), arba daugiskaitinė forma „gyvūnai“ (*zwierzęta, die Tiere*), nors bendrinėje kalboje naudojamas žodis „gyvūnija“ (*das Tierwelt*).

Reikia sutikti su Lietuvos Konstitucinio Teismo 2005-05-13 dienos nutarimo konstatacija, kad laukinės gyvūnijos, kaip Konstitucijos saugomos ir ginamos vertybės, savitumas yra dar ir tas, kad ji yra labai dinamiška, laisvėje esantys laukiniai gyvūnai keičia savo buvimo vietą, dėl to laukinės gyvūnijos, kaip visumos, valdymas ir disponavimas ja (kaip daiktu) yra neįmanomas³⁶.

Todėl Lietuvoje manoma, kad bent gyvūnijos dalis – laukinė gyvūnija – kaip visuma neturi gebėjimo būti valdymo objektu.

Tačiau, kartu Lietuvos Konstitucinis Teismas 2005-05-13 nutarime konstatavo, kad vienas iš laukinių gyvūnų (jų rūšių) populiacijų valdymo (tai yra reguliavimo ir kontroliavimo) būdų yra medžioklė. Taigi, pagal Lietuvos Konstitucinio Teismo išvadą laukiniai žvėrys nėra absoliučiai nevaldomi.

suvaldo. Žmogus ir gyvūnas yra neiškiriama dėl neišvengiamos biologinės priklausomybės ir jos ribų (gyvenimo erdvė, oras, vanduo, maistas, dauginimasis, mirtis). Nors žmogus kaip ir gyvūnas yra tik dalis to, kas sudaro kūrinijos įvairovę, jie yra dalis svarbiausios sistemos esančios kūrybinėje išmintyje. ADLER, Rolf. *Frieden mit dem Mitgeschöpf Tier*. 1 Dalis. Prieiga per:

<http://www.sankt-hubertus.de/friedl.htm>

³⁵ Žiūrėti Šveicarijos Aukščiausiojo teismo bylą BGE 115 IV 248. Prieiga per: <http://www.bger.ch/index/jurisdiction/jurisdiction-inherit-template/jurisdiction-recht/jurisdiction-recht-leitentscheide1954.htm>

³⁶ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2005-05-13 dienos nutarimas. Valstybės Žinios, 2005-05-19, Nr.63-2235.

Iš to seka, kad Lietuvoje laukinė gyvūnija, kaip visuma, dėl negebėjimo būti valdymo objektu, nepatenka į daikto sąvoką, tačiau atskiri laukiniai gyvūnai, kaip nesantys absoliučiai nevaldomais, atitinka teorinę daikto sampratą ir todėl yra daiktais civilinės teisės prasme.

Kartu pažymėtina, kad Lietuvoje naminiai gyvūnai, kaip nuosavybės teisės objektai, jau savaime yra valdymo objektais ir todėl, kaip atitinkantys daikto sampratą pripažįstami daiktais.

1.5. Gyvūnų ir daiktų tapatinimas istoriniuose teisės šaltiniuose.

Jau minėta, kad Romos teisėje sukonstruota *res* sąvoka buvo labai plati. Dėl to nebuvo sunku gyvūnus „įterpti“ į daiktų sąrašą. Gyvūnai galėjo būti traktuojami kaip *res mobiles*, *res Mancipi*, arba *res nec Mancipi*³⁷, *res se moventes*, *res nullus*³⁸ ir kitaip.

Su romėnų teisės recepcija teisinės sistemos perėmė ir požiūrį į gyvūnus.

Tačiau pažymėtina, kad istoriniu aspektu teisinis gyvūnų traktavimas nebuvo visuomet vienodas. Yra pagrindo manyti, kad tuo pačiu metu (kalbame apie 13-ą – 17-ą amžius) jie galėjo būti laikomi daiktais ir teisės subjektais³⁹. Bet prielaidas apie gyvūnų suasmeninimą viduramžių teisėje reikėtų laikyti klaidingomis⁴⁰.

Pirmieji atvejai kai gyvūnai buvo kitaip traktuojami negu daiktai, ribojant savininko teises, fiksuojami nuo 17 amžiaus pabaigos⁴¹.

Tik 20-to amžiaus antroje pusėje laisvose Vakarų visuomenėse sustiprėjęs gyvūnų apsaugos judėjimas įnešė pokyčius ir į teisinį gyvūnų traktavimą. Vien „gero“ elgesio su gyvūnais pareigos nustatymo neužteko ir buvo prieita prie bandymų radikaliau pakeisti gyvūnų teisinį statusą.

³⁷NEKROŠIUS, I., NEKROŠIUS, V., VĖLYVIS, S. *Romėnų teisė*. Vadovėlis. Vilnius, 1999, p. 102.

³⁸NEKROŠIUS, I., NEKROŠIUS, V., VĖLYVIS, S. *Romėnų teisė*. Vadovėlis. Vilnius, 1999, p. 132.

³⁹ Nuo 13 amžiaus visų pirma Prancūzijoje, bet taip pat ir Šveicarijoje, Vokietijoje ir kituose regionuose vykdavo gyvūnų procesai. Jie vykdavo pasaulietiniuose teismuose kaltinant naminius gyvūnus, kurie žmogų sužeidė ar užmušė, vėliau taip pat bažnytiniuose teismuose prieš žalingų gyvūnų grupes, nors kodifikuotoje teisėje buvo numatyta tik daiktų savininko atsakomybė. OBERMAIER, Sabine. *Tiere und Fabelwesen im Mittelalter*. Berlin, 2009. p.9. Prieiga per: http://books.google.com/books?id=vULW60rkj4IC&pg=PT9&dq=tiere+mittelalter&as_brr=3&hl=lt#v=onepage&q=&f=false

⁴⁰ Gyvūnų suasmeninimas viduramžių teisei yra svetimas. Vietoj to iki romėnų teisės recepcijos neteisėtų veiksmų kompensacijos srityje visos gyvos būtybės buvo vienodai traktuojamos, <...>. HERRMANN, Bernd. *Beiträge zum Göttinger Umwelthistorischem Kolloquium 2008-2009*. Göttingen, 2009. p.207. Prieiga per: http://books.google.lt/books?id=1JN0Hxey9HsC&pg=PT192&lpg=PT192&dq=tiere+sind+keine+sachen&source=bl&ots=Ymm975elEt&sig=Ku1BoH3eBdYZiYnBdgGChJJ4cbw&hl=lt&ei=oOvRSr6oBqSqmWPKybiCAw&sa=X&oi=book_result&ct=result&resnum=6&ved=0CB4Q6AEwBTgK#v=onepage&q=tiere%20sind%20keine%20sachen&f=false

⁴¹ „Taip buvo 1685 metais Prūsijoje vyras, kuris kankino savo arklį, nubaustas dviems dienoms prie gėdos stulpo ir 25 Talerių bauda“. OTTENSAMER, Elke. *Ausgewählte Aspekte des Österreichischen Tierschutzgesetzes*. Dissertation. Universität Wien, 2006. p.15. Prieiga per: <http://www.tieranwalt.at/upload/files/ottensamer.pdf>

Kol kas nėra aišku kas pirmasis žengė šį žingsnį. Kiekvienas revoliucinis veiksmas turi būti gerai apsvarstytas, ir ypač tuomet kai patys „revoliucionieriai“ išsigąsta savo elgesio. Todėl į tai reikia pažvelgti atidžiau.

Daugėjant nuostatų skiriančių gyvūną nuo daiktų teisės istorikams reikės atsakyti į klausimą kada gyvūnai tapo nebe daiktais, ir autorius neabejoja, kad bus atidžiai žiūrima į dvidešimto amžiaus devinto dešimtmečio Vokietijos teisinę erdvę.

1.6 Gyvūnų teisinio statuso keitimo procesų analizė.

1990 metais Vokietijoje buvo priimtas ir įsigaliojo Įstatymas dėl gyvūno teisinės padėties pagerinimo civilinėje teisėje⁴², kuriuo buvo pakeistas BGB, papildant 90a straipsniu⁴³, papildant 251 straipsnio 2 dalį⁴⁴ ir papildant 903 straipsnį⁴⁵. Be to buvo pakeisti kai kurie ZPO straipsniai. Svarbiausiu pakeitimu laikoma 90a straipsnyje suformuluota taisyklė, kad gyvūnai yra ne daiktai. Ar tikrai įstatymų leidėjas šia norma siekė pakeisti klasikinį objektų sąrašą sukurdamas materialius nedaiktus?

Įstatymų leidėjų tikslai gali būti nustatomi tiriant įstatymų paruošiamuosius dokumentus (*travaux préparatoires*): pavyzdžiui parlamentinių debatų protokolus.

Bundestago narys dr. *Anton Stark* Bundestago 216 posėdyje, nagrinėjant Įstatymo dėl gyvūno teisinės padėties pagerinimo civilinėje teisėje priėmimą, pažymėjo šių pakeitimų Vokietijos teisės sistemoje svarbą, vietą ir tikslus⁴⁶, taip pat pripažino programinę ir apeliacinę reikšmę.

⁴²Įstatymas dėl gyvūno teisinės padėties pagerinimo civilinėje teisėje (*Gesetz zur Verbesserung der Rechtsstellung des Tieres im bürgerlichen Recht*). Prieiga per: <http://dip21.bundestag.de/dip21/gm/11/11282.htm>

⁴³ BGB 90a straipsnis. „Gyvūnai nėra daiktai. Jie saugomi specialiais įstatymais. Jiems atitinkamai taikomos daiktams galiojančios nuostatos, jeigu nėra nustatyta kitaip.“ Prieiga per: < http://www.gesetze-im-internet.de/bgb/_90a.html>

⁴⁴ BGB 251 straipsnis susijęs su žalos atlyginimo reglamentavimu buvo papildytas norma dėl gyvūnui padarytos žalos atlyginimo dydžio tuo būdu, kad sužeisto gyvūno gydymo išlaidos gali būti didesnės už gyvūno vertę. - Autoriaus pastaba.

⁴⁵ BGB 903 straipsnis papildytas nuostata „Gyvūno savininkas įgyvendindamas savo teisę privalo laikytis specialių gyvūnų apsaugos nuostatų“. http://www.gesetze-im-internet.de/bgb/_903.html

⁴⁶ *Dr. Anton Stark*: „Mano ponios ir ponai, labai gerbiamas pone ministre, mes su pilnu įsitikinimu galime pritarti šiam įstatymui, kuris savo deklaratyvioje programinėje dalyje yra kaip priminimas visiems, kad gyvūnai yra tvariniai ir nėra naudojimo daiktai ir savo konkrečioje dalyje yra susijęs su etiškos gyvūnų apsaugos interesais. Mes neiname taip toli, kaip ŽALIEJI (dr. *Stark* turėjo galvoje Žaliųjų partiją (*die Grünen*) – autoriaus pastaba) norėjo eiti, kad gyvūnai taptų asmenimis teisine prasme. Neužpykit ant manęs, tačiau tuomet Jūs, pagal aplinkybes, turėtumėte maisto tikslams auginamai kiaulei nustatyti globėją, ar rūpybos instituciją. Tai, suprantama, būtų per toli. Mes čia turime protingą kompromisą geresnės gyvūnų apsaugos interesais ir kaip kreipimąsi į mus visus, kad gyvūnai nėra daiktai, bet yra tvariniai.<...>“

Mes nustatome šiame įstatyme vienareikšmiškai, kad gyvūnai nėra daiktai su kuriais bet kaip galima elgtis. Ir yra, aš įsitikinęs, labai svarbu, kad tai ne kur nors Gyvūnų apsaugos įstatyme nustatyta, bet įstatyme, Civiliniame kodekse, kuris šalia Konstitucijos, paliečia daugiausia žmonių, kurių jie žino ir kurių taip pat kiekvienas žmogus skaito“. *216 Bundestago posėdžio protokolas*. Bona, 1990-06-20. p.96-100. Prieiga per: <http://dip21.bundestag.de/dip21/btp/11/11216.pdf>

Bundestago narys *Rainer Funke* tame pačiame posėdyje pareiškė nuomonę, kad būtinybę keisti teisės aktus nulėmė pasikeitęs visuomenės požiūris į gyvūnus⁴⁷.

Dėl to galima išskirti šiuos Vokietijos įstatymo leidėjo tikslus siekiamus šiomis pataisomis:

- 1) gyvūnų apsaugos padidino;
- 2) programinis – paliekant galimybę ateityje daryti reikiamus teisės aktų pakeitimus;
- 3) apeliacinis – kreipimosi į valstybės piliečius.

Vokietijos teisės doktrinoje yra įvairių nuomonių dėl minėtų įstatymų pataisų. Pavyzdžiui J. Vilhelmas (*Jan Wilhelm*) mano, kad gyvūnus reikalinga laikyti ypatingos kilmės daiktais⁴⁸.

Dėl to reikėtų laikyti reikšminga Vokietijos Aukščiausio Teismo (*Bundesgerichtshof*) 2007 metų vasario 7 dieną išnagrinėtą bylą VIII ZR 266/06⁴⁹. Ieškovė reikalavo priteisti jai arklio pirkimo – pardavimo sutartyje nustatytą sumą ir arklio išlaikymo išlaidas, sugrąžinant atsakovui arklį, kuris po pirkimo – pardavimo sutarties sudarymo paaiškėjo turi psichikos ir fizinių trūkumų ir dėl to nėra tinkamas ieškovės numatomam tikslui. Teismas sprendime motyvavo nurodydamas, kad gyvūnai turi būti traktuojami kitaip negu daiktai: „Prie įprastinės gyvūno būklės nepriklauso, kad jis kiekvienu požiūriu atitiktų biologinę, ar psichologinę „idealią normą“. Šis vertinimas atsižvelgia į tas aplinkybes, kad apie gyvūnus kalbama, kaip apie gyvas būtybes, kurios nuolat vystosi ir – kitaip

⁴⁷ *Rainer Funke*: „Bendrai civilinė teisė iki šiol neatsižvelgė į pasikeitusį žmogaus ir gyvūną požiūrį ir pasikeitusį žmogaus ir gyvūno santykį. Civilinis kodeksas (kalbėtojas turėjo galvoje BGB – autorius pastaba) iš senovės romėnų teisės pagrindų išvedė, kad gyvūnas yra daiktas ir atitinkamai su juo turi būti elgiamasi. Civilinis kodeksas traktavo gyvūną ne kaip kartu su žmogumi sukurtą tvarinį ir gebančią jausti skausmą gyvą būtybę, kuriai žmogus įpareigotas teikti apsaugą ir globą. Tuo civilinė teisė iki šiol neigė pasikeitusį mūsų piliečių požiūrį į gyvūną, ypač naminių gyvūną. Daugeliui žmonių naminis gyvūnas tapo gyvenimo palydovu. Todėl gyvūnai turi būti ypatingai saugomi įstatymų, taip, kad pavyzdžiui atsakingas už žalą asmuo, net ir tuomet privalo prisiimti išgydymo išlaidas, kai gyvūno vertė yra mažesnė už atitinkamas gydymo išlaidas. <...>“

216 Bundestago posėdžio protokolas. Bona, 1990-06-20. p.96-100. Prieiga per:
<http://dip21.bundestag.de/dip21/btp/11/11216.pdf>

⁴⁸ „Pagal 90a straipsnio 1 sakinį gyvūnai yra ne daiktai. Pagal 2 sakinį daiktams galiojančios nuostatos taikomos atitinkamai gyvūnams, jeigu nėra nustatyta kitaip. Priešingai negu 90a straipsnio 1 sakinyje iš BGB sistemos neišvengiamai išplaukia, kad gyvūnai, kaip ir anksčiau yra daiktai BGB prasme. Būtent BGB asmenis priešpastato daiktams ir šiuos apriboja 90 straipsnyje kaip materialius dalykus. Tai yra iš vienos pusės stovi asmenys kaip teisės subjektai ir, iš kitos pusės – dalykai kaip teisės objektai. *Tertium non datur* (Trečios galimybės nėra-lotynų k.). Ir kadangi jie materialūs yra, yra jie daiktai. Todėl 903 straipsnio 3 sakinyje kalbama apie nuosavybę į gyvūnus. Žodis „tik“ 90 straipsnyje naudotas ne vertės sumažinimui, bet apribojimo tikslu. Jeigu vis tik pagal BGB prasmę gyvūnai yra daiktai, tai 90a straipsnį reikia suprasti, kad gyvūnai yra ypatingi daiktai. Jie turi būti traktuojami kaip tvariniai. 903 straipsnio 2 sakinyje yra nuoroda gyvūnų savininkui į gyvūnų apsaugos normas. 90a straipsnio ir 903 straipsnio 2 sakinio nuostatos turi apeliacinius bruožus. Jie apeliuoja į asmenis turinčius teises į gyvūnus, atsižvelgti į gyvūno kaip tvarinio kilmę. Taip pat apeliuoja į teisėją taikant teisės normas atskiru atveju, kuriame sprendžiama dėl vieno gyvūno, atsižvelgti į gyvūno kilmę. Iš to seka, kad kai kalbama apie daiktus, reikalinga galvoti apie daiktinės teisės taikymą gyvūnams kaip ypatingos kilmės daiktams.“ WILHELM, Jan. *Sachenrecht*. Berlin, 2007. p.27. Prieiga per:
http://books.google.com/books?id=vQ3afdAlMNwC&pg=PP1&dq=sachenrecht&as_brr=3&hl=lt#v=onepage&q=&f=false

⁴⁹ Vokietijos Aukščiausio Teismo 2007 vasario 7 dienos byla VIII ZR 266/06. Prieiga per:
<http://juris.bundesgerichtshof.de/cgi-bin/rechtsprechung/document.py?Gericht=bgh&Art=en&sid=07423d6cfc32279a207de0cd6fa4c8e5&nr=39339&pos=0&anz=1>

negu daiktai – turi įgimtas individualias savybes ir dėl to susiję su iš to išplaukiančiomis skirtingomis rizikomis.“

Šveicarijos įstatymų leidėjas (*die Bundesversammlung der Schweizerischen Eidgenossenschaft*) ištyręs Vokietijoje priimtą Įstatymą dėl gyvūno teisinės padėties pagerinimo civilinėje teisėje ir pakeitė daiktinės teisės ir paveldėjimo teisės normas esančias ZGB (482, 641, 641a, 651a, 720, 720a, 722, 728, 934 straipsniai), Prievolių teisės normas (42,43 straipsniai), baudžiamosios teisės normas atitinkamame kodekse ir Federacinio įstatymo dėl skolų išieškojimo ir varžytinių normas (92 straipsnis)⁵⁰.

ZGB 641a straipsnio 1 dalyje, analogiškai BGB 90a straipsnio pirmam sakiniui, *expressis verbis* nustatyta, kad „Gyvūnai yra ne daiktai“. Antrame sakinyje nustatoma, kad „Jeigu gyvūnams nėra specialių taisyklių, jiems galioja daiktams taikytinos nuostatos.“

Parlamentinės iniciatyvos nr. 99.467 Kantonų Tarybos komisija paaiškino ZGB 641a straipsnio esmę, keitimo priežastis ir tikslus. Buvo pabrėžtas deklaratyvus šios normos bruožas, neturint tikslo sukurti gyvūnams naujos teisinės kategorijos, bet padidinti apsaugos galimybes⁵¹.

Todėl galima konstatuoti kad, tai kas Vokietijoje buvo padaryta BGB 90a straipsnio pirmame sakinyje, šveicarai pasiekė ZGB 641a straipsnio 1 dalimi; ZGB 641a straipsnio 2 dalis reglamentavimo turiniu iš esmės atitinka BGB 90a straipsnio antrą sakinį. Tikslai atitinkantys BGB 903 straipsnį siejami su ZGB 641 straipsnio 1 dalies⁵² bendra formuluote.

Lenkijos teisės erdvėje gyvūno teisinio statuso tikslinimas vyko kitaip negu Vokietijoje, ar Šveicarijoje: Civilinis kodeksas (PL) nebuvo keičiamas, bet buvo priimtas Gyvūnų apsaugos įstatymas, o atitinkamas 1928 metų įstatymas neteko galios. Gyvūnų apsaugos įstatymo (PL) 1 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad „Gyvūnas, kaip gyva būtybė, gebanti jausti kančią nėra daiktu.“

Šios normos esmę atskleidžia *travaux préparatoires* tyrimas. Nagrinėjant šio įstatymo projektą Lenkijos Seimo 2 kadencijos 102 posėdyje 1997-03-05 pagrindinės parlamentinės

⁵⁰ Civilinio kodekso, Prievolių teisės, Baudžiamojo kodekso, Federacinio įstatymo dėl skolų išieškojimo ir varžytinių 2002-10-04 pakeitimas (*Zivilgesetzbuch, Obligationenrecht, Strafgesetzbuch, Bundesgesetz über Schuldbetreibung und Konkurs (Grundsatzartikel Tiere) Änderung vom 4. Oktober 2002*). Įsigaliojo 2003-01-01. Prieiga per: <http://www.admin.ch/ch/d/as/2003/463.pdf> [Žiūrėta 2010-04-24].

⁵¹ „Naujame pagrindų straipsnyje (*ZGB 641a straipsnyje – autoriaus pastaba*) yra deklaruojamas tikslas atsižvelgti į pakitusį tautos požiūrį į gyvūnus ir pagerinti gyvūno teisinę padėtį. Tuo yra nustatoma, kad teisiškai į gyvūnus nebegalima žiūrėti kaip į daiktus. Bet su jais turėtų būti elgiamasi, kaip su daiktais, jeigu nėra specialių normų. Naujasis pagrindų straipsnis pirmoje eilėje turi deklaracinį bruožą; jis neturėtų sukurti gyvūnams naujos teisinės kategorijos. Šveicarijos privatinės teisės sistema pagrįsta skirtumu tarp asmenų ir daiktų, tai yra tarp teisės subjektų, kurie gali turėti teises ir pareigas, ir teisės objektų. Gyvūnai ir ateityje turėtų būti laikomi teisės objektais ir neturėti veiksnumo. Nuoroda į kitas nuostatas pirmiausia kreipiamą į viešąją gyvūnų apsaugos teisėkūrą. Kad šios nuostatos apriboja, ar konkretizuoja gyvūno savininko, kaip valdytojo teises, teisiniu požiūriu savaime suprantama.“ 99.467 *Initiative parlementaire. Les animaux dans l'ordre juridique suisse. Rapport de la Commission des affaires juridiques du Conseil des Etats*. 2002-01-25. Prieiga per: <http://www.admin.ch/ch/f/ff/2002/3885.pdf>

⁵² ZGB 641 straipsnio 1 dalis: „Tas kas yra daikto savininkas, gali teisėtvarkos ribose pagal savo nuožiūrą daiktu disponuoti.“ Prieiga per: <http://www.admin.ch/ch/d/sr/210/a641.html> [Žiūrėta 2010-04-24].

komisijos atstovo R. Stanibulos (*Ryszard Stanibula*) nuomone norma, kad gyvūnas nėra daiktu – kėlė ir kelia abejones tiek civilinės teisės požiūriu, tiek ir dėl baudžiamosios atsakomybės ribų, tačiau kartu keičia ir pakelia gyvūno statusą. Jis manė, kad dereifikacija⁵³ ir personifikacija⁵⁴ čia nereiškia žmogaus statuso suteikimo gyvūnui, bet tik suteikimą teisėjams fakultatyvios kompetencijos vertinti baudžiamųjų procesų metu⁵⁵.

Dėl bendrų daiktams skirtų nuostatų taikymo gyvūnams, jeigu nėra specialių teisės aktų (Gyvūnų apsaugos įstatymo (PL) 1 straipsnio 2 dalis) reikšmės ir tikslų parlamentinės frakcijos posėdyje pasisakiusi profesorė E.Lentovska manė, kad ribą tarp viešosios ir privatinės teisės gyvūnų atveju turėtų nustatyti teismų praktika⁵⁶. Pažymėtina, kad Lenkijos teismų praktikoje dar iki 1997 metų Gyvūnų apsaugos įstatymo (PL) įsigaliojimo gyvūnai buvo traktuojami kaip „materialūs dalykai“⁵⁷. Dėja daugiau bylų šiuo klausimu Lenkijos teismuose nepavyko rasti.

Lietuvoje normų, kuriose *expressis verbis* nustatyta, kad gyvūnai yra ne daiktai, nėra. Tačiau pažymėtina, kad CK 4.41 esanti norma įpareigoja tik gyvūno savininką, o pavyzdžiui BGB 90a straipsnio hipotezė yra neapribota asmenų grupėmis, todėl šiuo požiūriu gyvūnų apsaugos tikslai Vokietijoje siekiami efektyviau.

Todėl darytina išvada, kad Lenkijoje, Vokietijoje ir Šveicarijoje yra įstatymų nuostatų *expressis verbis* nurodančių, kad gyvūnai yra ne daiktai. Tačiau sisteminė teisės normų ir įstatymų parengiamųjų dokumentų analizė parodė, kad gyvūnai ir toliau šiose teisės sistemose lieka daikto statusą turinčiais objektais, o nuostatomis, kad gyvūnai yra ne daiktai, buvo siekiami gyvūnų

⁵³ Šią sąvoką reikėtų suprasti, kaip veiksmą savo reikšme priešingą reifikacijai (Reifikacija (lot. *res* (kilm. *rei*) – daiktas + *facio* – darau), sudaiktinimas. *Tarptautinių žodžių žodynas*. Vilnius, 1985. p. 420.), tai yra daiktinių savybių mažinimo procesą. – Autoriaus pastaba.

⁵⁴ Personifikacija (lot. *persona* – asmuo + *facio* – darau) įsameninimas, sužmoginimas – žmogui būdingų savybių suteikimas negyvosios gamtos reiškiniams, gyvūnams ar abstrakčioms sąvokoms, <...>. *Tarptautinių žodžių žodynas*. Vilnius, 1985. p. 377.

⁵⁵ Lenkijos Seimo narys R.Stanibula: „Įrašas įstatymo projekto 1 straipsnio 1 dalyje: „Gyvūnas <...> nėra daiktu“ kėlė ir kelia abejones kaip iš civilinės teisės požiūrio taško, taip ir dėl baudžiamosios atsakomybės ribų. Šis įrašas keičia ir pakelia gyvūno teisinį statusą, bet tik interpretuojant įstatymo nuostatas. <...>. Todėl dereifikacija ir personifikacija čia nereiškia žmogaus statuso suteikimo gyvūnui, bet tik suteikia teisėjams fakultatyvią kompetenciją vertinti baudžiamųjų procesų metu, ir tai išsprendžia problemą. <...>. *Lenkijos Seimo antros kadencijos, 102 posėdžio, 1 dienos (1997-03-05) protokolas*. Prieiga per: <http://orka2.sejm.gov.pl/Debata2.nsf>

⁵⁶ „Tikrąjį gyvūno statusą praktine prasme apibrėžia šio straipsnio 2 dalis, nustatanti, kad nesureguliuotose įstatymu santykiuose gyvūnams atitinkamai taikomos daiktams skirtos nuostatos. Žodis „atitinkamai“ iš esmės reiškia kreipimąsi į konkretų teisėją teisinės tos nuostatos interpretacijos, į jo inteligentiškumą, jautrumą.“ *Klub Parlamentarny Unii Wolności. Zwierzę prawem chronione?* Prieiga per: <http://kronika.sejm.gov.pl/kronika/kp-139.htm>

⁵⁷ Lenkijos Aukščiausio Teismo byla III CZP 22/88, OSN 1989, nr.9, poz.136.

apsaugos tikslai. Todėl verbalinės įstatymų nuostatos, kad gyvūnai yra ne daiktai, iš esmės yra tik simbolinę reikšmę turinčiomis normomis.

Atsižvelgiant į tai, Lietuvoje simbolinių nuostatų verbališkai išbraukiančių gyvūnus iš daiktų sąrašo, neturint tokio konkretaus tikslo, reikėtų vengti, apsauginių tikslų siekiant kitais būdais, pavyzdžiui išplečiant CK 4.41 straipsnio hipotezę visiems asmenims.

1.7. Laukinio gyvūno sampratos skirtumai nagrinėjamų valstybių teisės sistemose.

Objekto teisinis apibrėžimas yra būtinas, jeigu su objektu siejami tam tikri teisiškai reikšmingi veiksmai – teisiniai faktai. Laukinių gyvūnų atveju praeityje turėjo būti dažnai atsakoma į klausimą ar konkretus sumedžiotas gyvūnas nuosavybės teise priklauso medžiotojui ar buvo pažeistos kito asmens nuosavybės teisės.

Nors CK 4.59 straipsnis pavadintas „Laukiniai gyvūnai“, tačiau veltui čia ieškotume šios sąvokos išaiškinimo – tai blanketinė norma. Taip pat blanketinė norma yra CK 4.41 straipsnio nuostata įpareigojanti gyvūnų savininką laikytis specialių įstatymų ir kitų teisės aktų reikalavimų.

GGLNĮ 2 straipsnio 2 dalyje esanti laukinių gyvūnų sąvoka siejama su trimis elementais. Pirma, tai gyvūno kūno sandara. Laukinio gyvūno samprata apima stuburinius ir bestuburius. Čia įstatymų leidėjas perėmė sąvokas iš zoologijos mokslo, kuris sąlyginai visus gyvūnus skirsto į dvi grupes analogiškais pavadinimais. Stuburiniaus yra daugialaščiai gyvūnai, turintys dvipusę kūno simetriją ir kūno sandaros būdinga dalimi – stuburu – kauliniu susidedančiu iš daugelio slankstelių elementu, kurio paskirtis palaikyti kūno struktūrą⁵⁸. Stuburinių tipui priklauso žuvų, varliagyvių, roplių, paukščių ir žinduolių (arba žvėrių) klasių gyvūnai. Bestuburiais laikomi gyvūnai, kurie neturi stuburo, o kūno standumas užtikrinamas kitais būdais. Prie tokių priskiriami vabzdžių, voragyvių, vėžiagyvių, dvigeldžių, pilvakojų ir kitokių klasių gyvūnai⁵⁹. Iš esmės GGLNĮ 2 straipsnio 2 dalies normos hipotezinė dalis reiškia, kad reglamentavimas apima visus gyvūnus zoologine prasme atitinkančius sąlygą „laukinis“. Antruoju elementu yra gyvūnų gyvenimo sąlygos („laisvėje gyvenantys“). Nelaisvė yra logine prasme priešinga laisvei sąvoka ir sietina tik su sąmoningos žmogaus veiklos rezultatu. Todėl šiuo atveju laisvė gali būti suprantama tokia gyvūno egzistavimo aplinka, kurioje jis maitinasi, ilsisi, dauginasi neprižiūrimas, nekontroliuojamas ir neribojamas žmogaus. Šiuolaikinio technikos išvystymo sąlygomis sunku rasti vietą, kuri nebūtų apribota, tačiau įstatymo sąlygos išpildymui pakanka tokios aplinkos, kurioje gyvūnas pats pasirenka savo buvimo vietą ir elgesį. Trečiu elementu („nuolat“) yra terminas parodantis gyvūno gyvenimo sąlygų trukmę

⁵⁸ RAITAKAS, D. *et al. Biologija*. Vadovėlis. Kaunas, 1987. p.68.

⁵⁹ Ten pat.

iš esmės reiškiančią tęstinumą neapribotai ilgą laiko tarpą. Laukinio gyvūno sugavimas, pavyzdžiui, gydymo tikslais, nepakeičia gyvūno statuso, net jeigu vėliau jis nėra paleidžiamas į laisvę. Sisteminė GGLNĮ 2 straipsnio ir LGĮ 2 straipsnio analizė parodo, kad sąvoka „laukinis“ taikoma visai gyvūnų rūšiai, kuri nėra istoriškai prijaukinta (domestikuota).

Atkreiptinas dėmesys, kad naujos redakcijos LGĮ projekto Nr.XIP-1758 įregistruoto 2010-03-02 LR Seime 2 straipsnio 6 ir 12 dalyse sukonstruota laukinio gyvūno sąvoka dėl loginio neapibrėžtumo negali būti laikoma šio objekto apibrėžimu: laukinis gyvūnas yra „laisvėje gyvenantis (...) laukinio gyvūno rūšies (...) individas“, o laukinių gyvūnų rūšis - „visuma (...) laukinių gyvūnų individų (...)“.

Civiliniame kodekse (PL) sąvokų „gyvūnai“, arba specialiai „laukiniai gyvūnai“ nėra. Todėl kaip ir Lietuvos atveju, šios sąvokos reikia ieškoti kituose Lenkijos teisės aktuose. Gyvūnų apsaugos įstatymo (PL) 4 straipsnio 21 punkte nustatoma, kad „laisvai gyvenančiais (laukiniais) gyvūnais suprantami nedomestikuoti, gyvenantys nepriklausomose nuo žmogaus sąlygose.“ Lenkijos įstatymų leidėjui laukinio gyvūno apibrėžimui pakanka dviejų elementų – domestikacijos ir gyvenimo sąlygų. Kaip matome, skirtingai negu Lietuvoje, čia įstatymų leidėjui fizinė gyvūnų sandara nėra svarbi.

Domestikacija suprantama, kaip visos laukinių gyvūnų rūšies prijaukinimas su tikslu gyvūnus paversti naminiais⁶⁰.

Vokietijos teisės doktrina skirtingai traktuoja laukinių ir naminių gyvūnus. Tačiau reikalinga pažymėti, kad Vokietijos teisės aktuose nėra nustatyti kriterijai pagal kuriuos būtų galima atskirti laukinius gyvūnus nuo naminių. Tuo Vokietija išsiskiria iš čia nagrinėjamų kitų valstybių teisės sistemų ir parodo savo recepcinį ryšį su romėnų teise.

Tačiau pažymėtina, kad Vokietijos teisės aktuose laukinio gyvūno sąvoka dažnai sutinkama – pavyzdžiui BGB 960 straipsnis reglamentuoja išimtinai su laukiniais gyvūnais susijusius teisinius santykius. Vokiečių kalboje lingvistine prasme žodis „laukinis“ gali būti agresyvumo sinonimas. Todėl doktrinoje paskirta vietos tokio ryšio paneigimui⁶¹. Vokietijoje manoma, kad laukinio ir naminio gyvūno atskyrimui pakanka nustatyti

- a) gyvūno su žmogumi ryšį, kuris vadinamas prijaukinimu⁶² ir
- b) šio ryšio išplitimą visai gyvūnų rūšiai.

⁶⁰ *Mały słownik zoologiczny*. Warszawa, 1973. p.29.

⁶¹ „Laukinis“ neturi nieko bendro su gyvūno agresyvumu ar pavojingumu, net sraigė yra laukinis gyvūnas.“ WIELING, Hans Josef. *Sachenrecht*. Berlin, 2006. p. 488.

⁶² „Laukinis gyvūnas negali būti tik psichinėmis priemonėmis laikomas valdžioje, bet taip pat dėl prijaukinimo, taip, kad jis nepabėga, nors turi pilną judėjimo laisvę, tačiau nuolat grįžta pas savininką.“. WIELING, Hans Josef. *Sachenrecht*. Berlin, 2006. p. 480.

Manoma, kad tarp laukinių gyvūnų ir žmogaus paprastai neatsiranda psichinis ryšys ir šie gyvūnai vengia žmogaus ir stengiasi ištrūkti iš žmogaus valdymo, jeigu pateko⁶³.

Kai kurie gyvūnai net ir laikomi žmogaus ar pas jį sugrįžtantys priskiriami prie laukinių gyvūnų. Todėl kalbama apie gebėjimo sugrįžti išplitimą visoje gyvūnų rūšyje⁶⁴. Apie nesugrįžimo teisinės pasekmės bus rašoma kitose darbo dalyse.

Šveicarijos Civiliniame kodekse gyvūnai paminėti daugelyje vietų, tačiau įstatymų leidėjas šiame akte lanksčiai išvengė laukinio gyvūno sąvokos.

Šveicarijoje laukinių gyvūnų sąvokos apibrėžimas įdomus net ir teisėkūros prasme. Pirma, tuo, kad laukinio gyvūno sąvokos turinys atskleidžiamas ne to lygio teisės akte, kuriame paprastai tikimasi, bet Gyvūnų apsaugos potvarkyje, kuris yra poįstatyminis aktas. Antra, kad tam tikslui pasitelkiamas kitas logikos dėsnis: laukiniais gyvūnais laikomi stuburiniai ir kitų rūšių gyvūnai, jeigu taip nustatyta kituose teisės aktuose, išskiriant iš jų naminius gyvūnus. Kartu yra pateikiamas naminių gyvūnų sąrašas⁶⁵.

Apibendrinant galima teigti, kad trijų iš nagrinėjamų valstybių teisės sistemų (Lenkijos, Vokietijos ir Šveicarijos) teisės aktuose gyvūnų apsaugos padidinimo tikslais gyvūnai formaliai buvo pripažinti ne daiktais. Tolesnė analizė parodė, kad formaliu gyvūnų pripažinimu ne daiktais nebuvo sukurti nauji teisės objektai, tai yra visose sistemose gyvūnai ir toliau laikomi daiktais, o gyvūnų dereifikacinės normos turėjo deklaratyvų, simbolinį pobūdį. Be to šių normų veikimo efektyvumo neįmanoma objektyviai patikrinti. Visose sistemose, yra normų, kuriose gyvūnai laikomi gyvais sutvėrimais, gebančiais jausti kančią ir skausmą ir dėl to su jais susijusius teisinius santykius reglamentuoja specialios teisės normos esančios privatinėje ir viešojoje teisėje. Laukiniai

⁶³ „Iš BGB 960 straipsnio išplaukia, kad laukiniai gyvūnai siekia išvengti žmogaus valdžios, ir kad reikalinga speciali globa, *custodia*, laukinius gyvūnus suvaldyti. Dėl to nuosavybė įmanoma į tuščiajame lauke esantį plūgą, bet ne į ten esantį kiškį. Todėl laukiniai gyvūnai yra gyvūnai, kurie ne savanoriškai su žmogumi gyvena, kaip šuo, katė, galvijai, avys, kiaulės ir kiti kurie taip daro, bet tie kurie kiek įmanoma greičiau ištrūksta iš žmogaus valdymo, kaip stirnos, šernai, drugiai, blusos ir kiti. Taip pat žuvys šia prasme yra laukiniai gyvūnai.“ WIELING, Hans Josef. *Sachenrecht*. Berlin, 2006. p. 488.

⁶⁴ „Ar atskiras gyvūnas laukinis ar naminis yra, negalima nuspręsti pagal vieną objektą, bet pagal rūšį. Todėl negalėtų egzistuoti laukinių, bet prijaukintų gyvūnų kategorija. „Laukinis bulius“ todėl yra naminis gyvūnas, bet prijaukinta stirna – laukinis. Net ir visa gyvūnų rūšis ilgo vystimosi bėgyje iš laukinės į naminę, ar atvirkščiai, gali pakisti. Taip įvyko su balandžiais ir povais, jie pagal romėnų teisę buvo laukiniai gyvūnai, o šiandien priklauso prie naminių.“ WIELING, Hans Josef. *Sachenrecht*. Berlin, 2006. p. 488.

⁶⁵ Gyvūnų apsaugos potvarkio (*Tierschutzverordnung*) 2 straipsnio 1 dalis: Yra skiriamos sekančios gyvūnų kategorijos atsižvelgiant į domestikacijos statusą:

- a) naminiai gyvūnai: domestikuoti gyvūnai arklių, galvijų, kiaulių, avių, ožkų rūšių išskyrus egzotiškas rūšis; domestikuoti jakų ir vandens buivolų rūšių; lamų ir alpakų; naminių triušių, naminių šunų ir naminių kačių; naminių balandžių ir naminių paukščių, kaip vištų, kalakutų, patarškinių, naminių žąsų ir naminių ančių rūšių.
- b) laukiniai gyvūnai: stuburiniai, išskyrus naminius gyvūnus, taip pat galvakojai (*Cephalopoda*) ir vėžiai (*Reptantia*). Prieiga per: <http://www.admin.ch/ch/d/sr/4/455.1.de.pdf>

gyvūnai nuo naminių gyvūnų visose nagrinėjamose sistemose atskiriami domestikacijos kriterijumi, tačiau Vokietijos teisės aktuose šie kriterijai nėra konkrečiai nurodyti.

2. Nuosavybės teisės į laukinius gyvūnus subjektai.

Kadangi bet koks visuomeninis santykis gali susiklostyti tik tarp ne mažiau kaip dviejų subjektų, negali būti išimtimi ir nuosavybės teisinis santykis. Todėl kiekviename konkrečiame nuosavybės santykyje iš vienos pusės dalyvauja asmenys, valdantys, naudojantys daiktą bei juo disponuojantys, o iškitos pusės asmenys, kurie privalo elgtis su šiuo daiktu, kaip su svetimu.⁶⁶ Dažniausiai nuosavybės teisės įgijimas nėra netikėtas jos atsiradimas, bet iš anksto numatytas ir siekiamas.⁶⁷ Tai yra turi būti atliekami įgijimo veiksmai. Laukinių laisvėje esančių gyvūnų įgijimo atvejais tai gali būti specialios kvalifikacijos reikalaujantys faktiniai veiksmai, kuriais šie gyvūnai sumedžiojami, ar sugaunami. Todėl atitinkamų subjektų subjektiškumą apsprendžia šių veiksmų vykdymo teisių turėjimas.

Jeigu Romos valstybėje laukinių gyvūnų įgijimas priklausė tik nuo asmens valios ir faktinių užvaldymo veiksmų⁶⁸, tai vėliau laukinių gyvūnų įgijimo procese dalyvaujant valstybei, laukinių gyvūnų įgijimas tapo susietas su jų įgijimo teisės turėjimu. Todėl tiriant nuosavybės teisės į laukinius gyvūnus subjektus reikalinga atsižvelgti, kad laukinių gyvūnų įgijimo teisės, o tai reiškia ir nuosavybės teisės į laukinius gyvūnus subjektai, ne visuomet sutampa su subjektais, turinčiais teisę vykdyti faktinius įgijimo veiksmus. Be to reikalinga atsižvelgti į valstybės, kaip ypatingo subjekto, dalyvavimą nuosavybės į laukinius gyvūnus santykiuose.

2.1. Valstybės dalyvavimas nuosavybės teisės į laukinius gyvūnus teisiniuose santykiuose.

Valstybė skiriasi nuo kitų subjektų savo išimtinę įstatymų leidžiamąją galia. Tačiau, reikalinga pažymėti, kad valstybės dalyvavimas nagrinėjamuose santykiuose pasireiškia ne tik objektyviai, bet ir subjektyviai, tai yra pačios valstybės subjektinės teisės įgyvendinimu.

Bendrai galima teigti, kad istoriškai susiformavo trys skirtingi valstybės subjektyvaus dalyvavimo nuosavybės į laukinius gyvūnus santykiuose modeliai.

Pirmojo modelio konstrukcija pasireiškia valstybės visišku subjektyviu nedalyvavimu nuosavybės į laukinius gyvūnus santykiuose. Antrojo modelio esmė yra tai, kad valstybė turi tik išimtinę šių gyvūnų įgijimo teisę, kuri yra perduodama kitiems asmenims. Trečias modelis pasireiškia tuo, kad valstybė yra išimtinis laisvėje gyvenančių laukinių gyvūnų savininkas ir įgyvendina savo teises per įvairias institucijas.

⁶⁶ *Civilinė teisė*: vadovėlis. Kaunas: Vijusta, 1998, p. 249.

⁶⁷ *Ibid.*, p.278.

⁶⁸ NEKROŠIUS, I., NEKROŠIUS, V., VĖLYVIS, S. *Romėnų teisė*: vadovėlis. Vilnius: Justitia, 1999, p. 132.

Romos valstybėje buvo žinomas tik pirmasis modelis. Kaip minėta anksčiau laisvėje esantys gyvūnai turėjo bešeimininkio objekto statusą. Nuosavybės teisė į juos nebuvo susijusi su nuosavybės teise į žemę. Valstybė, ar valstybės institucijos neturėjo privilegijuotos tokių gyvūnų įgijimo teisės. Yra žinoma, kad Romos valstybė dalyvavo objektyviai – nustatydamas kai kurias elgesio taisykles, nors specialios teisės šakos, reglamentuojančios laukinių gyvūnų įgijimą, nebuvo sukonstruota⁶⁹.

Valstybės „nesikišimo politika“ ir kartu laikotarpis, kai buvo išlaikomas pirmasis modelis, Vakarų Europoje tęsėsi iki viduramžių, kai teisės susijusios su laukiniais gyvūnais tapo valstybės vidaus politikos įrankiais⁷⁰.

Nuo Merovingų dinastijos⁷¹ laikų pasireiškia tendencija tikslingu karalių siekimu didesnes miškų teritorijas paversti karališkais miškais tokiu būdu, kad karalius nustato svarbesniems miškų masyvams specialų teisinį statusą (*Forstbahn*) ir išimtinį specialų šių miškų naudojimo režimą. Šio režimo nustatymo politika apėmė taip pat ir medžioklės teisę ir sumažino likusios visuomenės dalies medžioklės galimybes. Kartu nuo 9-to šimtmečio pasireiškė naujovė – karališka medžioklės teisė buvo išplėsta ir apėmė taip pat tokias žemes, kurios nepriklausė nuosavybės teise karaliui. Be to nuo 10-to šimtmečio paplito šių specialių teisių perdavimo pasaulietiniams ir dvasiniams valstybės magnatams tendencija, taip, kad vis daugiau miškų buvo apimama tuo specialiu teisiniu statusu⁷². Tokiais veiksmais buvo stiprinama karaliaus valdžia.

Vėliau, palaiptinui, medžioklės teisė buvo atribojama nuo nuosavybės į žemę. Dėl to daugeliu atvejų žemės savininkai – beveik visoje Vakarų Europoje – valstiečiai, neteko medžioklės teisės⁷³ valstybės naudai.

⁶⁹ I.Nekrošius, V.Nekrošius, S.Vėlyvis. Romėnų teisė. Vilnius, 1999, p. 132.

⁷⁰ GSCHNITZER, Franz; FAISTENBERGER, Christoph. *Österreichisches Sachenrecht*. Springer Verlag, Wien, New York, 1985. p.81. Prieiga per:
http://books.google.lt/books?id=Jd24sEg0bYgC&printsec=frontcover&dq=osterreichisches+sachenrecht&source=bl&ots=IZJ1DqPELj&sig=GK8lTei1GZh9TEUCcztqyRTXB70&hl=lt&ei=4DGuS4O-Gpv4mwPypLDUDw&sa=X&oi=book_result&ct=result&resnum=2&ved=0CAoQ6AEwAQ#v=onepage&q=&f=false

⁷¹ 486-752 metai. Autoriaus pastaba.

⁷² RÖSENER, Werner. *Jagd und höfische Kultur im Mittelalter*. Göttingen: Vandenhoeck und Ruprecht, 1997. p.128. Prieiga per:

http://books.google.com/books?id=DR73rCjkZeQC&pg=PP1&dq=r%C3%B6sener+werner&as_brr=3&hl=lt#v=onepage&q=&f=false

⁷³ „Medžioklė buvo traktuojama, kiek įmanoma, kaip karališka teisė, ir tik antroje eilėje kaip „ponų“ teisė, ir tik dar labiau apribota apimtimi suteikiama viduriniams sluoksniams, žemiausiems sluoksniams uždraudžiant. Įsivaizdavi mas apie išimtinę žemvaldžių medžioklės teisę visoje jų teritorijoje, o ne tik apie paprastą medžioklės teisę buvo priimtas. Palaiptinui medžioklės teisė buvo išlaisvinta nuo nuosavybės teisės į žemę, ir taip įvyko, kad medžioklės teisė apėmė teritorijas, kurios tik iš dalies, arba ir visai medžioklės teisę turintiems nepriklausė, ir kad daugeliu atvejų žemės savininkai – beveik visur valstiečiai – neteko medžioklės teisės.“ BLUNTSCHLI, Johann Caspar; DAHN, Félix.

Deutsches Privatrecht. München, 1864. p. 252. Prieiga per:
http://books.google.com/books?id=It8KAAAAYAAJ&pg=PA37&dq=blantschli&lr=&as_brr=3&hl=lt#v=onepage&q=blantschli&f=false

Išimtinių teisių visuma, kurios esmę sudaro teisė persekioti ir pasisavinti laukinius medžioklinius gyvūnus (*Jagdgerechtigkeit*), buvo vadinama medžioklės regalija (*Jagdregal*) ir priklausė valstybei⁷⁴.

Tokiu būdu Vakarų Europoje susiformavo valstybės dalyvavimo nuosavybės į laisvėje esančius laukinius gyvūnus teisiniuose santykiuose teisinis režimas atitinkantis antrąjį modelį.

Reikia pažymėti, kad regalijų sistema išliko Šveicarijoje.

Regalijos iš vienos pusės yra konstitucinės teisės. Pavyzdžiui *Aargau* kantono Konstitucijos 55 straipsnyje⁷⁵ ir Zoloturno (*Solothurn*) kantono Konstitucijos 126 straipsnio 2 dalyje apibrėžiamas regalijų turinys⁷⁶.

Regalijų specifiniu bruožu yra jų priklausomybė prie viešųjų teisių⁷⁷, nors yra skirtingų nuomonių⁷⁸ atkreipiančių dėmesį į privatų koncesija (licencija) suteikiamų teisių pobūdį. Atsižvelgiant į tai regalijų esmė atrodo tinkamiausiai atskleidžiama⁷⁹ pabrėžiant viešojo ir privataus interesų kolizijas dėl objekto, kuris dar nėra subjektų valdymo sferoje.

⁷⁴ Sistemiskai išnagrinėjus Prūsų Žemės Teisyno (*Allgemeines Landrecht für die Preussischen Staaten*. 2 dalis, XIV, XVI skyrius. Berlin, 1794. p.900, 944.) 2 dalies XIV skyriaus 22 straipsnį: „Taip pat priskiriama ir išimtinė, tam tikrų bešeimininkų daiktų rūšių (XVI skyrius) užvaldymo teisė“, ir 24 straipsnį: „Aukščiau nurodytos (22 ir kiti straipsniai – autoriaus pastaba) valstybės nuosavybės rūšių naudojimo teisės vadinamos žemesnėmis regalijomis“, ir XVI skyriaus 30 straipsnį: „Teisė, medžiomamus laukinius gyvūnus persekioti ir pasisavinti vadinama medžioklės teisingumo teisė (*Jagdgerechtigkeit*)“ daroma išvada apie regalijų turinį. – Autoriaus pastaba.
http://books.google.com/books?id=UHHBAAAAYAAJ&pg=PA702&dq=allgemeines+landrecht&as_brr=1&hl=lt#v=onepage&q=&f=false

⁷⁵ *Aargau* kantono Konstitucija. Prieiga per: <http://www.ag.ch/sar/output/default.htm?/sar/output/110-000.htm>

⁷⁶ „Regalijos suteikia kantonui išimtinę teisę [objekto – autoriaus pastaba] ūkiniam valdymui ir naudojimui.<...>“ Zoloturno kantono Konstitucijos 126 straipsnio 2 dalis. Prieiga per: <http://bgs.so.ch/frontend/versions/4>

⁷⁷ Šveicarijos Aukščiausio Teismo byla BGE 109 II 76: „Skundžiamas sprendimas tinkamai remiasi teismų praktikos (BGE 95 I 250, BGE 65 I 313, BGE 57 I 334) nuoroda, kad koncesija yra vienašalis valstybės suvereniteto aktas, kurio turinį koncedentas ir koncesionierius viešosios privalomos teisės ribose laisvai gali nustatyti; tuo koncesija prilyginama teisiniam santykiui pagrįstam sutartimi.“ Prieiga per: <http://www.bger.ch/index/jurisdiction/jurisdiction-inherit-template/jurisdiction-recht/jurisdiction-recht-leitentscheide1954.htm>

⁷⁸ „Sąvoka „Regalija“ yra ant ribos tarp valstybinės teisės ir privatinės teisės ir yra iš abiejų teisių sudėtinių dalių sudaryta. (...). Regalijose valstybinės teisės elementas yra, kad jos ne atsitiktinai ir ne laikinai atsiranda iš valstybės esmės, todėl valstybė atrodo kaip savaiminis ir būtinas subjektas. Todėl kai privatus asmenys turi regalijas, jų teisė visuomet yra kilusi iš valstybės ir visuomet kai pasibaigia grįžta atgal valstybei. Valstybės suverenitetas neaskiriamas nuo regalijų esmės. Tačiau forma kokia jos yra atvaizduotos teisėje yra privatinės teisės dalykas. Yra pabrėžiamas ne valstybės suvereniteto viešu pagrindu ir vieša kryptimi įgyvendinimas, bet su tuo susijęs materialinis gėris, nuosavybės rūšies nauda, kuri kaip kitos privatinės teisės perleisti į privačių asmenų apyvartą.“ BLUNTSCHLI, Johann Caspar. *Allgemeines Statsrecht*. Band II. 1863, p.384. Prieiga per: http://books.google.com/books?id=inCAp2xvRrcC&pg=PA392&dq=regalien+jagdregal&lr=&as_brr=3&hl=lt&cd=11#v=onepage&q=regalien%20jagdregal&f=false

⁷⁹ „Visumoje santykį, kuris dėl regalijų suteikimo atsiranda tarp vyriausybės ir privataus asmens galima apibrėžti sekančiais:

- 1) suteikimas neperleidžia privačiam asmeniui pačios teisės bet tik teisinę galią (*Befugnis*) ją įgyvendinti tokioje apimtyje kokią turi pati vyriausybė, arba kaip nustato įstatymas;
- 2) pati teisė lieka prie vyriausybės ir iš to išplaukia, kad vyriausybė turi:
 - a) susigrąžinimo teisę, tai yra teisę atimti regaliją su privilegijos pabaigos pasekmėmis;
 - b) teisę atšaukti suteikimą jeigu asmuo piktnaudžiauja;
 - c) tačiau neturi teisės įgyvendinti kartu (su asmeniu kuriam suteikė), jeigu to nėra aiškiai nurodyta.
- 3) Vyriausybė taip pat išlaiko prieš asmenį, kuriam suteikta (regalijos teisė) būtent:

Vokiečių Sąjungos valstybėse 1848-1849 metais vykusios revoliucijos vienu pagrindinių tikslų buvo regalijų sistemos panaikinimas – valstiečių ūkiams medžioklių metu daroma žala buvo neatlyginama ir tuo keliamas nepasitenkinimas. Regalijų sistema buvo panaikinta 1848 metų gruodžio 27 dienos privalomu visoms Vokiečių Sąjungos narėms įstatymu⁸⁰ ir tuo buvo sugrįžta prie pirmojo valstybės dalyvavimo modelio.

Lietuvos ir Lenkijos valstybės nuosavybės į laukinius gyvūnus santykiuose dalyvauja subjektyviai.

Lenkijoje formaliai nustatyta, kad laisvėje gyvenantys laukiniai gyvūnai yra nacionalinis gėris (Gyvūnų apsaugos įstatymo (PL) 21 straipsnis), tačiau laisvėje esančių medžiojamų gyvūnų priklausomybė nustatyta konkrečiai nurodant subjektą – Valstybės Išdą (*Skarb Państwa*)⁸¹ (Medžioklės įstatymo (PL) 2 straipsnis). Sistemine analize atsižvelgiant į Gyvūnų apsaugos įstatymo (PL) 22 straipsnio nuostatas, kad leidimus paimti iš gamtos laukinius gyvūnus, kurių paėmimo nereglamentuoja kiti teisės aktai išduoda valstybės institucija, leidžia daryti išvadą, kad Lenkijoje pasirinktas trečiasis valstybės dalyvavimo nuosavybės teisiniuose santykiuose į laukinius gyvūnus modelis.

Lietuvos valstybės nuosavybės teisė apima visus laisvėje gyvenančius laukinius gyvūnus (LGI 3 straipsnio 1 dalis). Todėl galima konstatuoti, kad Lietuva, kaip ir Lenkija, priskirtina prie valstybių, kurios šiuose santykiuose priėmė kitokį negu romėnišką ar vakarų europietišką reglamentavimo variantą pasirinkdamos „trečiąjį kelią“.

Šis nukrypimas gali būti įdomus tiek teisės istorikui, tiek lyginamosios teisės specialistui.

Pirmąją valstybę, kuri laisvėje esančius laukinius gyvūnus, kaip visumą pripažino išimtinę valstybės nuosavybę buvo RSFSR: 1918 metų sausio 27 dieną priimtu įstatymu „Dėl žemės

-
- a) įstatymų leidžiamąją,
 - b) priežiūros,
 - c) vykdymo prievartos ir teisminės prievartos teises.
 - 4) Taip pat asmuo, kuriam suteikta (regalijos teisė) siejamas sąlygų, kurios yra arba specialioje sutartyje, kuria koncesija suteikta arba nustatytos valstybės įstatymuose.

Dėl to asmuo, kuriam koncesija suteikta, įgyja

- 5) daiktinę teisę prieš vyriausybę neturinčią teisės trukdyti įgyvendinti ar apriboti to kas pagal įstatymą priklauso regalijos apimčiai, o taip pat turinčią pareigą esant būtinybei ginti ją prieš trečiąjį asmenį.“ MAURENBRECHER, Romeo. *Grundsätze des heutigen deutschen Staatsrecht*. 1843, Frankfurt am Main. p.386. Prieiga per: http://books.google.com/books?id=1xZAAAAAYAAJ&pg=PA384&dq=regalia+non+cameralia&as_brr=3&hl=lt&cd=6#v=onepage&q=regalia%20non%20cameralia&f=false

⁸⁰ HILLER, Hubertus. *Jäger und Jagd – zur Entwicklung des Jagdwesens in Deutschland zwischen 1848 und 1914*. Waxmann Verlag GmbH, Münster 2003. p.33. Prieiga per:

http://books.google.com/books?id=nY_KUa5ZmiAC&printsec=frontcover&dq=jaeger+und+jagd+hiller&hl=lt&cd=1#v=onepage&q=&f=false

⁸¹ Civilinio kodekso (PL) 34 straipsnis: „Valstybės Išdas yra teisių ir pareigų subjektu civiliniuose teisiniuose santykiuose, kurie susiję su valstybės nuosavybe nepriklausančia kitiems valstybės juridiniams asmenims.“ Prieiga per: <http://www.lex.com.pl/kodeksy/?akt=64.16.93.htm>

socializacijos“ panaikintos visos nuosavybės formos į „gyvasias gamtos jėgas“⁸². 1918 metų RSFSR Konstitucijoje buvo skelbiama apie miškų ir „viso gyvojo ir negyvojo inventoriaus“ pripažinimą nacionaliniu turtu⁸³.

Po 1940 metais SSRS įvykdytos Lietuvos okupacijos ir aneksijos, Lietuvoje buvo įtvirtintas analogiškas SSRS galiojusiam valstybės dalyvavimo nagrinėjamuose santykiuose teisinis režimas⁸⁴. Komperatyvistikoje yra plačiai žinomas teisėkūros reiškinys, kai buvusios kolonijos recepuoja visą dominijos teisę ar tik jos dalį, arba okupuotose teritorijose „primetama“ okupuojančios valstybės teisė⁸⁵. Todėl prielaida, kad dabartinio Lietuvoje nustatyto valstybės dalyvavimo nuosavybės teisiniuose santykiuose į laukinius gyvūnus modelio ištakų reikia ieškoti ne Romoje ir ne Vakarų Europoje, bet Maskvoje, nagrinėtina. Panašu į tai, kad tendencija pasirinkti trečiąjį modelį pasireiškia valstybių, įgijusių suverenias teises dėl SSRS valstybingumo pabaigos, teisinėse sistemose. Taip galima pasakyti apie Baltarusijos⁸⁶, Ukrainos⁸⁷, Moldovos⁸⁸, Kazachstano⁸⁹ ir Rusijos⁹⁰ atitinkamą reglamentavimą.

Be to pažymėtina, kad nuostata, esanti galiojančio LGĮ 9 straipsnio 2 dalyje, kad teisė naudoti laisvėje gyvenančios laukinės gyvūnijos išteklius priklauso valstybei savo turiniu atitinka medžioklės ir žvejybos regalijų turinį Šveicarijoje.

⁸² „1 straipsnis. Bet kokia nuosavybė į žemę, žemės gelmes, vandens telkinius, miškus ir gyvasias gamtos jėgas Rusijos Federacinės Sovietų Respublikos ribose panaikinama visiems laikams. <...>. 5 straipsnis. Disponavimą žemės gelmėmis, miškais, vandens telkiniais ir gyvosiomis gamtos jėgomis suteikia, priklausomai nuo jų reikšmės, apskričių, gubernijų, sričių ar federacinė Sovietų valdžia, kontroliuojama pastarosios.“ *Основной закон о социализации земли*. Prieiga per: <http://www.hist.msu.ru/ER/Text/DEKRET/soczem.htm>

⁸³ 3 straipsnio b dalis: „Visi miškai, gelmės ir valstybinės reikšmės vandenys, o taip pat ir visas gyvas ir negyvas inventorius, <...>, skelbiami nacionaliniu turtu.“ *Конституция (Основной закон) Российской Социалистической Федеративной Республики*. Prieiga per: <http://www.hist.msu.ru/ER/Text/cnst1918.htm>

⁸⁴ LTSR 1978 metų Konstitucijos 11 straipsnis. Prieiga per internetą: <http://rulzeng.50megs.com/kons.html#sk2>

⁸⁵ Plačiau apie tai žiūrėti ZWEIGERT, K., KÖTZ, H. *Lyginamosios teisės įvadas*. Vilnius, Eugrimas, 2001. p. 191-192.

⁸⁶ Žiūrėti: *Закон Республики Беларусь от 10 июля 2007 г. №257-3 "О животном мире"* 6 straipsnis 1 dalis. Prieiga per: <http://www.levonevski.net/pravo/razdelb/text1070/index.html>

⁸⁷ Žiūrėti: „*Закон України Про тваринний світ*“ 5 straipsnis 2 dalis. Prieiga per: http://www.uazakon.com/documents/date_78/pg_iunexq/index.htm

⁸⁸ Žiūrėti: „*Legea Republicii Moldova regnului animal*“ 3 straipsnis. Prieiga per: http://www.law-moldova.com/laws/rom/zhivotnom_mire_ro.txt

⁸⁹ Žiūrėti: „*Закон Республики Казахстан от 9 июля 2004 года N 593 об охране, воспроизводстве и использовании животного мира*“ 4 straipsnio 1 dalis. Prieiga per: http://ru.government.kz/docs/z040593_20090717~1.htm

⁹⁰ Žiūrėti: *Федеральный закон от 24 апреля 1995 г. N 52-ФЗ "О животном мире"* 4 straipsnis 1 dalis. Prieiga per: <http://base.garant.ru/10107800-001.htm#par24>

Be to atkreiptinas dėmesys, kad Aplinkos ministerijos parengtame naujos redakcijos LGĮ projekte nr.XIP-1758⁹¹ nuostatos apie išimtinę valstybės teisę naudoti laukinės gyvūnijos išteklius nėra.

Tolesniuose šio darbo skyriuose pateikiami argumentai dėl nuostatų apie valstybės nuosavybės teisės į laisvėje esančius laukinius gyvūnus atsisakymo. Kartu pažymėtina, kad atsisakius šių nuostatų, norma apie valstybės teisę naudoti laukinės gyvūnijos išteklius reglamentuojant nuosavybės teisės į laukinius gyvūnus įgijimo santykius ir suteikiant jų įgijimo teisę kitiems asmenims, gali būti lemianti. Todėl autoriaus nuomone naujos redakcijos LGĮ projektą nr.XIP-1758 reikalinga papildyti nuostata apie išimtinę valstybės teisę naudoti laukinės gyvūnijos išteklius, kuri būtų analogiška LGĮ 9 straipsnio 2 dalies teisei konstrukcijai.

2.2. Fiziniai asmenys kaip vykdymo teisės subjektai.

Visose nagrinėjamų valstybių teisės sistemose yra įgyvendinta subjektyvios medžioklės teisės padalinimo idėja. Medžioklės teisė teoriškai, o ir praktiškai, susideda iš dviejų teisių grupių. Vieną grupę sudaro teisės, kurios įgalina asmenį vykdyti siaurai suprantamus medžiojimo veiksmus. Tačiau formaliai vykdymo teisės turėjimas nėra pakankama sąlyga nuosavybės teisės į sumedžiotą gyvūną įgijimui. O tam, kad nuosavybės teisė atsirastų, būtina įgijimo teisė. Teisės vykdyti medžiojimo veiksmus ir įgijimo teisės turėjimas kartu reiškia, kad asmuo jas turintis yra tinkamu subjektu įgyti nuosavybės teisę į sumedžiotą gyvūną. Šių teisių padalinimo idėja aiškiausiai išreikšta Lenkijoje, o Šveicarijos kai kuriuose kantonuose (pavyzdžiui Ženevos kantone) šios teisės nėra dalomos.

Nagrinėjamų valstybių teisės sistemose yra matomi bendri vykdymo teisių bruožai:

- 1) *reglamentavimo viešojoje teisėje*; vykdymo teisių įgijimo, pabaigos ir kiti aspektai reglamentuojami medžioklės ir žvejybos įstatymuose ir įvairaus lygio poįstatyminiuose aktuose;
- 2) *valstybės dalyvavimo*; visose sistemose, išskyrus Lenkijoje, asmens gebėjimų tinkamumo kontrolė yra valstybės kompetencijoje.
- 3) Visose sistemose medžiojimo veiksmus atlieka tik fiziniai asmenys.

Lenkijoje teisės medžioti turėjimas susietas su naryste nacionalinėje medžiotojų organizacijoje – Lenkijos medžiotojų sąjungoje (*Polski Związek Łowiecki*), kuri formaliai nėra valstybės institucija. Šiai organizacijai pavestos išimtinės teisės tikrinti asmenų gebėjimus būti vykdymo teisės

⁹¹ LGĮ projektas Nr.XIP-1758 įregistruotas 2010.03.02. Prieiga per: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=366139&p_query=&p_tr2= [žiūrėta 2010-03-22].

subjektais ir suteikti teisę medžioti⁹², nors teisės įgyvendinimo teisėtumas priklauso nuo teisės turėti medžioklinį ginklą.

Lietuvoje teisė medžioti įrodoma medžiotojo bilietu, išduodamu apskrities viršininko⁹³. Teisė medžioti Lietuvoje nesiejama su teise laikyti medžiojamą ginklą⁹⁴. Lietuvoje asmuo turintis medžiotojo bilietą laikomas medžiotoju (MĮ 2 straipsnio 18 dalis).

Vokietijoje teisė medžioti yra kartu ir teisė turėti medžiojamą ginklą, todėl pakanka tik medžiotojo pažymėjimo (*Jagdschein*), išduodamo kompetentingos valstybės institucijos⁹⁵. Vokietijoje gali būti išduodami trijų rūšių terminuoti medžiotojų pažymėjimai, apibrėžiantys subjekto teisių apimtis ir galiojimo terminus.

Šveicarijoje, kur objektyvi medžioklės teisė decentralizuota, teisė medžioti patvirtina skirtingi dokumentai. Pavyzdžiui Bazelio žemės kantone išduodamas Medžioklės pasas (*Jagdpass*)⁹⁶, *Appencelio–A.Rh.* kantone – Gebėjimų pažymėjimas (*Fähigkeitsausweis*)⁹⁷.

Pažymėtina, kad 1977 metais įsigaliojo Medžioklės įstatymo (D) 15 straipsnio 7 dalies pakeitimas dėl teisės medžioti su plėšriaisiais paukščiais įgijimo. Šiuo pakeitimu nustatyta, kad asmuo siekiantis įgyti teisę medžioti su plėšriaisiais paukščiais privalo turėti įprastinę teisę medžioti, kuri suteikiama išlaikius teorinį ir praktinį egzaminą apimantį šaudymo medžiokliniu šautuvu gebėjimų patikrinimą. Dėl šios nuostatos Vokietijos Konstitucinis Teismas byloje 1 BvR 290/78 konstatavo proporcingumo ir veiksmų laisvės principų pažeidimus⁹⁸. Tačiau Medžioklės įstatymas (D) atsižvelgiant į šį teismo sprendimą nebuvo pakeistas ir todėl Vokietijoje subjektinė teisė medžioti su plėšriais paukščiais yra sudėtinė teisės medžioti dalis.

⁹² Medžioklės įstatymo (PL) 42 straipsnis.

⁹³ Medžioklės Lietuvos Respublikos teritorijoje taisyklės. 6 punktas. Valstybės žinios, 2000-06-30, Nr.53-1540.

⁹⁴ Medžioklės Lietuvos Respublikos teritorijoje taisyklės. 16.3 punktas. Valstybės žinios, 2000-06-30, Nr.53-1540.

⁹⁵ Medžioklės įstatymas (D). 15 straipsnio 2 dalis. Prieiga per: http://www.gesetze-im-internet.de/bjagdgl/_15.html

⁹⁶ Bazelio žemės kantono medžioklės įstatymas (*Gesetz über die Jagd und den Schutz wildlebender Säugetiere und Vögel (Jagdgesetz)*). 11 straipsnis. Prieiga per: <http://www.baselland.ch/520-0-htm.301377.0.html#body-over>

⁹⁷ Apencelio- A. Kantono medžioklės įstatymas (*Gesetz über Jagd, Wild- und Vogelschutz (Jagdgesetz)*) prieiga per: http://www.bgs.ar.ch/pdf/files/526_2_170203.pdf

⁹⁸ “Konstitucijos 2 straipsnio 1 dalis garantuoja kiekvienam bendrą veiksmų laisvę, tokia apimtimi jeigu jis nepažeidžia kitų asmenų teisių, konstitucinės tvarkos ir moralės nuostatų. Teisinės valstybės principas, kai jis susijęs su bendra laisvės garantija Konstitucijos 2 straipsnio 1 dalyje, turi būti vertinamas piliečio naudai, tuo būdu, kad atskiras asmuo būtų apsaugotas nuo nebūtinio viešosios prievartos poveikio. Jeigu teisinė prievarta yra neišvengiama, priemonės pasiekti įstatymo leidėjo tikslus turi būti tinkamos ir negali atskiro asmens pernelyg apsunkinti. Reikalavimas iš asmenų siekiančių įgyti teisę medžioti plėšriais paukščiais įrodyti ginklų technikos žinias ir gebėjimus, įstatymo leidėjo tikslų pasiekimui nėra tinkamas. (...) Tai pažeidžia proporcingumo principą, kai leidimui gauti yra reikalaujama žinių ir gebėjimų, nesusijusių su planuojama veikla. Ginklų technikos žinios ir gebėjimai medžiojimui su plėšriais paukščiais nėra būtini.“ *Vokietijos Konstitucinio Teismo sprendimas* byloje 1 BvR 290/78. Prieiga per: <http://www.servat.unibe.ch/dfr/bv055159.html>

2.3. Įgijimo teisės ir subjektai.

2.3.1. Lietuva.

Kaip minėta, Lietuvoje sukonstruotas trečiasis valstybės dalyvavimo nuosavybės į laukinius gyvūnus teisiniuose santykiuose modelis, reiškiantis, kad visi laisvėje esantys laukiniai gyvūnai nuosavybės teise priklauso valstybei (LGĮ 3 straipsnio 1 dalis). Tai reiškia, kad kitų asmenų nuosavybės teisių į laukinius gyvūnus atsiradimo pagrindai yra išvestiniai.

Kartu Lietuvoje sukonstruota laukinės gyvūnijos išteklių sąvoka, apimanti visus laukinius gyvūnus (LGĮ 2 straipsnio 6 dalis), todėl laukinių gyvūnų įgijimo teisė (šiuo atveju – medžiojimas) yra sudėtinė teisės naudoti laukinių gyvūnų išteklius dalis (LGĮ 2 straipsnio 7 dalis). Formaliai nustatyta, kad teisė naudoti laukinės gyvūnijos išteklius priklauso valstybei (LGĮ 9 straipsnio 2 dalis). Atitinkamai medžiojamųjų gyvūnų įgijimo teisė yra šių gyvūnų išteklių naudojimo teisės dalimi (MĮ 2 straipsnio 9 dalis).

Valstybė, įgyvendindama savo nuosavybės teisę į laukinius gyvūnus (arba laukinės gyvūnijos išteklių naudojimo teisę), įgijimo teisę kitiems asmenims suteikia leidimų (licencijų) forma⁹⁹, arba nustatydamą įstatymu (pavyzdžiui savisaugos teisės pagal MĮ 4 straipsnio 3 dalį).

Todėl tinkamais medžiojamųjų gyvūnų įgijimo teisės subjektais yra fiziniai ar juridiniai asmenys, turintys leidimą naudoti medžiojamųjų gyvūnų išteklius medžioklės plotų vienetu (MĮ 2 straipsnio 13 dalis). Šie subjektai laikomi medžioklės plotų naudotojais. Taip pat tinkamais įgijimo teisės subjektais, su MĮ 4 straipsnio 3 dalyje nustatytais apribojimais, pripažįstami sodybų ir negyvenamų patalpų savininkai, valdytojai ir naudotojai.

Kartu atkreiptinas dėmesys, kad nuosavybės teisė į laisvėje gyvenančius laukinius gyvūnus atsiranda tik dėl įstatyme nustatytų teisinių poelgių – sugavimo ar nušovimo, todėl nuosavybės teisės į konkretų gyvūną subjektu tampa tą gyvūną sugavęs ar nušovęs medžioklės plotų naudotojas (MĮ 3 straipsnio 2 dalis).

Jeigu sumedžiuoto gyvūno dalys pripažįstamos medžioklės trofėjais, nuosavybės teisės į trofėjus subjektu laikomas gyvūną nušovęs (tai yra tik fizinis asmuo) (MĮ 3 straipsnio 2 dalis).

Kitų asmenų (pavyzdžiui medžioklės svečio) teisės į medžiojamus gyvūnus yra išvestinės iš medžioklės ploto naudotojo teisių (MĮ 14 straipsnio 5 dalies 2 punktas).

⁹⁹ Leidimų naudoti medžiojamųjų gyvūnų išteklius medžioklės plotų vienetu išdavimo tvarka. Lietuvos Respublikos Aplinkos ministro 2002.09.30 dienos įsakymas nr.512, Valstybės žinios, 2002-10-11, Nr. 98-4344 .

2.3.2. Lenkija.

Lenkijoje įgijimo teisė suteikiama medžioklės apylinkės nuomos sutartimi (*Umowa dzierżawy obwodu łowieckiego*)¹⁰⁰. Pažymėtina, kad medžioklės apylinkės nuomos sutartimi išnuomojama teisė medžioti medžiojamus gyvūnus, bet ne žemės sklypas¹⁰¹. Šios sutarties šalimis yra valstybės institucija turinti teisę priklausomai nuo medžioklės apylinkės rūšies (nuomotojas) ir medžiotojų ratelis (*koło łowieckie*)(nuomininkas). Nuomos sutarties turinio privaloma dalis yra nustatyta Medžioklės įstatymo (PL) 29a straipsnyje ir kituose teisės aktuose¹⁰². Šio turinio analizė parodo, kad sutartis sudaryta iš standartinių sąlygų ir todėl darytina prielaida, kad šalims nėra galimybių šias sąlygas keisti pagal savo valią. Tačiau Lenkijos Aukščiausias teismas, atsižvelgdamas į ginčo dalyką, ginčą dėl konkrečios sutarties turinio laikė civiliniu ginču neatsižvelgiant, kad viena sutarties šalis buvo valstybės institucija, vykdydusi viešojo administravimo funkcijas¹⁰³. Medžioklės apylinkės nuomos sutartyje ir Medžioklės įstatyme (PL) nesureguliuoti klausimai susiję su medžioklės apylinkės nuomos santykiais reglamentuojami Civilinio kodekso (PL) normose reglamentuojančiuose nuomos santykius (Medžioklės įstatymo (PL) 29a straipsnio 3 dalis).

Medžiotojų ratelio juridinis veiksnumas priklauso nuo ratelio narystės Lenkijos medžiotojų sąjungoje (Medžioklės įstatymo (PL) 33 straipsnio 3 dalis).

Neišnuomojamos medžioklės apylinkės perduodamos valstybės institucijoms, kurios laikomos medžioklės apylinkių valdytojais¹⁰⁴.

Sistemiškai išanalizavus Medžioklės įstatymo(PL) 15 straipsnio 1 dalį, kurioje nustatyta medžioklės apylinkėje teisėtai sumedžioti gyvūno priklausomybė medžioklės apylinkės nuomininkui, 28 straipsnio 1 dalį, kurioje nustatyta, kad medžioklės apylinkės išnuomojamos

¹⁰⁰ Medžioklės įstatymo (PL) 29a straipsnio 1 dalis.

¹⁰¹ „Medžioklės apylinkės nuoma nėra tapati su daikto ar žemės nuoma, apie kurias kalba Civilinio kodekso nuostatos. Tai yra teisė medžioti medžiojamus gyvūnus esančius Valstybės Išdo bet ne žemės savininko nuosavybe, nuoma.“ *Lenkijos aplinkos ministro atsakymas į interpeliaciją nr.1135 dėl Medžioklės įstatymo nuostatų keitimo*. Prieiga per: <http://orka2.sejm.gov.pl/IZ6.nsf/main/73E59EBF>

¹⁰² *Lenkijos aplinkos apsaugos, gamtos turtų ir miškininkystės ministro 1997.03.28 dienos potvarkis dėl medžioklės apylinkių nuomos detalių pagrindų ir nuomos mokesčio nustatymo*. Prieiga per: <http://lex.pl/serwis/du/1997/0210.htm>

¹⁰³ „Ginčo vertinimas atsižvelgiant į Procesinių veiksnių kodekso 1 straipsnį priklauso pirmiausia nuo proceso dalyko – pateikto tyrimui – ir ieškovo nurodytų faktinių aplinkybių. (...). Medžiotojų ratelis „B.“ tvirtino, kad jo kaip medžioklės apylinkės nuomininko teisė buvo pažeistos tuo, kad vaivadijos vadovas B. sutartimi dalį apylinkės išnuomojo medžiotojų rateliui „K.“ ir reikalavo panaikinti sutartį toje dalyje. Ginčas su taip suformuluotu reikalavimu patenka į civilinio ginčo sąvoką. Todėl, kad susijęs su medžioklės apylinkės nuomos sutartimi reglamentuota CK(PL) 693-709 straipsnių, o taip pat Medžioklės įstatymo (PL) 29-31 straipsnių nuostatomis.“ *Lenkijos Aukščiausiojo teismo 2000.08.22 dienos byla IV CKN 1150/00*. Prieiga per: [http://pub.sn.pl/ow3_ic.nsf/0/06da5cd1e6bd78afc125736d0051b611/\\$FILE/IV%20CKN%201150_00%20publ.pdf](http://pub.sn.pl/ow3_ic.nsf/0/06da5cd1e6bd78afc125736d0051b611/$FILE/IV%20CKN%201150_00%20publ.pdf)

¹⁰⁴ Lenkijos aplinkos ministro 1997.05.18 dienos potvarkis dėl medžioklės apylinkių perdavimo valdymui detalių pagrindų. Dz.U. 1997.63-399. Prieiga per: http://www.mos.gov.pl/artykul/374_podstawy_prawne/5999_obwody_lowieckie.html

Lenkijos medžiotojų sąjungos rateliams ir 33 straipsnio 3 dalį, kurioje nustatyta, kad teisinį veiksnumą medžiotojų rateliai įgyja ir praranda narystės Lenkijos medžiotojų sąjungoje įgijimo ar praradimo dieną, darytina išvada, kad Lenkijoje įgijimo teisės subjektais yra tik juridiniai asmenys. Fiziniai asmenys vykdę medžioklės veiksmus nuosavybės teises į sumedžiotus gyvūnus gali įgyti tik teisių perleidimo sandoriais (Medžioklės įstatymo(PL) 15 straipsnio 3 dalis).

2.3.3. Vokietija.

Jau minėta, kad Vokietijos medžioklės teisė susiformavo kaip 1848 – 1849 metų revoliucijos rezultatas. Reglamentavimo pagrindu buvo tikslas atriboti socialiai silpnesnius visuomenės sluoksnius nuo medžioklės. Ši idėja pasiliko galiojančioje medžioklės teisės sistemoje. Apribojimais suformuoti subjektinės įgijimo teisės reglamentavime ir remiasi sekančiais principais. Pirmas, subjektinės medžioklės teisės neatskiriamo susiejimo su žeme principas, reiškiantis šios teisės formalią priklausomybę žemės sklypo, kuriame nustatytas medžioklės režimas, savininkui. Todėl subjektinė medžioklės teisė yra turtinė teisė „keliaujanti“ paskui žemę ir negali būti savarankiška daiktine teise (Medžioklės įstatymo (D) 3 straipsnio 1 dalis). Antra, apribojant žemės sklypo savininko teises vykdyti praktinius medžioklės veiksmus savo sklype, pagal sklypo dydį¹⁰⁵. Trečia, nustatant žemės sklypo, priskirto bendrai medžioklės apylinkei, savininko privalomą priklausomybę tos apylinkės medžiotojų draugijai¹⁰⁶. Medžiotojų draugijos yra viešosios teisės juridiniai asmenys¹⁰⁷ ir medžioklės teisės subjektai.

Pažymėtina, kad nustatant medžioklės pareigas („nuosavybė įpareigoja“) kartu buvo būtina medžioklės draugijai suteikti juridinius įrankius šioms pareigoms įgyvendinti. Todėl subjektinė medžioklės teisė yra teisine prasme padalinta į medžioklės teisę (*Jagdrecht*), kuri yra neatskiriamai

¹⁰⁵ Nors federaciniame medžioklės įstatyme nustatyta, kad asmeninės medžioklės apylinkės formuojamos ne mažesniuose kaip 75 hektarai žemės sklypuose priklausančiuose vienam asmeniui, ar jų grupei, tačiau federacinių žemių įstatymų leidėjai nustato skirtingas sąlygas. Pavyzdžiui Bavarijoje asmeninė medžioklės apylinkė turi būti ne mažesnė kaip 81,755 hektarų (Bavarijos medžioklės įstatymo 8straipsnio 1 dalis. Prieiga per: http://by.juris.de/by/gesamt/JagdG_BY.htm), o Brandenburgo žemėje šis dydis sudaro 150 hektarų jeigu individualiu aktu nenustatyta kitaip (Brandenburgo žemės medžioklės įstatymo 7 straipsnio 1 dalis, Prieiga per: http://www.bravors.brandenburg.de/sixcms/detail.php?gsid=land_bb_bravors_01.c.15829.de).

¹⁰⁶ Abejonės dėl privalomos narystės medžiotojų draugijoje konstitucingumo buvo iki Vokietijos Konstitucinio Teismo 2006.12.13 dienos sprendimo byloje 1 BvR 2084/05. Prieiga per: http://www.bundesverfassungsgericht.de/entscheidungen/rk20061213_1bvr208405.html. Teismas nenustatė prieštaravimo Vokietijos Konstitucijai, tačiau prielaida apie tokio reglamentavimo prieštaravimą žmogaus teisėms reiškia atsizvelgiant į Europos žmogaus teisių teismo 2007. 07.10 dienos sprendimą byloje *Schneider v. Luxemburg* (no.2113/04 (Sect.2) Prieiga per: <http://www.zwangsbefragung-ade.de/downloads/strosbuerg2007.pdf>

¹⁰⁷ Daugiau apie tai : RAUCHENECKER, Katarina; BECKMANN, Volker. *Jagdgenossenschaften im Wandel – Ist die Zwangsmitgliedschaft gerechtfertigt?* Prieiga per: http://www.wiwi.uni-muenster.de/06/igt/papers/Workshop11/Abstracts/Dr_V_Beckmann_Fr_K_Rauchenecker/Rauchenecker_Beckmann_IGT_2004.pdf

susieta su žeme ir medžioklės vykdymo teisę (*Jagdausübungsrecht*), kuri gali būti perduodama tretiems asmenims.

Medžioklės vykdymo teisės turinys apibrėžiamas federacinių žemių teisėje, pavyzdžiui Žemutinės Saksonijos medžioklės įstatyme¹⁰⁸ ir apima įgijimo teisę.

Medžioklės vykdymo teisė konkrečioje medžioklės apylinkėje perduodama medžioklės nuomos sutartimi (*Jagdpachtvertrag*) (Medžioklės įstatymo (D) 11 straipsnio 1 dalis). Šios sutarties subjektais yra konkrečios medžioklės apylinkės medžiotojų draugija ir medžioklės nuomininkas (*Jagdpächter*), ar jų daugetas. Pažymėtina, kad medžioklės nuomininkais Vokietijoje gali būti tik fiziniai asmenys (Medžioklės įstatymo (D) 11 straipsnio 5 dalis).

Sunku paskyti kodėl medžioklės nuomos sutarties dalykas Medžioklės įstatyme (D), ar kitame teisės akte, nėra aiškiai apibrėžtas. Pavyzdžiui šio įstatymo 11 straipsnio 1 dalyje nurodyta, kad medžioklės vykdymo teisė visa apimtimi gali būti išnuomota trečiajam asmeniui, bet to paties straipsnio 2 dalyje reglamentuojami medžioklės apylinkės dalies nuomos aspektai. Todėl kai Vokietijos Aukščiausiasis Teismas 2008.02.12 dienos sprendime byloje III ZR 200/07 išaiškino, pasiremdamas ir kitomis bylomis, privatų medžioklės nuomos santykių pobūdį ir nuomos sutarties dalyką¹⁰⁹, prieštaraujančių balsų nebuvo. Bendrai imant Vokietijos teisės erdvėje sutarčių teisėje dominuoja liberalizmo idėjos, todėl šalys sutarties turinį, o ir dalyko įvairias modifikacijas pasirenka laisvai, o įstatymo leidėjai tokias galimybes paprastai suteikia. Nors minėtoje byloje buvo ginčijamasi dėl palyginti plataus sutarties dalyko, tačiau esmės tai nekeitė.

Asmeninėse medžioklės apylinkėse subjektinė medžioklės teisė taip pat išplaukia iš nuosavybės teisės į žemę, todėl medžioklės teisės subjektu yra žemės savininkas (ar valdytojas) nevaržomas privaloma priklausomybe medžiotojų susivienijimui (Medžioklės įstatymo (D) 7 straipsnis). Vokietijoje kažkodėl vengiama sekti Austrijos pavyzdžiu, kur analogiška subjektinė teisė pavadinta

¹⁰⁸ Žemutinės Saksonijos medžioklės įstatymo 1 straipsnio 1 dalyje medžioklės vykdymo teisės turinys apibrėžiamas: „Medžioklės vykdymo teisė yra teisė vykdyti medžioklės apylinkėje medžioklę būtent

1. prižiūrėti medžiojamus gyvūnus

2. medžiojamus gyvūnus ieškoti, persekioti, nušauti ir gaudyti

3. medžiojamus gyvūnus pasisavinti.“ Prieiga per: http://cdl.niedersachsen.de/blob/images/C44454101_L20.pdf

¹⁰⁹ Vokietijos Aukščiausiojo Teismo byloje III ZR 200/07 buvo peržiūrėti žemesnių teismų sprendimai dėl ginčo susijusio su medžioklės nuomos sutarties dalyko trūkumais. Tarp proceso šalių buvo sudaryta medžioklės nuomos sutartis suteikiant teisę konkrečioje apylinkėje medžioti sutartyje nustatytų rūšių gyvūnus. Tačiau tikrovėje paaiškėjo, kad toje medžioklės apylinkėje sutartinių rūšių gyvūnai negyvena. Ieškovas prašė sumažinti nuomos mokesčio dydį ir sugrąžinti jau sumokėto mokesčio dalį. Teismas pripažindamas ieškovo teisę pažymėjo: „Medžioklės nuomos sutartis yra privatinės teisės sutartis, kuriai taikomos nuomos santykių nuostatos (BGB 581 straipsnis) jeigu nėra specialių medžioklės teisės nuostatų arba tam neprieštarauja medžioklės teisės ypatumai (Senato nutarimas 1987.02.05 – III ZR 234/85). Nuomos sutarties dalyku yra medžioklės vykdymo teisė; todėl kalbama apie teisės nuomą. Atitinkamai taikomos nuomos teisės taisyklės dėl išnuomoto daikto tinkamumo garantijų.“ Prieiga per: <http://juris.bundesgerichtshof.de/cgi-bin/rechtsprechung/document.py?Gericht=bgh&Art=en&Datum=2008-2&Seite=2&nr=43147&pos=80&anz=288>

asmenine medžioklės teise (*Eigenjagdrecht*)¹¹⁰. Medžioklės vykdymo teisė taip pat kaip ir bendrose medžioklės apylinkėse perduodama medžioklės nuomos sutartimis, todėl atskirai aptarti dalyką nereikia. Sutarties subjektais yra žemės sklypo savininkas (ar valdytojas), kuris gali būti fizinis asmuo (asmenys), ar juridinis asmuo (asmenys) ir medžioklės nuomininkas tik fizinis asmuo (Medžioklės įstatymo (D) 11 straipsnis).

Be to atsižvelgiant į medžioklės komercinio naudojimo pobūdį yra sukonstruota medžioklės leidimų sistema. Leidimai išduodami medžioklės svečiams. Bendra taisyklė reiškia, kad leidimais suteikiamos teisės neapima įgijimo teisės, tačiau federacinių žemių įstatymų leidėjams čia suteikta teisė veikti savo nuožiūra¹¹¹.

Todėl Vokietijoje įgijimo teisė gali būti įgyjama sekančiais būdais:

1. įgyjant nuosavybės (ar valdymo) teisę į žemės dalį, kurioje nustatytas medžioklės režimas;
2. medžioklės nuomos sutartimi;
3. medžioklės leidimu.

2.3.4 Šveicarija.

Šveicarijoje subjektinė įgijimo teisė nėra susijusi su nuosavybės teise į žemę, bet su valstybės suverenitetu – formaliai ši teisė priklauso valstybei regalijų forma ir yra perduodama. Šios teisės subjektų – fizinių asmenų – teisinė padėtis yra skirtinga visuose kantonuose dėl kantonų įstatymų leidžiamųjų galių įgyvendinimo. Skirtumai pasireiškia taip pat tos teisės perdavimo procedūroje. Kantonuose, kuriuose nustatyta medžioklės, pagrįstos medžioklės nuoma, sistema, valstybė medžiojamų gyvūnų įgijimo teisę perduoda sudarydama konkretaus medžioklės ploto medžioklės nuomos sutartį (*Die Jagdpacht des Jagdreviers*), kuri yra ne žemės nuomos privatinės teisės prasme suprantamas sandoris, savo esme esantis viešosios teisės¹¹², sutartinės formos aktu. Pažymėtina, kad medžioklės nuomos sutartimi perleidžiama teisė, bet ne daiktas¹¹³. Kantonuose su licencine medžioklės sistema, įgijimo teisė perduodama išduodant patentą.

¹¹⁰ Vienos medžioklės įstatymo 4 straipsnis. Prieiga per: <http://www.wien.gv.at/recht/landesrecht-wien/rechtsvorschriften/html/I9200000.htm>

¹¹¹ Pavyzdžiui Žemutinės Saksonijos medžioklės įstatyme (18 straipsnio 2 dalis) medžioklės svečiams pripažįstama nuosavybės teisė į jų sumedžiotų gyvūnų trofėjus. Prieiga per: http://cdl.niedersachsen.de/blob/images/C44454101_L20.pdf

¹¹² „Medžioklės plotai išnuomojami viešojo konkurso tvarka aštuonerių metų terminui įgaliotos institucijos nustatytomis sąlygomis.“ Liucernos kantono medžioklės įstatymo 6 straipsnio 1 dalis. Prieiga per: http://lu.lexspider.com/LEXspider/faces/pages/htmlView.jsp?enactment=725&version=1&revision=1&hl=jagd#art_17

¹¹³ „Kantonas suteikia medžioklės vykdymo teisę išnuomodamas medžioklės plotus.“ Liucernos kantono medžioklės įstatymo 3 straipsnio 2 dalis. *Ibid.*

Medžioklės nuomos sutarties vienu subjektu (nuomotoju) yra valstybė (pavyzdžiui Liucernos kantone¹¹⁴), arba politinės savivaldos institucija (pavyzdžiui St.Gallen kantone – *politische Gemeinde*¹¹⁵). Kito subjekto (nuomininko - *Jagdpächter*) teisinė padėtis priklauso nuo medžiotojų susivienijimo teisinės formos reglamentavimo kiekviename kantone. Kai kuriuose kantonuose leidžiamas tik vienos teisinės formos medžiotojų susivienijimas (pavyzdžiui St.Galleno kantone), arba kituose – formos pasirinkimas paliktas medžiotojų susivienijimui. Paprastai tai yra juridinio asmens teisių neturinti fizinių asmenų sąjunga. Pavyzdžiui Liucernos kantone (Liucernos kantono medžioklės įstatymo 7 straipsnio 1 dalis) išnuomoti leidžiama tik teisę medžioti turintiems asmenims, kurie susijungė į medžiotojų bendriją; St.Galleno kantono medžioklės įstatymo 20 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad medžiotojų bendrija yra asmenų sąjunga be juridinio asmens statuso. Šiais atvejais, sisteminė analizė leidžia daryti išvadą, kad konkretus medžiotojas yra įgijimo teisės subjektas.

Be to yra nustatytos sekančios išimtys.

1. Bazelio žemės kantone medžioklės nuomininkais gali būti tik medžiotojų bendrijos, kurios turi susivienijimo (*Verein*) teisinę formą¹¹⁶ ir pagal ZGB 60 straipsnio 1 dalį yra juridiniai asmenys. Šiuo atveju teisės aktų analizė neleido atsakyti į klausimą ar įgijimo teisės subjektu reikėtų laikyti medžiotoją, ar medžiotojų bendriją.

2. Zoloturno kantone medžioklės plotai išnuomojami asmenims susijungusiems į bendrijas turinčias paprastos bendrijos (*einfache Gesellschaft*) teisinę formą¹¹⁷ pagal OR 530 straipsnį¹¹⁸. Bendrijos narių teisės į pilną lygias, jeigu nesutarta kitaip¹¹⁹. Nuomos sutarties sisteminė analizė

¹¹⁴ Liucernos kantono medžioklės įstatymas (*Kantonales Gesetz über die Jagd und den Schutz wildlebender Säugetiere und Vögel* (Kantonales Jagdgesetz) 3 straipsnis 2 dalis. *Ibid.*

¹¹⁵ *St.Gallen* kantono medžioklės įstatymas (*Gesetz über die Jagd, den Schutz der wildlebenden Säugetiere und Vögel sowie deren Lebensräume (Jagdgesetz)*) 12 straipsnis. Prieiga per: <http://www.gallex.ch/gallex/8/fs853.1.html>

¹¹⁶ Bazelio žemės kantono medžioklės įstatymas (*Gesetz über die Jagd und den Schutz wildlebender Säugetiere und Vögel (Jagdgesetz)*). 6 straipsnis. Prieiga per: <http://www.baselland.ch/520-0-htm.301377.0.html#body-over>

¹¹⁷ Žiūrėti Zoloturno kantono medžioklės įstatymo 6 straipsnio 1 dalį.

¹¹⁸ OR 530 straipsnio 1 dalis. „Bendrija yra dviejų ar daugiau asmenų sutartimi pagrįsta sąjunga bendro tikslo pasiekimui bendromis jėgomis ar priemonėmis.“ Federacinis įstatymas papildantis Šveicarijos civilinį kodeksą (penkta dalis: prievolių teisė) (*Bundesgesetz betreffend die Ergänzung des Schweizerischen Zivilgesetzbuches (fünfter Teil: Obligationsrecht)*). Prieiga per: <http://www.admin.ch/ch/d/sr/c220.html>

¹¹⁹ OR 533 straipsnio 1 dalis. „Jeigu nėra kitaip sutarta, kiekvienas bendrijos narys neatsižvelgiant į jo dalyvavimo rūšį ir dydį, turi lygias dalis į pilną ir nuostolius“. Federacinis įstatymas papildantis Šveicarijos civilinį kodeksą (penkta dalis: prievolių teisė) (*Bundesgesetz betreffend die Ergänzung des Schweizerischen Zivilgesetzbuches (fünfter Teil: prievolių teisė)*) (*Bundesgesetz betreffend die Ergänzung des Schweizerischen Zivilgesetzbuches (fünfter Teil: Obligationsrecht)*). Prieiga per: <http://www.admin.ch/ch/d/sr/c220.html> .

parodo, kad medžiotojų bendrijos steigimo tikslas yra įgijimo teisė (medžioklės ploto nuoma) konkrečioje vietoje konkrečiam terminui¹²⁰.

Kantonuose su licencijuojamos medžioklės sistema asmenims įrodžiusiems gebėjimus medžioti ir nesant paneigiančių aplinkybių išduodamas medžioklės patentas (*Jagdpatent*), kurio reikšmė įgijimo teisės prasme yra palyginama su Lietuvoje išduodama licencija medžiojamam gyvūnui sumedžioti, tačiau skirtumas teisės savarankiškume: Lietuvoje licencija konkretizuojama turima įgijimo teisė, o Šveicarijoje – licencija suteikiama savarankiška įgijimo teisė. Pavyzdžiu gali būti *Wallis* kantonas¹²¹. Net jeigu kituose kantonuose nustatoma, kad patento išdavimo sąlyga laikoma priklausomybė medžiotojų grupei¹²² sumedžiotas gyvūnas yra jį sumedžiojusio asmens nuosavybė dėl patento asmeninio pobūdžio¹²³.

¹²⁰ „Bendrijos sutartis įteikiama (...) visų nuomininkų pasirašyta. Ji yra nuomos sutarties integruota sudėtinė dalis“. Zoloturno kantono liaudies ūkio departamento 2004.05.19 nutarimas. Prieiga per:

http://www.so.ch/fileadmin/internet/vwd/vdsjff/pdf/pachtvertrag_und_steigerungsbedingungen.pdf

¹²¹ *Wallis* kantono medžioklės įstatymas *Gesetz über die Jagd und den Schutz wildlebender Säugetiere und Vögel (Jagdgesetz, KJSG)* 12 straipsnis patento išdavimo sąlygomis laiko privalomų mokymo kursų lankymą ir sėkmingą jų baigimą išlaikant egzaminą, specialios draudimo sutarties sudarymą, patento ir kitų medžioklės teisės aktuose numatytų mokesčių sumokėjimą, šią teisę įgyti paneigiančių aplinkybių nebuvimą. – Autoriaus pastaba.

¹²² Apencelio-A. kantone būtina sąlyga laikoma asmens priklausomybė pripažintai medžiotojų organizacijai. Žiūrėti: Apencelio-A. kantono medžioklės įstatymas (*Gesetz über Jagd, Wild- und Vogelschutz (Jagdgesetz)*) 15 straipsnio 1 dalies e punktas. Prieiga per: http://www.bgs.ar.ch/pdf/files/526_2_170203.pdf

¹²³ Patentu įgyjamos teisės nėra perduodamos. Žiūrėti Apencelio-A. kantono medžioklės įstatymas (*Gesetz über Jagd, Wild- und Vogelschutz (Jagdgesetz)*) 14 straipsnio 3 dalis. Prieiga per: http://www.bgs.ar.ch/pdf/files/526_2_170203.pdf

3. Pasisavinimas.

Iš Romos valstybės laikų mus pasiekė sąvoka *occupatio*. „Okupacija yra toks nuosavybės įgijimo būdas, kuris pagrindžiamas: *res nullus cedit occupanti*; tai yra tas kas užvaldo niekieno daiktą su tikslu jį pasisavinti, įgyja į jį nuosavybę“.¹²⁴

Reiškia nuosavybės įgijimui okupacijos būdu buvo reikalingos dvi kumuliatyvios sąlygos:

- 1) objektyvioji sąlyga: daiktas turėjo niekam nepriklausyti ir
- 2) subjektyvioji sąlyga: daiktas turėjo būti užvaldytas su tikslu turėti jį kaip savą.

Jau minėta, kad pagal romėnų teisę laisvėje esantys laukiniai gyvūnai buvo laikomi *res nullus*. Asmuo siekiantis įgyti nuosavybės teisę į tokius gyvūnus turėjo juos užvaldyti.

Okupacija Vokietijoje dėl romėnų teisės įtakos tapo laukinių gyvūnų pasisavinimo iš gamtos teisiniu modeliu. Tačiau modernioje aplinkoje romėnų teisinės konstrukcijos keičiamos.

Lietuvos teisės teorijoje nuosavybės teisės įgijimo pagrindai skirstomi į pradinius ir išvestinius¹²⁵.

Pradinių nuosavybės teisės įgijimo pagrindu laikomas toks, kuriuo nuosavybės teisė į tam tikrą daiktą įgyjama pirmą kartą, tai reiškia daiktas iki tol buvo bešeimininkis (*res nullus*), o pirminis užėmimas faktiškai yra pirmasis nuosavybės teisės įgijimo pagrindas¹²⁶.

Vokietijoje įstatymas taip pat skiria išvestinį (*derivativ*: lotyniškai *dērivāre* – išvesti) nuosavybės įgijimą sandoriu (BGB 929-936 straipsniai) ir pradinių (*originār*) nuosavybės įgijimą įgyjamą senatimi (*Ersitzung*), sujungimu (*Verbindung*), sumaišymu (*Vermischung*), perdirbimu (*Verarbeitung*), vaisių įgijimą (*Fruchterwerb*), pasisavinimą (*Aneignung*) ir radinio įgijimą (*Fund*)¹²⁷.

Todėl laisvėje esančių laukinių gyvūnų įgijimo atvejais reikalinga iširti nagrinėjamų valstybių teisės sistemose nustatytą šių gyvūnų priklausomybės reglamentavimą.

Lietuvoje nustatyta, kad laisvėje gyvenantys laukiniai gyvūnai nuosavybės teise priklauso valstybei (LGĮ 3 straipsnio 1 dalis). Analogiškas priklausomybės režimas taikomas ir medžiojamiesiems laisvėje gyvenantiems gyvūnams (MĮ 3 straipsnio 1 dalis).

¹²⁴ MACKELDEY, Ferdinand. *Lehrbuch des heutigen römischen Rechts*. 2 tomas. Giessen, 1829. p.43. Prieiga per: <http://books.google.com/books?id=1VQUAAAAQAAJ&pg=PA433&dq=mackeldey&hl=lt&cd=3#v=onepage&q=&f=false>

¹²⁵ *Civilinė teisė*: vadovėlis. Kaunas: Vijusta, 1998, p. 278.

¹²⁶ *Ibid.*, p.280.

¹²⁷ WIELING, H.J. *Sachenrecht* – 1 tomas, 2-asis leid., *Sachen, Besitz und Rechte an beweglichen Sachen*. Berlin, 2006, p.290. Prieiga per:< http://books.google.com/books?id=O_w58QETfvkC&pg=PA480&dq=okkupation+wille&hl=lt&cd=2#v=onepage&q=okkupation%20wille&f=false> [žiūrėta 2010-04-28].

Lenkijoje taip pat laisvėje esantys laukiniai gyvūnai yra išimtinai valstybinės nuosavybės teisės objektais¹²⁸.

Vokietijoje laukinių gyvūnų priklausomybė nustatyta BGB 960 straipsnio 1 dalyje: „Laukiniai gyvūnai yra bešeimininkiai, kol jie yra laisvėje (*Wilde Tiere sind herrenlos, solange sie sich in der Freiheit befinden*)“.

Šveicarijoje tokių gyvūnų statusas nėra tiesiogiai nustatytas, tačiau ZGB 719¹²⁹ straipsnio analizė ir teismų praktika¹³⁰ leidžia daryti išvadą, kad laisvėje esantys laukiniai gyvūnai yra bešeimininkiai.

Todėl nuosavybės teisių į laisvėje gyvenančius laukinius gyvūnus Lietuvoje ir Lenkijoje įgijimo pagrindai yra išvestiniai iš valstybių atitinkamų teisių, o Vokietijoje ir Šveicarijoje šie pagrindai yra pradiniai, dėl tokių gyvūnų bešeimininkio statuso.

3.1. Valios reikšmė nuosavybės teisės į laukinius gyvūnus įgijime.

Valia turėti užvaldomą daiktą kaip savą, taip pat yra lemianti pasisavinimo sąlyga.

Vylingas rašo, kad „okupacija įvyksta pagrindžiant nuosavybę, todėl valia valdyti daiktą kaip savo, iškeliamą į priekį“¹³¹.

Jeigu šios valios nėra, nebus ir pasisavinimo. Pavyzdžiui, jokioje nagrinėjamų valstybių teisės sistemų, automobilio vairuotojas netampa gyvūno savininku, jeigu gyvūnas žūsta dėl susidūrimo su automobiliu. Be to, pavyzdžiui Vokietijoje, nėra nustatyta medžioklės teisę turinčio asmens pareiga pasisavinti žuvusius, taip pat ir dėl susidūrimo su automobiliu, medžiojamus gyvūnus. Kartu šis atvejis parodo medžiotojo valios laisvės ribas. Analogišku atveju Lietuvoje medžiotojo valia suvaržyta įstatymu, nustatant tokių gyvūnų, laikomų medžioklės produkcija, priklausomybę medžioklės ploto naudotojui (Medžioklės Lietuvos Respublikos teritorijoje taisyklių 37 punktą), nors ši nuostata, kaip aiškiai nurodanti elgesio ribas, nėra netinkama.

¹²⁸ Plačiau apie tai skyriuje 2.1.

¹²⁹ ZGB 719(2) straipsnis: „Prijaukinti gyvūnai tampa bešeimininkiais, jeigu jie vėl patenka į laukinę būklę ir daugiau negrįžta pas savo šeimininką“. Prieiga per: <http://www.admin.ch/ch/d/sr/210/a719.html> [žiūrėta 2010.03.22].

¹³⁰ Šveicarijos Aukščiausio Teismo 1990-08-31 byla 116 IV 143: „Tas kas dėl suklydimo sužeidžia gyvūną, kuris yra laisvėje gyvenantis laukinis gyvūnas ir todėl bešeimininkis daiktas, nėra kaltas dėl žalos daiktui padarymo.“ Prieiga per: <http://www.bger.ch/index/jurisdiction/jurisdiction-inherit-template/jurisdiction-recht/jurisdiction-recht-leitentscheide1954.htm> [žiūrėta 2010-04-28].

¹³¹ WIELING, H.J. *Sachenrecht* – 1 tomas, 2-asis leid., *Sachen, Besitz und Rechte an beweglichen Sachen*. Berlin, 2006, p.480. Prieiga per:< http://books.google.com/books?id=O_w58QETfvkC&pg=PA480&dq=okkupation+wille&hl=lt&cd=2#v=onepage&q=okkupation%20wille&f=false> [žiūrėta 2010-03-22].

3.2. Užvaldymo veiksmai.

Laukinių gyvūnų įgijimo tikslu asmenys atlieka įvairius veiksmus. Pavyzdžiui užvaldymo veiksmais negali būti laikomi medžiotojų kursų lankymas, medžioklės įrankių įgijimas, ar vykimas į medžioklės vietą. Jokioje iš nagrinėjamų sistemų, net ir gyvūno persekiojimas nelaikomas užvaldymu, nors visur patenka į medžioklės veiksmų sąrašą.

Gyvūnas fiziškai užvaldomas, kai tik užvaldęs gyvūną asmuo gali paveikti jį pagal savo valią (CK 4.25 straipsnio 2 dalis).

Todėl nagrinėjimo prasme reikšmingi tik veiksmai, kuriais gyvūnai fiziškai užvaldomi. Tokiais veiksmais visose sistemose yra gyvūno nušovimas, sugavimas. Gyvūno žūtis skirtingose sistemose sukelia įvairius teisinius padarinius, todėl kiekvienu atveju reikia konkretnesnio tyrimo.

Paprastai daiktas nėra užvaldomas jį pamatant, ar randant. Tačiau žuvusio, ar sužeisto gyvūno radimas Lietuvoje prilyginamas užvaldymui (Medžioklės Lietuvos Respublikos teritorijoje taisyklių 37 punktas¹³²). *Wallis* kantone nustatyta, kad natūraliu būdu nugaišusių, ar teisėtai sumedžiotų gyvūnų trofėjų savininku tampa juos radęs ir nedelsiant apie tai pranešęs, jeigu pateikia įtikinamą radimo aplinkybių paaiškinimą, o pozityvų sprendimą dėl tų gyvūno dalių priklausomybės priima valstybinė medžioklės institucija¹³³. Tačiau tokio reguliavimo nerasime kantonuose su medžioklės nuomos sistemomis, kuriose nustatoma radinio priklausomybė medžiotojų draugijai¹³⁴.

Vokietijoje atskiro reglamentavimo dėl kritusių gyvūnų, ar jų dalių priklausomybės nėra, nurodant, kad jie patenka į įgijimo teisės sferą¹³⁵.

3.3. Įgijimo teisė.

Teisės aktuose, atsižvelgiant į tuo siekiamus tikslus, nustatyti dviejų tipų pasisavinimo draudimai. Prie pirmojo tipo gali būti skiriami draudimai įgyti gyvūnus, kurie nėra medžioklės, ar

¹³²Medžioklės Lietuvos Respublikos teritorijoje taisyklių 37 punkto 1 dalis: "Medžioklės produkcija - sumedžioti (nušauti, sugauti gyvi ar negyvi) medžiojamieji gyvūnai ar jų dalys, numesti ragai, kiti medžiojamųjų gyvūnų gyvybinės veiklos produktai - priklauso medžioklės plotų naudotojams. Jiems taip pat priklauso medžioklės plotų vieneto teritorijoje rasti sužeisti, nugaišę, dėl susidūrimo su transporto priemonėmis žuvę arba ne į medžioklės plotus iš greta esančių medžioklės plotų vienetų atklydę ir čia rasti sužeisti ar nugaišę, žuvę medžiojamieji gyvūnai ir jų dalys." Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2000-06-27 įsakymas Nr. 258 dėl Medžioklės Lietuvos Respublikos teritorijoje taisyklių patvirtinimo. Valstybės žinios, 2000-06-30, Nr.53-1540 (su vėlesniais pakeitimais ir papildymais).

¹³³*Wallis* kantonu medžioklės įstatymas *Gesetz über die Jagd und den Schutz wildlebender Säugetiere und Vögel (Jagdgesetz, KJSG)* 11 straipsnio 4 dalis. Prieiga per:

<http://www.vs.ch/Navig/navig.asp?MenuID=4614&RefMenuID=0&RefServiceID=0>

¹³⁴Liucernos kantonu medžioklės įstatymo 26 straipsnio 1 dalis. Prieiga per:

http://lu.lexspider.com/LEXspider/faces/pages/htmlView.jsp?enactment=725&version=1&revision=1&hl=jagd#art_17

¹³⁵ Medžioklės įstatymo (D) 1 straipsnio 5 dalis.

žvejybos teisės objektais, pavydžiui saugomus gyvūnus. Prie antrojo – draudimai dėl konkretaus pasisavinimo būdo. H.J. Vyingas mano, kad pirmuoju atveju nuosavybės teisė į užvaldytą daiktą neatsiranda, o antruoju atveju – atsakoma teigiamai¹³⁶.

Tačiau praktiniai įstatymų leidėjų sprendimai, kiek jie susiję su laukiniais gyvūnais, yra kitokie. Vokietijoje nustatytas platus neteisėtų veiksmų, kurių pasekmė yra užvaldyto gyvūno paėmimas, sąrašas¹³⁷. Bet atkreiptinas dėmesys, kad baudžiamosios nuostatos esančios Vokietijos, Lenkijos ir Šveicarijos medžioklės teisės aktuose nepatenka į šio nagrinėjimo ribas.

Reglamentavimo nuoseklumo pavydžiu gali būti *St.Gallen* kantono medžioklės įstatymo nuostata, kad atimti neteisėtai sumedžioti medžiojami gyvūnai perduodami medžiotojų bendrijai¹³⁸.

Paprastai kito asmens įgijimo teisė pažeidžiama, kai medžiojamas gyvūnas užvaldomas to asmens medžioklės teritorijoje, be jo sutikimo. Atrodo netinkamos užvaldymo vietos pasirinkimas neturėtų sukelti teisėtų pasekmių dėl lemiančio įgijimo teisės absoliutumo. Tačiau Vokietijoje yra skirtingų nuomonių. Pavydžiai *J.Wilhelm* rašo, kad aiškumo dėl nuosavybės atsiradimo į teisėtai užvaldytą daiktą, kuris „paklūsta“ kito asmens įgijimo teisei, nėra. Pasiremdamas kitais autoriais jis iškelia nuomonę, kad jeigu daiktas aplamai užvaldomas, teisėtas užvaldytojas tampa savininku. Nuomonės dėl BGB 932 ir 936 straipsnių¹³⁹ taikymo nesutampa¹⁴⁰ dėl įgijimo teisės sampratos aišk-

mo trūkumo. Įgijimo teisės neapibrėžtumas sukėlė problemų Vokietijos teisininkams. Jie net sukūrė „skystos“, ar „pakibusios“ teisės teoriją¹⁴¹, kuri konkretizuojama tik užvaldžius gyvūną. Taip

¹³⁶ WIELING, H.J. *Sachenrecht. I.Sachen, Besitz und Rechte an beweglichen Sachen*. Berlin, 1990. p.467. Prieiga per: http://books.google.lt/books?id=Jw5m3An9WW0C&printsec=frontcover&dq=sachenrecht+wieling&source=bl&ots=z3fUUDHxdp&sig=aq44ToxYIMcWdwnfxWMXuhPl33Y&hl=lt&ei=MdxyS42sEJWcnQOR4_GUCw&sa=X&oi=book_result&ct=result&resnum=4&ved=0CBQQ6AEwAw#v=onepage&q=&f=false

¹³⁷ Medžioklės įstatymo (D) 40 straipsnio 1 dalis.

¹³⁸ *St.Gallen* kantono medžioklės įstatymas *Gesetz über die Jagd, den Schutz der wildlebenden Säugetiere und Vögel sowie deren Lebensräume (Jagdgesetz)* 67 straipsnio 2 dalis. Prieiga per: <http://www.gallex.ch/gallex/8/fs853.1.html>

¹³⁹ BGB 932 (1) – „Įgijėjas tampa daikto savininku, net jeigu daiktas perleidžiamas ne savininko, išskyrus, jeigu įgijėjas įgijimo metu buvo nesažiningas.“

BGB 936 (1) – „Jeigu perleistas daiktas yra apsinkintas trečiojo asmens teisėmis, šios teisės pasibaigia su nuosavybės įgijimu. (...)“

¹⁴⁰ „Nėra aišku, ar atsiranda nuosavybė, jeigu užvaldomas daiktas, kuris yra kito įgijimo teisėje. Problema yra svarbi baudžiamajai teisei: nėra aišku, ar daikto užvaldymas yra vagystė, ar pasisavinimas iš vienos pusės, ir ar ne brakonieravimas iš kitos pusės. Pagal visuotinę nuomonę daiktas ir toliau lieka bešeimininkiu. Pažeidžiama tik įgijimo teisė, kaip absoliuti teisė pagal BGB 823 I. (...). Pagal *Heck* ir *Harry Westermann* vis tik yra: jeigu daiktas aplamai užvaldomas, teisėtas užvaldytojas tampa savininku. (...). Mažumos nuomone, įgijimo teisė, skirtingai negu nuosavybė, konstruojama tik atsižvelgiant į konkretumo trūkumą ir į gebėjimo suvaldyti daiktą trūkumą, kurie užvaldant išnyksta.“ *Wilhelm, Jan. Sachenrecht*. Berlin, 2007. p.418.

¹⁴¹ „19 amžiuje, romėnų teisės įtakoje, nusistovėjo nuomonė, kad įgijimo teisė, nėra teisė į daiktą, kad ji tik kliūtis sauganti daiktą nuo kitų asmenų pasisavinimo (okupacijos); įgijimo teisę turintis subjektas, teisę daiktui įgyja tik dėl

pat buvo paplitusi nuomonė, kad įgijimo teisę turintis asmuo tampa savininku, vos tik kitas, pavyzdžiui brakonierius, jį užvaldo¹⁴². Pastaroji nuomonė atrodo priimtinesnė praktine prasme: kol nėra nuosavybės teisės įgijimo teisės subjektui apginti savo teises daiktinės teisės gynybos būdais yra labai ribotos. Supratus, kad įgijimo teisę turintį asmenį privaloma ginti prieš, pavyzdžiui brakonierių, įgijimo teisę turinčiam asmeniui suteikta išreikalavimo teisė, bet kurios pagrindas liko neaiškus¹⁴³. Bendrai Vokietijoje susiformavo nuomonė, kad įgijimo teisė jos subjektui suteikia išreikalavimo teisę pagal vindikacinį reikalavimą įtvirtinantį BGB 985 straipsnį¹⁴⁴.

3.4. Pažeistos įgijimo teisės gynimas.

Nors įgijimo teisės subjektui suteikta išimtinė teisė, pasisavinti sumedžiotą gyvūną ir gauti iš jo ūkinę naudą, vis tik neaišku kokį turinį šis suteikimas turi.

Į šį klausimą turėjo atsakyti Žemės teismas Freiburge savo 1981-03-17 dienos sprendime. Byloje buvo kalbama apie gemzių (*Rupicapra rupicapra* – lotynų kalba) patiną, kuri atsakovas nušovė ieškovo medžioklės apylinkėje. Bet kuriuo atveju ieškovas turėjo gyvūno įgijimo teisę. Atsakovas tą gyvūną pats ieškovui sugražino. Ieškovas, vis tik, papildomai reikalavo, atsižvelgiant į visišką žalos atlyginimo pareigą, iš atsakovo „licencijos mokesčio“ dydžio sumos, kuri paprastai yra sumokama už teisę sumedžioti gemzių patiną. Teismas ieškinį tyrė taip pat nepagrįsto praturtėjimo požiūriu ir šį reikalavimą atmetė. Savo sprendimą pagrindė tuo, kad „malonumas persekiojant ir sumedžiojant gyvūną“ dar nėra taip komercializuotas, kad pats savaime turėtų turtinę vertę¹⁴⁵.

Apibendrinant galima teigti kad, Lietuvoje nustatyta konstrukcija pagrįsta medžioklės ploto naudotojo nuosavybės teisės atsiradimu nuo gyvūno sumedžiojimo, žūties ar radimo momento, suponuoja gynybą vindikaciniu ieškiniu.

okupacijos. <...>. Taip yra atstovaujama nuomonei, kad medžioklės teisę turintis asmuo, savo medžioklės apylinkėje, medžiojamiems gyvūnams turi „pakibusią“ ar „skystą“ nuosavybę, kuri arba dėl okupacijos, arba dėl neįmanomumo pabėgti į kitą medžioklės apylinkę, pavirsta „tvirta“ nuosavybe, <...>.“ WIELING, H.J.. *Sachenrecht* – 1 tomas, 2-asis leid., *Sachen, Besitz und Rechte an beweglichen Sachen*. Berlin, 2006, p.484. Prieiga per:

<http://books.google.com/books?id=O_w58QETfvkC&printsec=frontcover&dq=sachenrecht&hl=lt&cd=3#v=onepage&q=&f=false> [žiūrėta 2010-03-22].

¹⁴² *Ibid.*, p.484.

¹⁴³ *Ibid.*, p.483.

¹⁴⁴ *Ibid.*, p.485.

¹⁴⁵ ELLGER, Reinhard. *Bereicherung durch Eingriff*. Tübingen, 2002. p.566. Prieiga per:

<<http://books.google.com/books?id=UYWVcY5dKqQC&printsec=frontcover&dq=bereicherung+durch+eingriff&hl=lt&cd=1#v=onepage&q=&f=false>> [žiūrėta 2010-03-22].

4. Savisauga.

Laukiniai gyvūnai yra *res se moventes* ir dėl čia nenagrinėtinų priežasčių dažnai patys patenka į fizinių asmenų gyvenamas vietas, sodybas, žemės ūkio pasėlius padarydami žalos įvairiam turtui.

Todėl prieš įstatymo leidėjus paprastai iškyla prioriteto pasirinkimo problema: iš vienos pusės reikalinga suteikti galimybę ginti savo nuosavybę, iš kitos pusės – būtina saugoti gyvūnus.

Ar suteikti rizikos zonoje esantiems asmenims teises, reikalingas absoliučiai apginti savo nuosavybę, paneigiant su visomis pasekmėmis gyvūnų apsaugos ir medžioklės principus, ar ieškoti kompromisinio varianto?

Teisė, nesusijusi su medžiokle, ginti savo turtą nuo laikinių gyvūnų toliau bus vadinama savisaugos teise.

Savisaugos teisės institutas iš nagrinėjamų valstybių teisės sistemų žinomas tik Lietuvoje ir Šveicarijoje.

Tačiau ar savisauga susijusi su nuosavybės teise į laukinius gyvūnus?

Teigiamą atsakymą į šį klausimą galėtume rasti tik Lietuvoje. Būtent MĮ nagrinėjamą teisę apibrėžia kaip teisę gaudyti ir pasiimti tų rūšių plėšriuosius medžiojamus žvėris, kuriems nustatytas leistinas jų medžioklės terminas. Šios teisės įgyvendinimas Lietuvoje susijęs su sekančiomis sąlygomis. Pirma, vieta – tik sodybose, negyvenamuose pastatuose ir jų priklausiniuose. Antra, subjektai – tik tų sodybų savininkai, valdytojai ir naudotojai. Trečia, priemonės – tik medžioklės normomis leistinos gaudymo priemonės (Medžioklės įstatymo 4 straipsnio 3 dalis).

Šveicarijoje savisaugos institutas reglamentuotas kantonų medžioklės teisės aktuose ir pavadintas *Selbsthilfemassnahmen* („Pagalbos sau priemonės“). Pavyzdžiui Berno kantone savisaugos teisė suteikta bet kuriam veiksniam asmeniui, prieš nurodytą rūšių žvėris ir paukščius, kartu su nustatoma pareiga pranešti atitinkamiems pareigūnams¹⁴⁶, todėl sunku pasakyti koks tolesnis tų gyvūnų likimas. Liucernos kantone rasime žemės sklypo savininko teisę jo statiniuose ir žemės ūkio kultūrose nustatytų rūšių gyvūnus užmušti (*erlegen*) jeigu žala jau padaryta arba tiesiogiai grėsia. Tačiau medžiojami gyvūnai turi būti, atlyginus užmušimo išlaidas, perduoti medžiotojų draugijoms, o saugomi gyvūnai priklauso valstybei¹⁴⁷.

Vokietijoje laikomasi griežtos gyvūnų apsaugos politikos ir todėl savisaugos institutas nėra žinomas. Čia žemės sklypo savininkui nustatyta teisė preventyviai apriboti laukinių gyvūnų patekimą į sodybą, o taip pat juos nuginti (*verscheuchen*), tačiau kartu imperatyviai nustatyta

¹⁴⁶ Berno kantono medžioklės potvarkio 8 straipsnis. <http://www.sta.be.ch/belex/d/> (žiūrėta 2010.03.08)

¹⁴⁷ Liucernos kantono medžioklės įstatymo 48 straipsnis.

http://lu.lexspider.com/LEXspider/faces/pages/htmlView.jsp?enactment=725&version=1&revision=1&hl=jagdgesetz#en_tit_1 (žiūrėta 2010.03.22).

pareiga nesudaryti pavojaus šių gyvūnų gyvybei ir jų nesužeisti (Medžioklės įstatymo (D) 26 straipsnis).

Teisės aktų, kurie kaip nors reglamentuotų savisaugos įgyvendinimą Lenkijoje nepavyko rasti.

Apibendrinant galima teigti, kad Lietuvoje:

- 1) subjektinės savisaugos teisės įgyvendinimas įstatyme nustatytiems subjektams suteikia galimybę įgyti nuosavybės teisę į nustatytų rūšių gyvūnus, veiksmais, kurie nėra tiesiogiai nukreipti į nuosavybės įgijimą;
- 2) nėra aišku, ar panaudojus leistinas gaudymo priemones, kuriomis gyvūnai sugaunami gyvi ir nesužeisti, nebus pažeidžiamos gyvūnų apsaugos teisės nuostatos dėl gyvūnų laikymo;
- 3) nėra nustatyta savisaugos priemonės panaudojusio asmens pareiga pranešti apie tai, institucijoms kontroliuojančioms gyvūnų sveikatą;
- 4) reikėtų konkretizuoti asmens pasinaudojusio savisaugos teise ir nesiekiančio įgyti nuosavybės į tokiu būdu sugautą ar užmuštą gyvūną, elgesį.

5. Subjektinės nuosavybės teisės į laukinius gyvūnus pasibaigimo, susijusio su savaiminiu gyvūno ištrūkimu į laisvę, lyginamieji aspektai.

Vokietijos teisinėje erdvėje žinomas derelikcijos institutas. Derelikcija yra nuosavybės teisės į kilnojamą daiktą pabaiga, kai valingai šios teisės atsisakoma baigiant daiktą faktiškai fiziškai valdyti ir reglamentuota BGB 959¹⁴⁸ straipsnyje, taip, kad kilnojamas daiktas tampa bešeimininkiu, kai savininkas pageidaudamas nuosavybės atsisakyti, atsisako faktiškai valdyti daiktą. Kaip ir okupacijos atveju čia reikalingi *corpus* ir *animus* elementai, tai yra būtini faktiškas daikto valdymo atsisakymas ir nuosavybės atsisakymo valia.

Vokietijoje ir Šveicarijoje laukiniai gyvūnai pagal santykį su savininku čia skirstomi į sugautus ir prijaukintus. Sugauti yra laikomi tam tikros prievartos, ar jėgos priemonėmis, ribojančiomis gyvūno judėjimo laisvę, pavyzdžiui aptvare. Šie gyvūnai neturi palankaus emocinio ryšio su savininku, ar vieta. Prijaukinti laukiniai gyvūnai skiriasi nuo kitokių gyvūnų gebėjimu grįžti pas savininką.

Derelikcija priklauso nuo savininko valios, todėl pasirinkta nedelsiamo ir nepertraukiamo persekiojimo teorija (BGB 960(2)¹⁴⁹ ir ZGB 719(1)¹⁵⁰ straipsniai) reiškia, kad savininkas, sužinojęs apie gyvūno ištrūkimą į laisvę ir siekdamas neprarasti nuosavybės teisės į jį, privalo veikti aktyviai – nedelsiant pradėti gyvūno paiešką ir ją vykdyti nepertraukiamai iki sugavimo. Persekiojimo veiksmų turinys nereglamentuojamas, o šie veiksmai atlieka fizinio užvaldymo ir valios įrodymo išlaikyti nuosavybės teisę, funkcijas.

Lyginamąją prasme atrodo yra reikšminga Latvijos civilinio kodekso formuluotė susijusi su šiuo institutu. Latviai nutolo nuo vokiškos tradicijos ir pasirinko efektyvaus persekiojimo modelį reiškiantį, kad ištrūkusio gyvūno išnykimas iš savininko regėjimo lauko, arba pasilikimas nors matymo lauke, bet taip toli, kad persekiojimas neįmanomas, nulemia nuosavybės pabaigą¹⁵¹.

¹⁴⁸ BGB 959 straipsnis: „Kilnojamas daiktas tampa bešeimininkiu, kai savininkas pageidaudamas nuosavybės atsisakyti, atsisako faktiškai valdyti daiktą. (*Eine bewegliche Sache wird herrenlos, wenn der Eigentümer in der Absicht, auf das Eigentum zu verzichten, den Besitz der Sache aufgibt.*)“ Prieiga per: http://www.gesetze-im-internet.de/bgb/_959.html [žiūrėta 2010-04-28].

¹⁴⁹ BGB 960(2)straipsnis: „Jeigu sugautas laukinis gyvūnas vėl įgyja laisvę, jis tampa bešeimininkiu, jeigu savininkas gyvūno nedelsiant nepersekioja, arba persekiojimą nutraukia.“ Prieiga per: http://www.gesetze-im-internet.de/bgb/_960.html [žiūrėta 2010.03.22].

¹⁵⁰ ZGB 719(1)straipsnis: “Sugauti gyvūnai tampa bešeimininkiais, jeigu jie vėl įgyja laisvę ir jų savininkas nedelsiant ir nepertraukiamai jų neieško ir nesistengia vėl sugauti.“ Prieiga per: <http://www.admin.ch/ch/d/sr/210/a719.html> [žiūrėta 2010.03.22].

¹⁵¹ Latvijos Civilinio kodekso 933 straipsnio 1 dalis: „Sugautas laukinis gyvūnas, jei jis iš naujo pabėgo į laisvę, pripažįstamas vėl bešeimininkiu gyvūnu, bet tik tokiu atveju, jei jis visiškai išnyksta iš savo persekiotojo regėjimo lauko, arba nors savininkas vis dar geba jį matyti, bet gyvūnas yra taip toli, kad persekioti neįmanoma.“ Prieiga per: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=90221> [žiūrėta 2010.03.22].

Prijaukintas laukinis gyvūnas turi įprotį grįžti pas savininką. Vokietijos teisės erdvėje šio įpročio praradimas savaime reiškia nuosavybės teisės į gyvūną pasibaigimą (BGB 960 (3)¹⁵² ir ZGB 719 (2)¹⁵³ straipsniai). Latvijoje dėl prijaukintų gyvūnų reglamentuojama analogiškai Vokietijos modeliui.

Lietuvoje, skirtingai nuo Vokietijos ir Šveicarijos lemiančiu yra terminas, per kurį išlaikoma nuosavybės teisė į nelaisvėje laikytą ir ištrūkusį į laisvę laukinį gyvūną, bet ne savininko valia, ar gyvūno įpročiai. Šis terminas sudaro vieną mėnesį nuo gyvūno ištrūkimo į laisvę (LGĮ 3 straipsnio 3 dalis). Nuosavybės teisė svetimų rūšių gyvūnams, ir iš to išplaukianti jų sugavimo pareiga, lieka neterminuota (LGĮ 3 straipsnio 3 dalis).

Toks reguliavimas neatsako į klausimą, kaip būtų sprendžiamas ginčas dėl nuosavybės ir žalos atlyginimo, jeigu ištrūkęs į laisvę medžiojamas gyvūnas, nepasibaigus vieno mėnesio terminui nuo ištrūkimo, būtų nušautas (sumedžiotas) kito asmens, jam priklausančiame medžioklės plote.

Lyginamasis tyrimas nagrinėjamų valstybių teisės sistemose į tokį klausimą neatsako dėl skirtingo reguliavimo. Tačiau ABGB 384 straipsnyje¹⁵⁴ nustatytas 42 dienų sugavimo terminas suteikia galimybę pažvelgti į teismų praktinius veiksmus.

Austrijos Aukščiausiojo Teismo 1984-07-12 dienos aktualioje byloje 7Ob756/83¹⁵⁵ buvo nagrinėjamas nuosavybės į į laisvę ištrūkusius ir kito asmens sumedžiotus šernus. Ieškovas (savininkas) reikalavo iš atsakovo (medžiotojo) žuvusių gyvūnų dydžio vertės žalos atlyginimo.

Teismo pirmoji instancija reikalavimą atmetė motyvuodama, kad atsakovas turėjo įgijimo teisę.

Apeliacinės instancijos teismas panaikino pirmos instancijos teismo sprendimą ir ieškinį tenkino motyvuodamas, kad prijaukinti gyvūnai nėra bešeimininkiai ir todėl nėra įgijimo teisės objektais; tik bešeimininkiais tapusius gyvūnus galėtų pasisavinti medžioklės teisę turintis asmuo; prijaukintas medžiojamas gyvūnas dėl tos aplinkybės galėtų būti tik praėjus 42 dienų terminui medžioklės teisę turinčio asmens sumedžiotas, ar sugautas.

¹⁵² BGB 960(3): „Prijaukintas gyvūnas tampa bešeimininkiu, kai praranda įprotį sugrįžti atgal į konkrečią vietą.“
Prieiga per: http://www.gesetze-im-internet.de/bgb/_960.html [žiūrėta 2010.03.22].

¹⁵³ ZGB 719(2): „Prijaukinti gyvūnai tampa bešeimininkiai, jeigu jie vėl sugrįžta į laukinę būklę ir daugiau negrįžta pas savo šeimininką.“ Prieiga per: <http://www.admin.ch/ch/d/sr/210/a719.html> [žiūrėta 2010.03.22].

¹⁵⁴ ABGB 384 straipsnis: „Naminių bičių spiečiai ir kiti prijaukinti gyvūnai nėra laisvo gyvūnų gaudymo objektais, savininkas turi teisę juos persekioti svetimoje žemėje; bet privalo žemės savininkui atlyginti tuo padarytą žalą. Atvejais, kai avilio savininkas spiečiaus dvi dienas nepersekiuoja; arba prijaukintas gyvūnas keturiasdešimt dvi dienas pats nesugrįžo, juos gali kiekvienas bendrais pagrindais; žemės savininkas savo sklype pasiimti sau ir laikyti.“ Prieiga per: <http://www.ibiblio.org/ais/abgb2.htm#t2h3>

¹⁵⁵ Austrijos Aukščiausio Teismo 1984-07-12 byla 7Ob756/83. Prieiga per: http://www.ris.bka.gv.at/Dokument.wxe?Abfrage=Justiz&Dokumentnummer=JJT_19840712_OGH0002_0070OB00756_8300000_000&ResultFunctionToken=f93a2228-d5c0-467c-a4a8-084a71ba596f&Gericht=&Rechtssatznummer=&Rechtssatz=&Fundstelle=&SucheNachRechtssatz=False&SucheNachText=True&GZ=&VonDatum=&BisDatum=18.02.2010&Norm=ABGB+%c2%a7384&ImRisSeit=Undefined&ResultPageSize=50&Suchworte= [žiūrėta 2010.03.22].

Austrijos Aukščiausias Teismas paneigė atsakovo teiginį, kad 42 dienų persekiojimo terminui nepasibaigus medžiojimo teisę turintis asmuo turi įgijimo, kaip lygiai ir savininkas turi persekiojimo teisę. Teismas manė, kad persekiojimo teisė, išplaukianti iš nuosavybės teisės, yra lemianti ir paneigė įgijimo teisės buvimą minėtų 42 dienų terminui nepasibaigus.

Tačiau reikia atkreipti dėmesį, kad šis Austrijos Aukščiausio Teismo sprendimas pilnai neatsako į užduotą klausimą: visiško nuostolių atlyginimo principas reikalauja, kad būtų atlyginta ne žuvusio gyvūno vertė, bet pilna gyvūno vertė, atsižvelgiant į prijaukinimo tikslus.

Be to reikia pažymėti, kad Lietuvoje faktiškai ir efektyviai įgyvendinti ištrūkusio medžiojamo gyvūno persekiojimą kito asmens medžioklės teritorijoje be jo sutikimo neįmanoma dėl draudimo nustatyto Medžioklės Lietuvos Respublikos teritorijoje taisyklių 44.1¹⁵⁶ ir 44.3¹⁵⁷ punktuose.

Lenkijoje specialių normų, reglamentuojančių gyvūno ištrūkimo į laisvę aspektus nepavyko rasti, todėl prielaida, kad gyvūno ištrūkimas nulemia nuosavybės teisės į jį likimą Valstybės Įždo naudai, gali būti teisinga.

Atsižvelgiant į persekiojimo teisės įgyvendinimo Lietuvoje sunkumus reikalinga prijaukintų laukinių gyvūnų savininkui suteikti daugiau teisių persekioti ištrūkusį gyvūną svetimoje žemėje panašia į minėtą ABGB 384 straipsnio formulę papildant LGĮ projekto Nr.XIP-1758 3 straipsnį ir 5 straipsnio 3 dalį nuostata apie pareigą atlyginti svetimos žemės savininkui nuostolius dėl ištrūkusio gyvūno persekiojimo veiksmų.

¹⁵⁶ Medžioklės Lietuvos Respublikos teritorijoje taisyklių 44.1.punktas: „[Draudžiama] būti medžioklės plotuose su medžioklės įrankiais, medžiokliniais paukščiais arba palaidais šunimis, vienam ar keliems asmenims, neturintiems teisės medžioti“. Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2000-06-27 įsakymas Nr. 258 dėl Medžioklės Lietuvos Respublikos teritorijoje taisyklių patvirtinimo. Valstybės žinios, 2000-06-30, Nr.53-1540 (su vėlesniais pakeitimais ir papildymais).

¹⁵⁷ Medžioklės Lietuvos Respublikos teritorijoje taisyklių 44.3.punktas: “[Draudžiama] medžioti svetimuose medžioklės plotuose, išskyrus atvejį, kai sužeistas gyvūnas persekiojamas 21.16 p. nustatyta tvarka“. Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2000-06-27 įsakymas Nr. 258 dėl Medžioklės Lietuvos Respublikos teritorijoje taisyklių patvirtinimo. Valstybės žinios, 2000-06-30, Nr.53-1540 (su vėlesniais pakeitimais ir papildymais).

6. Nuosavybės teisės į laukinius gyvūnus įtaka atsakomybei už žalą atsiradusią dėl šių gyvūnų ir transporto priemonių susidūrimų.

Idėja, kad nuosavybė įpareigoja, įgyvendinama visose nagrinėjamų valstybių teisės sistemose.

Kaip matėme, nagrinėjamosiose valstybėse nustatyti dviejų tipų laisvėje gyvenančių laukinių gyvūnų priklausomybės teisiniai režimai. Lietuvoje ir Lenkijoje laisvėje gyvenantys laukiniai gyvūnai yra išimtinai valstybės nuosavybės objektai. Vokietijoje ir Šveicarijoje šie gyvūnai yra bešeimininkiai.

Nutiesus automobilių kelius per laukinių gyvūnų gyvenamas vietas atsirado vertybių derinimo problema. Reikėjo suderinti saugaus eismo automobilių keliais ir laukinės gyvūnijos išsaugojimo interesus. Lietuvos įstatymų leidėjas pasirinko principą, kad eismo dalyvių sveikatos ir gyvybės užtikrinimas svarbiau, negu ūkinės veiklos ekonominiai interesai¹⁵⁸, todėl keliai rizikos zonose aptveriami, įrengiami saugūs gyvūnų migracijos takai, transporto priemonių valdytojai įspėjami specialiais kelio ženklais ir kitomis priemonėmis. Tačiau laukinių gyvūnų išsaugojimo interesus užtikrinant tinkamą jų rūšių vystymąsi, neleidžia visiškai apriboti gyvūnų migracijos, ypač dauginimosi proceso metu. Laukinių gyvūnų susidūrimai su transporto priemonėmis keliuose įvyksta dažnai. Pavyzdžiui 2008 metais Lietuvoje nustatyti 828 automobilių susidūrimai su laukiniais gyvūnais.

Paprastai manoma, kad už gyvūnų padarytą žalą atsakingas yra gyvūno savininkas (ar valdytojas). Analogiškai turėtų būti suvokiami ir reglamentuojami atsakomybės už žalą, atsiradusią dėl laukinių gyvūnų ir transporto priemonių susidūrimų, santykiai.

Be to atsižvelgiant į nevienodą ir negausią Lietuvos teismų praktiką šioje dalyje, laikytini aktualiais svarstymai apie kai kuriuos reglamentavimo principų pakeitimus.

Susidūrimais šiame darbe laikomi atvejai, kai įvyksta tiesioginis kontaktas tarp gyvūno ir transporto priemonės, ir atvejai, kai tiesioginis kontaktas tarp gyvūno ir transporto priemonės neįvyksta, bet žala atsiranda dėl šio kontakto išvengimo veiksnių. Transporto priemonėmis šiame darbe laikomos visos transporto priemonės pagal Lietuvos Respublikos saugaus eismo automobilių keliais įstatymo 2 straipsnio 53 dalį

¹⁵⁸ LR saugaus eismo automobilių keliais įstatymo (2008-07-01 nauja redakcija) 4 straipsnis. Valstybės Žinios, 2007, Nr.128-5213 (2007-12-07).

6.1. Lenkija.

Nors Lenkijoje laisvėje esantys laukiniai gyvūnai yra valstybinės nuosavybės objektai ir jų susidūrimai su transporto priemonėmis nėra tik teorinės prielaidos, tačiau aiški teisinė politika dėl žalos atlyginimo šioje valstybėje nesusiformavo. Be to pabrėžtina, kad precedentinių bylų paliečiančių nagrinėjamą aspektą yra tik keletas, o teismų praktika nevienoda.

Specialių normų reglamentuojančių žalos atsiradusios dėl transporto priemonės ir laukinio gyvūno sąveikos atlyginimą Lenkijos teisėje nėra. Dėl Medžioklės įstatymo (PL) 9 skyriaus taikymo AT(PL) byloje III CZP 120/07¹⁵⁹ nurodė, kad šio skyriaus nuostatos siejamos su medžiojamų gyvūnų žala pasėliams ir kultūroms, ir negali būti taikomos atsakomybės už kitam turtui padarytą žalą, nustatymui. Kartu teismas nurodė, kad šis sprendimas neatima galimybės reikalauti žalos atlyginimo bendrais pagrindais.

Todėl pasisakoma dėl galimybės taikyti Civilinio kodekso (PL) 417¹⁶⁰ straipsnį, kuris nustato valstybės tarnautojų vykdančių viešuosius įgalinimus atsakomybę, ir 431¹⁶¹ straipsnį nustatantį asmens prižiūrinčio gyvūną, atsakomybę.

Tinkamo subjekto atsakančio už nagrinėjamą žalą nustatymas atrodo yra pagrindiniu klausimu.

Valstybinė laukinių gyvūnų priklausomybė suponuoja didesnę valstybės dalyvavimą žalos atlyginime, tačiau tikrumoje teismų praktika „pasuko“ priešinga kryptimi.

Civilinio kodekso (PL) 431 straipsnyje nustatyta bendra gyvūną prižiūrinčio, arba naudojančio asmens atsakomybė už gyvūno kilmės žalą. Tačiau atsižvelgiant į tai AT(PL) 1991.10.17 dienos byloje III CZP 100/91 konstatavo, kad gyvūnus prižiūrinčiu asmeniu gali būti pripažintas medžioklės ploto nuomininkas, ar valdytojas, ir prižiūrinčiu asmeniu nėra Valstybės Išdas. Todėl teismas nepripažino valstybės tinkamu atsakomybės subjektu.

Reikia pažymėti, kad Lenkijos valstybės sekretorius *Janusz Zaleski* daro prielaidą, kad atsakomybės pagrindu gali būti Civilinio kodekso (PL) 417 straipsnis nustatantis Valstybės Išdo

¹⁵⁹ AT(PL) 2007.12.07 dienos byla III CZP 120/07. Prieiga per: [http://pub.sn.pl/ow3_ic.nsf/0/82d5ee93c1213d67c125753c0055b4f3/\\$FILE/III%20CZP%200120_07%20publ.pdf](http://pub.sn.pl/ow3_ic.nsf/0/82d5ee93c1213d67c125753c0055b4f3/$FILE/III%20CZP%200120_07%20publ.pdf) [žiūrėta 2010-03-22].

¹⁶⁰ Civilinio kodekso (PL) 417(1) straipsnis: „Už žalą padarytą neteisėtais veiksmais, ar neveikimu vykdant viešosios valdžios įgalinimus atsakomybė tenka Valstybės Išdui, arba vietos savivaldos vienetui, arba kitam juridiniam asmeniui teisėtai vykdančiam tą valdžią.“ Prieiga per: <http://lex.pl/kodeksy/?akt=64.16.93.htm> [žiūrėta 2010-03-23].

¹⁶¹ Civilinio kodekso (PL) 431(1) straipsnis: „Tas kas gyvūną prižiūri ar juo naudojasi, yra įpareigotas atlyginti jo padarytą žalą nepriklausomai nuo to ar buvo priežiūroje, ar paklydo, ar pabėgo, išskyrus jeigu nei tas asmuo, nei asmuo už kurį jis atsakingas, nėra kalti.“ Prieiga per: <http://lex.pl/kodeksy/?akt=64.16.93.htm> [žiūrėta 2010-03-20].

atsakomybę už valstybės tarnautojo veiksmus¹⁶². Nors toliau nurodyta byla neturi precedentinės reikšmės, tačiau Civilinio kodekso (PL) 417 straipsnis buvo taikomas konstatuojant Valstybės Išdo atsakomybės ribas Lublino apeliacinio teismo byloje I Aca 272/08¹⁶³: teismas priteisė žalos sveikatai ir turtui atlyginimą iš Valstybės Išdo motyvuodamas tuo, kad kelių direkcija, turinti išimtinę teisę ir pareigą įrengti kelio ženklus, neįrengė pavoingoje vietoje ženklo įspėjančio apie gyvūnų pavojų ir tuo neišpėjo transporto priemonės valdytojo.

Tačiau yra ir kitokia AT(PL) konstatacija byloje II CR 157/74¹⁶⁴ iš esmės paneigianti Valstybės Išdo atsakomybę jeigu „susidūrimas įvyko už teritorijos, kurios padėtis pagrįstą įspėjamo ženklo įrengimą, ribų“.

Lenkijoje laikomasi nuomonės, kad medžiojami gyvūnai yra didesnio pavojaus šaltiniu ir dėl to taikomas atsakomybės be kaltės principas. Šio principo teorinis aiškinimas randamas AT(PL) byloje III CZP 120/07¹⁶⁵.

Lenkijos Valstybės sekretoriaus *Janusz Zaleski* nuomone¹⁶⁶, galimybė padengti nuostolius transporto priemonei dėl susidūrimo su laukiniu gyvūnu išplaukia iš tinkamos transporto priemonės draudimo sutarties.

6.2. Vokietija.

Vokietijos teisinį reglamentavimą nagrinėjamu aspektu galima išskirti pabrėžiant tris bruožus.

Pirma, bešeimininkis laisvėje esančių laukinių gyvūnų statusas nulemia kitokius, negu Lenkijoje ir Lietuvoje, teisinius santykius dėl žalos atlyginimo nagrinėjamu aspektu. Todėl

¹⁶² *Odpowiedź podsekretarza stanu w Ministerstwie Środowiska - z upoważnienia ministra - na zapytanie nr 2605 w sprawie braku uregulowań prawnych w zakresie szkód komunikacyjnych związanych z nagłym wtargnięciem na jezdnię dzikiej zwierzyny*. Prieiga per:

<http://orka2.sejm.gov.pl/IZ6.nsf/main/5C1D2E1A> [žiūrėta 2010-03-22].

¹⁶³ Lublino apeliacinio teismo byla I Aca 272/08. Prieiga per: <http://www.rp.pl/artukul/155968.html> [žiūrėta 2010-03-07].

¹⁶⁴ AT(PL) byla II CR 157/74. Prieiga per:

http://www.eporady24.pl/odszkodowanie_z_tytulu_uszkodzenia_pojazdu_przez_zwierzyne_uchwaly_4,60,66.html [žiūrėta 2010-03-17].

¹⁶⁵ „Jeigu pačios visuomenei naudingos veiklos vykdymas gali kartu sukelti žalingas aplinkai pasekmes, įstatymų leidėjas suteikdamas teisę vykdyti tokią veiklą, kartu tos veiklos vykdytojui uždeda didesnę atsakomybę už būdingas žalingas jos pasekmes. Atsakomybės padidinimas minėtais atvejais pagrįstas kaltės principo netaikymu ir suteikiant galimybę išvengti atsakomybės tik įrodžius tiksliai nurodytų aplinkybių buvimą.“ *AT(PL) byla III CZP 120/07*.

[http://pub.sn.pl/ow3_ic.nsf/0/82d5ee93e1213d67c125753c0055b4f3/\\$FILE/III%20CZP%200120_07%20publ.pdf](http://pub.sn.pl/ow3_ic.nsf/0/82d5ee93e1213d67c125753c0055b4f3/$FILE/III%20CZP%200120_07%20publ.pdf) [žiūrėta 2010-03-19].

¹⁶⁶ *Odpowiedź podsekretarza stanu w Ministerstwie Środowiska - z upoważnienia ministra - na zapytanie nr 2605 w sprawie braku uregulowań prawnych w zakresie szkód komunikacyjnych związanych z nagłym wtargnięciem na jezdnię dzikiej zwierzyny*. Prieiga per: <http://orka2.sejm.gov.pl/IZ6.nsf/main/5C1D2E1A> [žiūrėta 2010-03-22].

transporto priemonės savininkas, ar valdytojas atsiradus žalai dėl transporto priemonės ir gyvūno sąveikos, atlyginimo negali tikėtis iš valstybės.

Antru bruožu yra nuostolių atlyginimo siejimas su transporto priemonės ir kitokio turto draudimu, todėl lemia draudiminiai teisiniai santykiai. Tačiau žalos atlyginimas nagrinėjamu aspektu reglamentuotas tik bendromis draudimo teisės ir prievolių teisės normomis, todėl didele dalimi teisės aiškinimas ir formavimas Vokietijoje paliktas teismams. Ir tai yra trečias bruožas.

Nagrinėdami bylas teismai taiko VVG, Medžioklės įstatymą (D) ir kitus teisės aktus, taip pat nagrinėjamos konkrečios draudimo sutarties sąlygos.

Šalys paprastai sudaro sutartis dėl visiško nuostolių atlyginimo (pilnas kasko draudimas), arba dėl dalinio nuostolių atlyginimo (dalinis kasko draudimas).

Abiejų draudimo sutarties rūšių atvejais draudimo išmokėjimas priklauso nuo transporto priemonės valdytojo veiksmų. VVG 82 straipsnyje nustatyta draudėjo pareiga veikti taip, kad žala būtų mažesnė¹⁶⁷, o nesilaikant šios pareigos, draudikui suteikta teisė neišmokėti draudimo išmokos, jeigu pareiga nevykdyta tyčia, arba sumažinti išmokos dydį, jeigu pareigos nevykdymo kaltės forma – didelis neatsargumas¹⁶⁸.

Dalinio kasko sutarties atveju priklausomai nuo sutarties turinio atsižvelgiama į valdytojo veiksmų teisėtumą, kolizijos faktą ir gyvūno rūšį.

Draudimo bendrovės siūlo skirtingas sutarties sąlygas. Pavyzdžiui *Allianz* atlygina tik jeigu kliūtimi buvo gyvūnas, kurio rūšis įtraukta į Medžioklės įstatymo (D) 2 straipsnio 1 dalies 1 punktą (tai yra plaukuoti medžiojami gyvūnai (*Haarwild*)¹⁶⁹, o *Provinzial* atlygina žalą dėl susidūrimo su visų rūšių gyvūnais¹⁷⁰. Šios abi įmonės draudiminiu įvykiu pripažįsta atvejus net jeigu susidūrimas su gyvūnais neįvyksta dėl gelbėjimo veiksmų, o kitos įmonės elgiasi kitaip.

Pažymėtina, kad tokia teisinė padėtis yra pagrindu susiformuoti plačiai teismų praktikai.

Net ir tais atvejais, kai teismui nėra aišku, ar susidūrimas su gyvūnu įvyko, ar neįvyko, sprendime nurodoma, kad pareiga įrodyti kolizijos faktą yra draudėjo pusėje, o neaiškumas dėl to sprendžiamas draudiko naudai dalinio kasko atveju, arba draudėjo naudai pilno kasko draudimo atveju (Vyriausiasis Žemės Teismas *Hamme*, bylos nr. 20 U 134/07¹⁷¹).

¹⁶⁷ Vokietijos teismų praktikoje tai vadinama Gelbėjimo pareiga (*Rettungspflicht*) – autoriaus pastaba.

¹⁶⁸ Ankstesnė šios normos redakcija (61 straipsnis iki 2008.01.01) draudikui teikė teisę neišmokėti esant abiem minėtoms kaltės formoms. Ši teisinė padėtis draudimo išmokos atžvilgiu reiškė „viską arba nieko“ ir buvo turtine prasme mažiau palanki draudėjams. – Autoriaus pastaba.

¹⁶⁹ <https://www.allianz.de/produkte/kraftfahrzeuge/autoversicherung/allianzauto-onlineservice/index.html> [žiūrėta 2010-03-22].

¹⁷⁰ http://www.provinzial-online.de/web/html/privat/versicherungen/kraftfahrt/pkw_motorrad/produktuebersicht/ [žiūrėta 2010-03-22].

¹⁷¹ http://www.hiepler.com/fileadmin/hiepler/Radschlag/Juni_08/20_U_134_07urteil.pdf [žiūrėta 2010-03-07].

Jeigu susidūrimas tarp transporto priemonės ir gyvūno neįvyksta, bet gyvūnas buvo kliūtimi, nulėmusia žalos atsiradimą, žalą patyręs asmuo gali tikėtis atlyginimo, jeigu transporto priemonės valdytojo veiksmai buvo nukreipti į žalos sumažinimą (Vyriausias Žemės Teismas Hamme, byloje nr. 6 U 209/00¹⁷² nurodė, kad tokiu atveju dradėjas turi teisę reikalauti būtinų gelbėjimo išlaidų (*Rettungskosten*)), nes nebuvo kaltės dėl gelbėjimo pareigos nevykdymo.

Gelbėjimo veiksmų teisėtumą vertindami teismai atsižvelgia į gyvūno rūšį ir kaltės formą.

Vokietijos Aukščiausias Teismas byloje XII 197/05¹⁷³ pasisakė dėl didelio neatsargumo sąvokos: „Dideliu neatsargumu veikia tas, kuris proceso metu neatsižvelgia į pagal visas aplinkybes kiekvienam suprantamą rūpestingumo pareigą ir ją pažeidžia neįprastai dideliu mastu. Priešingai negu paprastu neatsargumu, didelio neatsargumo atveju būtinas subjektyvia prasme neatleistinai klaidingas elgesys, kuris žymiai viršija įprastinį dydį.“

Dėl gyvūno rūšies teismuose „susiformavo nuomonė, kad mažo gyvūno, kaip triušis, kiškis ar lapė, susidūrimas su lengvu automobiliu paprastai nesukeltų tokios žalos, kuri pateisintų pavojingą išvengimo manevrą dėl kurio tikėtina didesnė žala“¹⁷⁴ ir „pavojus, kuris kyla nuo susidūrimo su kiškiu yra mažas, palyginti su žalos pavojumi automobiliui staigiai manevruojant“¹⁷⁵.

Tačiau teisme yra nuomonė, kad manevravimas išvengiant susidūrimo su bebru buvo teisėtas, nes „automobiliui, atsižvelgiant į gyvūno dydį ir svorį, grėsia dideli pažeidimai“¹⁷⁶.

Bet kitoje byloje teismas manė, kad lapė motociklui yra reikšminga kliūtimi „kad bet kuriuo atveju, kai – kaip čia – motociklas posūkyje yra pakrypęs nuo vertikalios pozicijos, egzistuoja

¹⁷² Vyriausio Žemės Teismo Hamme byla nr. 6 U 209/00. Prieiga per: <http://www.ra-kotz.de/haarwild.htm> [žiūrėta 2010-03-22].

¹⁷³ Vokietijos Aukščiausio Teismo byla XII 197/05. Prieiga per: <http://juris.bundesgerichtshof.de/cgi-bin/rechtsprechung/document.py?Gericht=bgh&Art=en&sid=e055bd31024372dad4211f089443e11e&nr=41120&pos=0&anz=1> [žiūrėta 2010-03-22].

¹⁷⁴ Vyriausio Žemės Teismo Hamme byla nr. 6 U 209/00. Prieiga per: <http://www.ra-kotz.de/haarwild.htm> [žiūrėta 2010-03-22].

¹⁷⁵ Vokietijos Aukščiausio Teismo byla IV ZR 276/02. Prieiga per: <http://juris.bundesgerichtshof.de/cgi-bin/rechtsprechung/document.py?Gericht=bgh&Art=en&sid=49b383909602c2f528c992dc5cfd6f7c&nr=26768&pos=0&anz=1> [žiūrėta 2010-03-22].

ir Vyriausio Žemės Teismo Frankfurte prie Maino byla nr. 7 U 100/01. Prieiga per: <http://www.verkehrsrechtsforum.de/urteilsdatenbank/unfaellehaftungundschaedensersatz/teil2/haarwildunfall.html> [žiūrėta 2010-03-22].

¹⁷⁶ Administracinis Teismas Nördlingene (*Amtsgericht Nördlingen*), byla nr. 5 C 29/05: „Pervažiuojant kliūtį, kuri yra bebrų rūšies gyvūnas, automobiliui, atsižvelgiant į gyvūno dydį ir svorį, grėsia dideli pažeidimai. Todėl liūdytojas teisėtai kliūtį išvengė. Net jeigu bebras jokiū būdu nepasiekia starnos dydžio, bet jo svoris palyginamas su mažesnės starnos.“ Prieiga per: <http://www.verkehrlexikon.de/Texte/Rettungskosten02.htm> [žiūrėta 2010-03-07].

didelis šoninio slydimo pavojus, jeigu priekinis ratas mažą gyvūną paliečia ir pervažiuoja¹⁷⁷ ir tuo manevravimas išvengiant kliūties buvo pripažintas būtinai reikalingu.

Tačiau dėl gulinčio važiuojamoje kelio dalyje gyvūno sukeliama pavojaus yra skirtingų nuomonių. Pavyzdžiui Žemės Teismas Štutgarte mano, kad tipiškas gyvūnų pavojus yra tuomet, kai gyvūnai nekontroliuojami išbėga į važiuojamąją dalį ir trukdo eismui – šis pavojus išlieka net ir tuomet, kai jau pervažiuotas gyvūnas nejudėdamas guli važiuojamoje dalyje. Bet Vyriausias Teismas Miunchene yra priešingos nuomonės¹⁷⁸.

Manevravimas išvengiant susidūrimo su stirna paprastai pripažįstamas tinkamais gelbėjimo veiksmais¹⁷⁹. Pažymėtina, kad važiavimas mažesniu negu leistinas greičiu, teismui buvo pakankamu įrodymu, paneigti didelį neatsargumą¹⁸⁰.

Pateikti Vokietijos teismų sprendimų pavyzdžiai yra tik maža dalis bendros teismų praktikos susiformavusios šiuo klausimu. Dėl netinkamai pasirinkto reglamentavimo buvo išnaudota daug resursų teisminiams ginčams, o asmuo patyręs nuostolius nebuvo tinkamai apsaugotas. Toliau nagrinėjamas Šveicarijos pavyzdys parodys kitokių variantų galimybę.

6.3. Šveicarija.

Šveicarijos teisininkai dažnai remiasi kolegų iš Vokietijos teisine mintimi, o teismų sprendimuose cituojami Vokietijos teismų praktikos pasiekimai. Gal todėl teisiniai klausimai dėl gyvūnų ir automobilių susidūrimų abiejose valstybėse sprendžiami panašiai. Tačiau yra ir esminių skirtumų. Toliau bus analizuojami panašumai ir skirtumai.

Pirmuoju lemiančiu panašumu yra laukinių gyvūnų teisinė nepriklausomybė, arba kitaip – bešeimininkis statusas. Ši teisinė padėtis lemia, kad pirma, atsakomybė dėl žalos, atsiradusios dėl susidūrimo (ar sąveikos) tarp laukinio gyvūno ir automobilio atveju, nepriskiriama jokiam subjektui, nepaisant tos aplinkybės, kad kai kurie kantonai turi disponavimo medžiojamais

¹⁷⁷ Vyriausio Žemės Teismo *Hamme* byla nr. 6 U 209/00. Prieiga per: <http://www.ra-kotz.de/haarwild.htm> [žiūrėta 2010-03-07].

¹⁷⁸ Žemės Teismo Štutgarte byla 5 S 244/06. Prieiga per: <http://www.verkehrsrechtsforum.de/urteilsdatenbank/kfzdiebstahlundversicherungsrecht/einstandspflichtbeieinemteilkaskoversicherungsv.html> [žiūrėta 2010-03-21].

¹⁷⁹ Vyriausias Žemės Teismas Koblence (*Oberlandesgericht Koblenz*) 2006.10.18 dienos byla nr.10 U 1415/05. Prieiga per: <http://www3.justiz.rlp.de/rechtspr/DisplayUrteil.asp?rowguid=%7bCF20C5DF-9DBB-454B-B178-3FFDDA681400%7d> [žiūrėta 2010-03-21].

¹⁸⁰ „Tą ieškovas atliko tuo, kad jis važiavo mažesniu greičiu, negu leistinas maksimalus greitis. Jis tuo jokiū būdu nesielgė didelio neatsargumo laipsniu.“ Vyriausias Žemės Teismas Koblence (*Oberlandesgericht Koblenz*) 2006.10.18 dienos byla nr.10 U 1415/05. Prieiga per: <http://www3.justiz.rlp.de/rechtspr/DisplayUrteil.asp?rowguid=%7bCF20C5DF-9DBB-454B-B178-3FFDDA681400%7d> [žiūrėta 2010-03-21].

gyvūnais teisę. Antra, skirtingai negu Lietuvoje ir Lenkijoje, negali būti svarstoma šių gyvūnų priklausomybė didesnio pavojaus šaltinių objektų kategorijai. Trečia, žala gali būti atlyginama tik draudimo sutartyse ir draudimo teisės aktuose nustatytais pagrindais.

Šveicarijos draudimo rinkoje veikia iš dalies tos pačios, kaip ir Vokietijoje draudimo įmonės, todėl jų paslaugų teikimo sąlygų skirtumai nebus čia analizuojami.

Bendrai nusitovėjusi taisyklė reiškia, kad tik tiesioginis betarpiškas susidūrimas tarp gyvūno ir automobilio yra pagrindas išmokai pagal dalinio kasko draudimo sutartį¹⁸¹. Išmokos laisvės (*Leistungsfreiheit*)¹⁸² idėja Šveicarijoje įtvirtinta Draudimo sutarties įstatymo 14 straipsnyje¹⁸³ reglamentavimo prasme iš esmės nesiskiria nuo Vokietijos.

Tačiau Šveicarijos teismų praktika yra skirtinga nuo Vokietijos. Kaip matėme Vokietijoje teismai suformulavo tinkamų susidūrimų išvengimo veiksmų „sąrašą“, pagal kurį grėšiantys susidūrimai su gyvūnu diferencijuojami atsižvelgiant į gyvūno ir transporto priemonės rūšis. Pažymėtina, kad Šveicarijos Aukščiausio Teismo (*Bundesgericht*) 1989-08-02 dieną išnagrinėtos aktualios bylos nr. 115 IV 248¹⁸⁴ motyvacija rėmėsi įstatymų leidėjas nustatydamas gyvūno statusą, o pati byla tapo reikšmingu precedentu prievoliniams teisiniams santykiams. Šioje byloje buvo sprendžiamas automobilio stabdymo veiksmų teisėtumas prieš staiga į kelią išbėgusį gyvūną. Kelyje susidūrė du automobiliai tuo būdu, kad priekyje važiuosio automobilio vairuotoja stabdė prieš jai netikėtai į kelią išbėgusį gyvūną, o sekančio automobilio vairuotojas nesugebėjo suvaldyti ir savo automobiliu atsitrenkė į stabdžiusio automobilio galinę dalį. Gyvūno rūšis tiksliai nebuvo konstatuota: pirmojo automobilio vairuotoja teigė mačiusi vieno metro ilgio rudos spalvos gyvūną, antrojo automobilio vairuotojas sakė matęs tik vieną pelę.

Teismas stabdymo veiksmus pripažino tinkamais motyvuodamas, kad „reikalavimo vairuotojui, kad jis staiga pasirodžius gyvūnui, ant jo važiuos, neįmanoma suderinti su žmogaus pagarba gyvūno gyvybei, kuri yra nukreipta į taip pat gyvūno gyvybės išsaugojimą, o ne jos sunaikinimą.“

¹⁸¹ Tokias paslaugas siūlo pavyzdžiui *Allianz-Suisse*. Prieiga per: <http://www.allianz-suisse.ch/portal/site/allianz-suisse/menuitem.483ce1c6c2995bcdac6c621073a08a0c/?vgnextoid=1f06aee9ff94c110VgnVCM1000005509a8c0RCRD> [žiūrėta 2010-03-21].

¹⁸² „Jeigu draudėjas tyčia sudarė pavojų didinančią situaciją, arba jis draudikui nepranešė apie ne jo sukeltą pavojaus padidėjimą, draudikas yra atleidžiamas nuo pareigos mokėti išmoką.“ DEUTSCH, Erwin. *Versicherungsvertragsrecht – ein Grundriß*. Karlsruhe, 2005. p.104. Prieiga per: http://books.google.com/books?id=2QFEo_vt5zAC&pg=PA134&dq=leistungsfreiheit+theorie&lr=&as_brr=3&hl=lt&cd=16#v=onepage&q=leistungsfreiheit%20theorie&f=false [žiūrėta 2010-03-21].

¹⁸³ Federacinis įstatymas dėl draudimo sutarties. http://www.admin.ch/ch/d/sr/221_229_1/a14.html [žiūrėta 2010-03-26].

¹⁸⁴ Šveicarijos Aukščiausio Teismo (*Bundesgericht*) byla Nr.115 IV 248. Prieiga per: <http://www.bger.ch/index/jurisdiction/jurisdiction-inherit-template/jurisdiction-recht/jurisdiction-recht-leitentscheide1954.htm> [žiūrėta 2010-03-22].

Pažymėtina, kad Šveicarijos draudimo rinkoje susiformavo praktika, kai draudimo įmonės vienašališkai suvaržo savo išmokos laisvę pareikšdamos, kad didelis neatsargumas nėra pagrindu draudimo išmokos sumažinimui¹⁸⁵, ar jos nemokėjimui.

Todėl galima daryti išvadą, kad esant minėtoms aplinkybėms Šveicarijoje, lyginant su Vokietija, teisminių ginčų dėl draudimo išmokų mokėjimo yra mažai ir tai yra siektinas rezultatas.

6.4. Lietuva.

Nors Lietuvoje, kaip ir kitur, laukinių gyvūnų ir transporto priemonių susidūrimai nėra reti¹⁸⁶, tačiau sunku pasakyti, kodėl su tuo susijusių nuostolių atlyginimo klausimai nepakankamai išnagrinėti.

Įstatymų leidėjas manė, kad laukinių gyvūnų padarytos žalos atlyginimas turi būti reglamentuotas specialiais įstatymais (CK 6.267 straipsnio 2 dalis), tačiau konkrečių taisyklių dėl jų susidūrimų su transporto priemonėmis nebuvo nustatyta ir teismai manė, kad tuo yra sukonstruota įstatymo spraga¹⁸⁷, kurios užpildymas yra teismų praktikos dalykas.

Teismų praktika Lietuvoje nagrinėjamu aspektu yra negausi. Autoriui pavyko rasti vieną precedentinės reikšmės bylą du kartus nagrinėtą Lietuvos Aukščiausiame Teisme (Nr.3K-3-138/2009 ir 3K-3-509/2009¹⁸⁸).

Šioje byloje draudimo įmonė (ieškovas) išmokėjusi draudimo išmoką automobilio savininkui dėl žalos atsiradusios automobilio ir laukinio gyvūno susidūrimo metu, regreso tvarka pagal CK 6.1015 straipsnį, reikalavo išmokėtos sumos iš Lietuvos Respublikos (atsakovas), kaip laukinio gyvūno savininko.

Pirmos instancijos teismas manė, kad šiam atvejui svarbiausi teisingumo, protingumo ir proporcingumo principai, kuriems prieštarautų visiškas ir visais atvejais žalos atlyginimas nesant savininko kaltės. Kaltės buvimą teismas paneigė pasiremdamas Konstitucinio Teismo

¹⁸⁵ Pavyzdžiui <http://www.allianz-suisse.ch/portal/site/allianz-suisse/menuitem.483ce1c6c2995bcdac6c621073a08a0c/?vgnnextoid=1f06aee9ff94c110VgnVCM100005509a8c0RCRD> [žiūrėta 2010-03-22].

¹⁸⁶ „2008 metais Lietuvoje užfiksuoti 828 automobilių susidūrimai su laukiniais gyvūnais.“ Valdininkų ir kelininkų laukia sudėtingas briedžio testas. Lietuvos rytas, 2009-12-01 diena. Prieiga per: <http://www.lrytas.lt/-/12596212811258813237-p4-valdinink%C5%B3-ir-kelinink%C5%B3-laukia-sud%C4%97tingas-bried%C5%BEio-testas.htm> [žiūrėta 2010-03-22].

¹⁸⁷ LAT CBS teisėjų kolegijos 2009 metų kovo 24 d.nutartis c.b. *If draudimas v.Lietuvos Respublika*, Nr.3K-3-138/2009, kat.44.5.2.7, 73.2.5.5(S).

¹⁸⁸ LAT CBS teisėjų kolegijos kolegijos 2009 metų lapkričio 23 d.nutartis c.b. *AB If P&C Insurance AS v.Lietuvos Respublika*, Nr.3K-3-509/2009, kat.44.5.2.7, 73.2.5.5(S).

konstatavimu, kad laukinės gyvūnijos, kaip visumos valdymas ir disponavimas ja (kaip daiktu) yra neįmanomas¹⁸⁹ ir ieškinį atmetė.

Apeliacinės instancijos teismas tyrė ar atsakovo veiksmai buvo teisėti nepastatant kelio ruožo atitinkamo įspėjamojo kelio ženklo.

Lietuvos Aukščiausias Teismas (toliau – LAT) byloje nr.3K-3-138/2009 konstatavo, kad:

- 1) CK 6.267 straipsnio 2 dalyje esanti įstatymo spraga turi būti pildoma pagal įstatymo analogiją taikant to straipsnio 1 dalį, tai yra normą, reglamentuojančią atsakomybę už naminių ir asmens žinioje esančių laukinių gyvūnų padarytą žalą;
- 2) laukiniai žvėrys nėra absoliučiai nevaldomi.

Teismas šios bylos kontekste laikė reikšmingu eismo saugumo užtikrinimo principą, kad eismo dalyvių sveikatos ir gyvybės užtikrinimas yra svarbiau, negu ūkinės veiklos ekonominiai rezultatai¹⁹⁰. Be to teismas pripažino svarstytinu, ar atitinkamo kelio ženklo ir kitų kelio apsaugos priemonių buvimas negali būti vertintinas kaip aplinkybės, atleidžiančios nuo atsakomybės pagal CK 6.270 straipsnio 1 dalį ir bylą perdavė apeliacinės instancijos teismui.

Apeliacinės instancijos teismas laikė, kad laukinio gyvūno staigus iššokimas į kelią naktį yra nenugalimos jėgos aplinkybė, šalinanti valstybės atsakomybę (CK 6.270 straipsnio 1 dalis).

LAT byloje nr.3K-3-509/2009 paneigė apeliacinės instancijos teismo išvadą dėl nenugalimos jėgos, nes aplinkybė nebuvo neišvengiama, o ją buvo galima numatyti, kontroliuoti ir pašalinti. Teismas manė, kad valstybė, kaip rūpestinga ir apdairi savininkė, galėjo ir privalėjo numatyti laukinių gyvūnų išbėgimą į kelią ir turėjo pakankamų priemonių tai kontroliuoti, statyti kelio ženklus ir užtvarus, taip užkirsti kelią neigiamoms pasekmėms atsirasti. Teismas nauju sprendimu patenkino ieškinį pilnai priteisdamas iš valstybės reikalautą sumą.

Iš to galima daryti išvadą, kad išsprendus šią precedentinės reikšmės bylą, Lietuvos valstybei, o tai reiškia visai visuomenei gali tekti atlyginti transporto priemonių ir laukinių gyvūnų susidūrimuose atsiradusią žalą. Tokia padėtis laikytina ydinga.

Be to darytina prielaida, kad teismuose padaugės ginčų, kuriuose bus sprendžiamas susidūrimų išvengimo manevrų teisėtumo klausimas. Atvejais kai tiesioginis susidūrimas su gyvūnu neįvyksta, bet žala atsirado dėl būtinojo reikalingumo veiksnių vengiant susidūrimo, valstybės teisminė gynyba gali remtis CK 6.270 straipsnio 1 dalimi. Todėl teismai privalės

¹⁸⁹ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2005-05-13 dienos nutarimas. Valstybės Žinios, 2005-05-19, Nr.63-2235.

¹⁹⁰ Saugaus eismo automobilių keliais įstatymo (2008-07-01 nauja redakcija) 4 straipsnio 2 punktą. Valstybės Žinios, 2007, Nr.128-5213 (2007-12-07).

tikrinti išvengimo manevrų teisėtumą pagal Saugaus eismo automobilių keliais įstatymo 12 straipsnio 5 dalį¹⁹¹, nustatančią eismo dalyvio apdairaus ir atsargaus elgesio pareigą.

Tai yra argumentai įstatymo leidėjui, atsižvelgiant į 2010-03-02 dieną pateiktą LR Seimui naujos redakcijos LGĮ projektą¹⁹², atsisakyti LGĮ ir MĮ nuostatų, kad laukiniai laisvėje gyvenantys gyvūnai priklauso valstybei, suteikiant šiems gyvūnams *res nullus* statusą.

Reikėtų atkreipti dėmesį į teismo nuorodą LAT byloje nr.3K-3-138/2009 svarstyti, ar kelio ženklas nr.131 „Laukiniai žvėrys“, gali būti priemone šalinančia valstybės atsakomybę pagal CK 6.270 straipsnio 1 dalį. Taip pat reikia atsižvelgti, kad naujos redakcijos LGĮ projekto, įregistruoto LR Seime, 22 straipsnio 6 punkte valstybės atsakomybė siejama su šio kelio ženklo tinkamu įrengimu.

Svarstant šį klausimą būtina pažymėti, kad Kelių eismo taisyklėse nustatyta kelio ženklo Nr.131 „Laukiniai žvėrys“ paskirtis ir pastatymo tikslas - įspėti apie kelio ruožą, kuriame yra didelė tikimybė, kad per kelią gali eiti žvėrys¹⁹³. Todėl šio ženklo reikšmė yra įspėjamoji, bet ne suteikianti laukiniams gyvūnams judėjimo keliu pirmenybės teisę. Įspėjimas yra informacija apie grėšianti pavojų ir nukreiptas į psichinio poveikio adresatui padarymą. Protingas ir apdairus žmogus gavęs tokią informaciją padidina savo veiksmų atsargumą, ir tik elgesio nepakeitimas didesnio atsargumo linkme gali būti pagrindu atleisti valstybę nuo atsakomybės pagal CK 6.270 straipsnio 1 dalį. Tuo tarpu minėtame projekte šio ženklo reikšmė suprantama, kaip visiškai šalinanti valstybės atsakomybę ir tuo pakeičianti ženklo paskirtį. Todėl minėto LGĮ projekto 22 straipsnio 6 punkto nuostata apie kelio ženklo Nr.131 „Laukiniai žvėrys“ įrengimo teisinės pasekmės nepriimtina.

Apibendrinant žalos, atsiradusios dėl laukinių gyvūnų ir transporto priemonių susidūrimų atlyginimo klausimą nagrinėjamų valstybių teisės sistemose, galima padaryti išvadas, kad nei vienoje nagrinėtų valstybių jis nėra visiškai išspręstas. Lenkijoje ieškoma tinkamo subjekto; Vokietija bando reglamentavimo neaiškumus spręsti teismų praktikos gausumu ir keičiant įstatymų nuostatas palankesne draudėjams linkme; Šveicarijos Aukščiausio Teismo byla 115 IV

¹⁹¹ „Eismo dalyviai privalo laikytis visų būtinų atsargumo priemonių, nekelti pavojaus kitų eismo dalyvių, kitų asmenų ar jų turto saugumui ir aplinkai, taip pat, siekdami išvengti nuostolingų padarinių arba juos sumažinti, privalo imtis visų būtinų priemonių, išskyrus atvejus, kai dėl to kiltų pavojus jų pačių, kitų žmonių gyvybei ar sveikatai arba tokios priemonės padarytų dar daugiau žalos, palyginti su ta, kurios būtų galima išvengti.“ Saugaus eismo automobilių keliais įstatymo (2008-07-01 nauja redakcija) 12 straipsnio 5 punktas. Valstybės Žinios, 2007, Nr.128-5213 (2007-12-07).

¹⁹² LGĮ projektas Nr.XIP-1758 įregistruotas 2010.03.02. Prieiga per:

http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=366139&p_query=&p_tr2= [žiūrėta 2010-03-22].

¹⁹³ 2002 metų gruodžio 11 dienos Vyriausybės nutarimas nr.1950 dėl kelių eismo taisyklių patvirtinimo (nauja redakcija). Valstybės Žinios, 2008, Nr.88-3530 (2008-08-02).

248 parodė, kad išvalgiai sprendžiamos bylos suformuoja dešimtmečiams aktualius precedentus padedančius geriau funkcionuoti visai valstybės sistemai.

Lietuvoje teismų praktika nustatė tinkamą subjektą, atsakingą už nagrinėjamą žalą – valstybę, tačiau tuo įstatymų leidėjui ir teisės doktrinai davė postūmį peržiūrėti įstatymo nuostatas dėl laisvėje esančių laukinių gyvūnų priklausomybės valstybei. *Res nullus* statuso šiems gyvūnams suteikimas, nagrinėjamos žalos atsiradimo riziką perkeltų transporto priemonių valdytojams, o taip pat būtų susijęs su gyvūnų apsaugos nuostatų ir nuostatų dėl laukinių gyvūnų padarytos žalos žemės ūkiui atlyginimo, keitimu. Tačiau šių klausimų detalus nagrinėjimas nepatenka į šios analizės ribas.

Kartu pažymėtina, kad laukinių gyvūnų *res nullus* statusas yra romėnų daiktinės teisės bruožas, todėl tokia nuostata Lietuvos teisės dvasią padarytų lengviau suprantamą paprastam Europos žmogui ir tuo padėtų plėtoti savitą bendraeuropinę sistemą.

7. Išvados.

1. Vokietijos, Lenkijos ir Šveicarijos įstatymuose yra nuostatų, kuriose *expressis verbis* išreikšta, kad gyvūnai nėra daiktai. Teisės aktų, doktrinos ir įstatymų leidžiamosios veiklos analizė parodė, kad šiomis nuostatomis įstatymų leidėjai siekė ne išbraukti gyvūnus iš daiktų sąrašo, bet siekė gyvūnų apsaugos tikslų, o santykiečiai susiję su gyvūnais ir toliau reglamentuojami daiktams skirtomis normomis, jeigu įstatymai nenustato kitaip. Įstatymų nuostatos, kuriomis *expressis verbis* gyvūnai pripažinti ne daiktais, nealieką santykių reglamentavimo funkcijų, bet turi simbolinę reikšmę. Autoriaus nuomone, Lietuvoje tokių nuostatų reikia vengti, o gyvūnų apsaugos tikslai siektini kitokiomis nuostatomis.

2. Išimtinė valstybinės nuosavybės į laisvėje esančius laukinius gyvūnus teisė Lietuvoje suponuoja ydingą padėtį, kai žalą atsiradusią dėl laukinių gyvūnų ir transporto priemonių susidūrimų privalo atlyginti valstybė. Todėl reikalinga atsisakyti nuostatos, kad laisvėje esantys laukiniai gyvūnai nuosavybės teise priklauso valstybei atitinkamai pakeičiant Aplinkos ministerijos parengtą ir LR Seime svarstomą naujos redakcijos LGĮ projektą ir MĮ atitinkamą nuostatą.

3. Atsižvelgiant į išvadą nr.2 svarstomame naujos redakcijos LGĮ nustatyti, kad valstybė turi išimtinę laisvėje esančių laukinės gyvūnijos išteklių naudojimo teisę.

4. Atsižvelgiant į čia pateiktas išvadas reikalinga sukonstruoti teisinį ryšį tarp valstybės ir kitų laukinės gyvūnijos išteklių naudotojų naujos redakcijos LGĮ nustatant, kad kitų laukinės gyvūnijos išteklių naudotojų naudojimo teisės yra išvestinės iš valstybės teisės.

5. Atsižvelgiant į čia pateiktas išvadas papildyti naujos redakcijos LGĮ projekto 5 straipsnio 3 dalį nuostata apie laukinio gyvūno savininko pareigą atlyginti žemės savininkui nuostolius, susijusius su ištrūkusio gyvūno persekiojimo veiksmis.

8. Literatūros sąrašas.

8.1. Teisės norminiai aktai:

8.1.1. Lenkijos Respublikos teisės aktai:

1) 1964 metų Lenkijos Respublikos civilinis kodeksas (*Kodeks cywilny*)[interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://www.lex.com.pl/kodeksy/?akt=64.16.93.htm> > [žiūrėta 2010-03-25];

2) Lenkijos Respublikos gamtos apsaugos įstatymas (*Ustawa o ochronie przyrody, Dz.U.04.92.880*) [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://www.lex.com.pl/serwis/du/2004/0880.htm> > [žiūrėta 2010-03-25];

3) Lenkijos Respublikos medžioklės įstatymas (*Prawo łowieckie*) (su vėlesniais pakeitimais ir papildymais). [interaktyvus] Prieiga per internetą: <http://lex.pl/serwis/du/1995/0713.htm>

4) Lenkijos Respublikos gyvūnų apsaugos įstatymas (*Ustawa o ochronie zwierząt, Dz.U.97.111.724*) [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://www.lex.com.pl/serwis/du/1997/0724.htm> > [žiūrėta 2010-03-25];

5) Lenkijos Respublikos Aplinkos ministro potvarkis dėl detalių sąlygų susijusių su atskirų grupių gyvūnų auginimu ir laikymu zoologijos soduose (*Rozporządzenie Ministra Środowiskaw sprawie szczegółowych warunków dla chowu i hodowli poszczególnych grup zwierząt w ogrodach zoologicznych*) [interaktyvus]. Dz.U.03.99.916. Prieiga per internetą: <<http://www.lex.com.pl/serwis/du/2003/0916.htm> > [žiūrėta 2010-03-25];

6) Lenkijos Respublikos aplinkos apsaugos, gamtos turtų ir miškininkystės ministro 1997.03.28 dienos potvarkis dėl medžioklės apylinkių nuomos detalių pagrindų ir nuomos mokesčio nustatymo (*Rozporządzenie Ministra ochrony środowiska, zasobów naturalnych i leśnictwa z dnia 28 marca 1997 r. w sprawie szczegółowych zasad wydzierżawiania obwodów łowieckich i ustalania czynszu dzierżawnego, udziału przez dzierżawców obwodów łowieckich w kosztach ochrony lasu przed zwierzyną oraz wzoru umowy dzierżawnej*) [interaktyvus].

Prieiga per internetą: <<http://lex.pl/serwis/du/1997/0210.htm> > [žiūrėta 2010-03-25];

7) Lenkijos Respublikos aplinkos ministro 1997.05.18 dienos potvarkis dėl medžioklės apylinkių perdavimo valdymui detalių pagrindų (*Rozporządzenie ministra środowiska z dnia 10 grudnia 2002 r. w sprawie szczegółowych zasad przekazywania w zarząd obwodów łowieckich wyłączonych z wydzierżawiania Dz.U. 1997.63-399*) [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.mos.gov.pl/arttykul/374_podstawy_prawne/5999_obwody_lowieckie.html > [žiūrėta 2010-03-25];

8.1.2. Vokietijos Federacinės Respublikos teisės aktai:

- 1) Vokietijos Federacinės Respublikos Konstitucija [interaktyvus]. Prieiga per internetą: < http://www.gesetze-im-internet.de/gg/art_30.html > [žiūrėta 2010-03-25];
- 2) Vokietijos civilinis kodeksas (*Bürgerliches Gesetzbuch*) [interaktyvus]. Prieiga per internetą: < <http://www.gesetze-im-internet.de/bgb/> > [žiūrėta 2010-03-25];
- 3) Federacinis gamtos ir kraštovaizdžio apsaugos įstatymas (*Gesetz über Naturschutz und Landschaftspflege* – BnatSchG) [interaktyvus]. Prieiga per internetą: < http://www.gesetze-im-internet.de/bnatschg_2009/index.html > [žiūrėta 2010-03-25];
- 4) Federacinis medžioklės įstatymas (*Bundesjagdgesetz*) [interaktyvus]. Prieiga per internetą: < <http://www.gesetze-im-internet.de/bjagd/index.html> > [žiūrėta 2010-03-25];
- 5) Federacinis gyvūnų apsaugos įstatymas (*Tierschutzgesetz*) [interaktyvus]. Prieiga per internetą: < <http://www.gesetze-im-internet.de/tierschg/index.html> > [žiūrėta 2010-03-25];
- 6) Bavarijos medžioklės įstatymas. [interaktyvus]. Prieiga per internetą: < http://by.juris.de/by/gesamt/JagdG_BY.htm > [žiūrėta 2010-03-25];
- 7) Brandenburgo žemės medžioklės įstatymas. [interaktyvus]. Prieiga per: < http://www.bravors.brandenburg.de/sixcms/detail.php?gsid=land_bb_bravors_01.c.15829.de > [žiūrėta 2010-03-25];
- 8) Žemutinės Saksonijos medžioklės įstatymas. [interaktyvus] Prieiga per internetą: < http://cdl.niedersachsen.de/blob/images/C44454101_L20.pdf > [žiūrėta 2010-03-25];
- 9) Įstatymas dėl gyvūno teisinės padėties pagerinimo civilinėje teisėje (*Gesetz zur Verbesserung der Rechtsstellung des Tieres im bürgerlichen Recht*) [interaktyvus] . Prieiga per internetą: < <http://dip21.bundestag.de/dip21/gm/11/11282.htm> > [žiūrėta 2010-03-25];
- 10) Prūsų žemės teisyne (*Allgemeines Landrecht für die Preussischen Staaten*) [interaktyvus] . (Negalioja). Prieiga per internetą: < http://books.google.com/books?id=i7wqAAAAYAAJ&printsec=frontcover&dq=allgemeines+landrecht&as_brr=3&hl=lt#v=onepage&q=&f=false > [žiūrėta 2010-03-22];
- 11) Draudimo sutarties įstatymas 2008 metų (*Gesetz über den Versicherungsvertrag(VVG)*) [interaktyvus] . Prieiga per internetą: < http://www.gesetze-im-internet.de/vvg_2008/index.html > [žiūrėta 2010-03-22].

8.1.3. Šveicarijos Konfederacijos teisės aktai:

- 1) *Aargau* kantono Konstitucija. [interaktyvus] Prieiga per internetą: < <http://www.ag.ch/sar/output/default.htm?/sar/output/110-000.htm> > [žiūrėta 2010-03-26];

- 2) Zoloturno kantono Konstitucija [interaktyvus] . Prieiga per internetą: <<http://www.appl.so.ch/appl/bgs/daten/111/1.pdf>> [žiūrėta 2010-03-26];
- 3) Šveicarijos civilinis kodeksas (*Schweizerisches Zivilgesetzbuch vom 10. Dezember 1907*) [interaktyvus] . Prieiga per: <<http://www.admin.ch/ch/d/sr/210/index.html>> [žiūrėta 2010-03-26];
- 4) Šveicarijos prievolių kodeksas (*Bundesgesetz vom 30. März 1911 betreffend die Ergänzung des Schweizerischen Zivilgesetzbuches (Fünfter Teil: Obligationenrecht)*) [interaktyvus] . Prieiga per internetą: <<http://www.admin.ch/ch/d/sr/c220.html>> [žiūrėta 2010-03-26];
- 5) Šveicarijos Federacinis medžioklės įstatymas (*Bundesgesetz vom 20. Juni 1986 über die Jagd und den Schutz wildlebender Säugetiere und Vögel*) [interaktyvus] . Prieiga per internetą: <http://www.admin.ch/ch/d/sr/c922_0.html> [žiūrėta 2010-03-26];
- 6) Bazelio žemės kantono medžioklės įstatymas (*Gesetz über die Jagd und den Schutz wildlebender Säugetiere und Vögel (Jagdgesetz)*) [interaktyvus] . Prieiga per internetą: <<http://www.baselland.ch/520-0-hm.301377.0.html#body-over>> [žiūrėta 2010-03-26];
- 7) Apencelio- A. kantono medžioklės įstatymas (*Gesetz über Jagd, Wild- und Vogelschutz (Jagdgesetz)*) [interaktyvus] . Prieiga per internetą: <http://www.bgs.ar.ch/pdf/files/526_2_170203.pdf> [žiūrėta 2010-03-26];
- 8) Liucernos kantono medžioklės įstatymas. [interaktyvus] Prieiga per internetą: <http://lu.lexspider.com/LEXspider/faces/pages/htmlView.jsp?enactment=725&version=1&revision=1&hl=jagd#art_17> [žiūrėta 2010-03-28];
- 9) St.Gallen kantono medžioklės įstatymas (*Gesetz über die Jagd, den Schutz der wildlebenden Säugetiere und Vögel sowie deren Lebensräume (Jagdgesetz)*). [interaktyvus] Prieiga per internetą: <<http://www.gallex.ch/gallex/8/fs853.1.html>> [žiūrėta 2010-03-26];
- 10) Wallis kantono medžioklės įstatymas (*Gesetz über die Jagd und den Schutz wildlebender Säugetiere und Vögel (Jagdgesetz, KJSG)*) [interaktyvus] . Prieiga per internetą: <<http://www.vs.ch/Navig/navig.asp?MenuID=4614&RefMenuID=0&RefServiceID=0>> [žiūrėta 2010-03-26];
- 11) Federacinis įstatymas dėl draudimo sutarties (*Bundesgesetz über den Versicherungsvertrag*) [interaktyvus] . Prieiga per internetą: <http://www.admin.ch/ch/d/sr/221_229_1/index.html> [žiūrėta 2010-03-26];
- 12) Berno kantono medžioklės potvarkis. Prieiga per internetą: <<http://www.sta.be.ch/belex/d/>> [žiūrėta 2010.03.08];
- 13) Gyvūnų apsaugos potvarkis (*Tierschutzverordnung vom 23. April 2008*) [interaktyvus] . Prieiga per internetą: <http://www.admin.ch/ch/d/sr/c455_1.html> [žiūrėta 2010-03-26];

14) Zoloturno kantono liaudies ūkio departamento 2004.05.19 nutarimas. Prieiga per internetą:
<http://www.so.ch/fileadmin/internet/vwd/vdsjf/pdf/pachtvertrag_und_steigerungsbedingungen.pdf>
>

[Žiūrėta 2010-03-18].

15) Civilinio kodekso, Prievolių teisės, Baudžiamojo kodekso, Federacinio įstatymo dėl skolų išieškojimo ir varžytinių 2002-10-04 pakeitimas (*Zivilgesetzbuch, Obligationenrecht, Strafgesetzbuch, Bundesgesetz über Schuldbetreibung und Konkurs (Grundsatzartikel Tiere) Änderung vom 4. Oktober 2002*[interaktyvus] .[sigaliojo 2003-01-01. Prieiga per internetą:
<<http://www.admin.ch/ch/d/as/2003/463.pdf>> [Žiūrėta 2010-04-24].

8.1.4. Lietuvos Respublikos teisės aktai:

- 1) Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (Valstybės žinios, 2000, Nr.74-2262);
- 2) Lietuvos Respublikos medžioklės įstatymas (su pakeitimais ir papildymais) (Valstybės žinios, 2002, Nr.65-2634);
- 3) Lietuvos Respublikos laukinės gyvūnijos įstatymas (su pakeitimais ir papildymais) (Valstybės žinios, 1997, Nr.108-2726);
- 4) Lietuvos Respublikos gyvūnų globos, laikymo ir naudojimo įstatymas (su pakeitimais ir papildymais) (Valstybės žinios, 1997, Nr. 108-2728);
- 5) Lietuvos Respublikos saugaus eismo automobilių keliais įstatymas (Valstybės žinios, 2007, Nr.128-5213);
- 6) Lietuvos Respublikos aplinkos ministro įsakymas dėl medžioklės Lietuvos Respublikos teritorijoje taisyklių patvirtinimo (su pakeitimais ir papildymais) (Valstybės žinios, 2000, Nr.53-1540);
- 7) 2002 metų gruodžio 11 dienos Vyriausybės nutarimas nr.1950 dėl kelių eismo taisyklių patvirtinimo nauja redakcija. (Valstybės Žinios, 2008, Nr.88-3530 (2008-08-02);
- 8) Leidimų naudoti medžiojamųjų gyvūnų išteklius medžioklės plotų vienetu išdavimo tvarka. Lietuvos Respublikos Aplinkos ministro 2002.09.30 dienos įsakymas nr.512 (Valstybės žinios, 2002-10-11, Nr. 98-4344).

8.1.5. Kitų valstybių teisės aktai:

- 1) Austrijos civilinis kodeksas (*Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch (ABGB)*). [interaktyvus] Prieiga per internetą:

<<http://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10001622>> [žiūrēta 2010-03-26];

2) Latvijas Civilinis kodeksas (28.01.1937. likums "Civillikums. Trešā daļa. LIETU TIESĪBAS").

[interaktyvus] Prieiga per internetu: <<http://www.likumi.lv/doc.php?id=90221>> [žiūrēta 2010.03.22];

3) Закон Республики Беларусь от 10 июля 2007 г. №257-З "О животном мире" . [interaktyvus] Prieiga per internetu: <<http://www.levonevski.net/pravo/razdelb/text1070/index.html>> [žiūrēta 2010-03-26];

4) Закон України Про тваринний світ". [interaktyvus] Prieiga per internetu: <http://www.uazakon.com/documents/date_78/pg_iunexq/index.htm> [žiūrēta 2010-03-26];

5) „Legea Republicii Moldova regnului animal”. [interaktyvus] Prieiga per internetu: <http://www.law-moldova.com/laws/rom/zhivotnom_mire_ro.txt> [žiūrēta 2010-03-26];

6) „Закон Республики Казахстан от 9 июля 2004 года N 593 об охране, воспроизводстве и использовании животного мира“. [interaktyvus] Prieiga per internetu: <http://ru.government.kz/docs/z040593_20090717~1.htm> [žiūrēta 2010-03-26];

7) Федеральный закон от 24 апреля 1995 г. N 52-ФЗ "О животном мире" . [interaktyvus] Prieiga per internetu: <<http://base.garant.ru/10107800-001.htm#par24>> [žiūrēta 2010-03-26];

8) Vienos miesto medžioklės įstatymas Gesetz über die Regelung des Jagdwesens (Wiener Jagdgesetz). [interaktyvus] . Prieiga per internetu: <<http://www.wien.gv.at/recht/landesrecht-wien/rechtvorschriften/html/I9200000.htm>> [žiūrēta 2010-03-27];

9) 1918-01-27 (1918-02-09) Основной закон о социализации земли. [interaktyvus] (Negalioja). Prieiga per internetu: <<http://www.hist.msu.ru/ER/Etext/DEKRET/soczem.htm>> [žiūrēta 2010-03-27];

10) 1918-07-10 Конституция (Основной закон) Российской Социалистической Федеративной Республики. [interaktyvus] (Negalioja). Prieiga per internetu: <<http://www.hist.msu.ru/ER/Etext/cnst1918.htm>> [žiūrēta 2010-03-27];

11) LTSR 1978 metų Konstitucija. [interaktyvus] (Negalioja). Prieiga per internetu: <<http://rulzeng.50megs.com/kons.html#sk2>> [žiūrēta 2010-03-27].

8.1.6. Travaux préparatoires:

1) 216 Bundestago posėdžio protokolas. Bona, 1990-06-20. [interaktyvus] Prieiga per internetu: <<http://dip21.bundestag.de/dip21/btp/11/11216.pdf>> [žiūrēta 2010-03-28];

2) 99.467 *Initiative parlementaire. Les animaux dans l'ordre juridique suisse. Rapport de la Commission des affaires juridiques du Conseil des Etats*. 2002-01-25. [interaktyvus] Prieiga per internetą: <<http://www.admin.ch/ch/f/ff/2002/3885.pdf> [žiūrėta 2010-03-28];

3) *Klub Parlamentarny Unii Wolności. Zwierzę prawem chronione?* [interaktyvus] Prieiga per internetą: <<http://kronika.sejm.gov.pl/kronika/kp-139.htm> > [žiūrėta 2010-03-28];

4) *Odpowiedź podsekretarza stanu w Ministerstwie Środowiska - z upoważnienia ministra - na zapytanie nr 2605 w sprawie braku uregulowań prawnych w zakresie szkód komunikacyjnych związanych z nagłym wtargnięciem na jezdnię dzikiej zwierzyny*. [interaktyvus] Prieiga per internetą:

<<http://orka2.sejm.gov.pl/IZ6.nsf/main/5C1D2E1A> > [žiūrėta 2010-03-22];

5) Lenkijos Seimo antros kadencijos, 102 posėdžio, 1 dienos (1997-03-05) protokolas.

[interaktyvus] Prieiga per internetą: <<http://orka2.sejm.gov.pl/Debata2.nsf> > [žiūrėta 2010-03-28];

6) Laukinės gyvūnijos įstatymo projektas Nr.XIP-1758 įregistruotas 2010.03.02. [interaktyvus] Prieiga per internetą:

http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=366139&p_query=&p_tr2= [žiūrėta 2010-03-22].

8.2. Specialioji literatūra:

1. BERGER, Adolf. *Encyclopedic dictionary of Roman law*. Clark, New Jersey, 2004.

[interaktyvus] Prieiga per internetą:

<<http://books.google.com/books?id=iklePELrR6QC&printsec=frontcover&dq=berger+adolf&hl=lt#v=onepage&q=&f=false> > [žiūrėta 2010-03-28];

2. BLUNTSCHLI, Johann Caspar. *Allgemeines Statsrecht*. Band II. 1863. [interaktyvus] Prieiga per internetą:

<http://books.google.com/books?id=inCAp2xvRrcC&pg=PA392&dq=regalien+jagdregal&lr=&as_brr=3&hl=lt&cd=11#v=onepage&q=regalien%20jagdregal&f=false > [žiūrėta 2010-03-28];

3. BLUNTSCHLI, Johann Caspar; DAHN, Félix. *Deutsches Privatrecht*. München, 1864.

[interaktyvus] Prieiga per internetą:

<http://books.google.com/books?id=It8KAAAYAAJ&pg=PA37&dq=blantschli&lr=&as_brr=3&hl=lt#v=onepage&q=blantschli&f=false > [žiūrėta 2010-03-28];

4. Civilinė teisė: vadovėlis. Kaunas, Vija. 1998;

5. DEUTSCH, Erwin. *Versicherungsvertragsrecht – ein Grundriß*. Karlsruhe, 2005. [interaktyvus]

Prieiga per internetą:

<http://books.google.com/books?id=2QFEo_vt5zAC&pg=PA134&dq=leistungsfreiheit+theorie&lr

=&as_brr=3&hl=lt&cd=16#v=onepage&q=leistungsfreiheit%20theorie&f=false > [žiūrėta 2010-03-21];

6. ELLGER, Reinhard. *Bereicherung durch Eingriff*. Tübingen, 2002. [interaktyvus] Prieiga per internetą:

<<http://books.google.com/books?id=UYWVcY5dKqQC&printsec=frontcover&dq=bereicherung+durch+eingriff&hl=lt&cd=1#v=onepage&q=&f=false>> [žiūrėta 2010-03-28];

7. GSCHNITZER, Franz. *Allgemeiner Teil des bürgerlichen Rechts*. Wien , New York, 1992.

[interaktyvus] Prieiga per internetą:

<<http://books.google.com/books?id=d9DTGBjPOwkC&printsec=frontcover&dq=gschnitzer&lr=&hl=lt#v=onepage&q=&f=false>> [žiūrėta 2010-03-28];

8. GSCHNITZER, Franz; FAISTENBERGER, Christoph. *Österreichisches Sachenrecht*. Springer Verlag, Wien, New York, 1985. [interaktyvus] Prieiga per internetą:

<<http://books.google.lt/books?id=Jd24sEg0bYgC&printsec=frontcover&dq=osterreichisches+sachenrecht&source=bl&ots=IZJ1DqPELj&sig=GK8lTei1GZh9TEUCcztqyRTXB70&hl=lt&ei=4DGuS4O->

[Gpv4mwPypLDUDw&sa=X&oi=book_result&ct=result&resnum=2&ved=0CAoQ6AEwAQ#v=onepage&q=&f=false](http://books.google.lt/books?id=Jd24sEg0bYgC&printsec=frontcover&dq=osterreichisches+sachenrecht&source=bl&ots=IZJ1DqPELj&sig=GK8lTei1GZh9TEUCcztqyRTXB70&hl=lt&ei=4DGuS4O-Gpv4mwPypLDUDw&sa=X&oi=book_result&ct=result&resnum=2&ved=0CAoQ6AEwAQ#v=onepage&q=&f=false)> [žiūrėta 2010-03-28];

9. HERRMANN, Bernd. *Beiträge zum Göttinger Umwelthistorischem Kolloquium 2008-2009*.

Göttingen, 2009. [interaktyvus] Prieiga per internetą:

<http://books.google.lt/books?id=1JN0Hxey9HsC&pg=PT192&lpg=PT192&dq=tiere+sind+keine+sachen&source=bl&ots=Ymm975elEt&sig=Ku1BoH3eBdYZiYNBdgGChJJ4cbw&hl=lt&ei=oOvRSr6oBqSqmWPKybiCAw&sa=X&oi=book_result&ct=result&resnum=6&ved=0CB4Q6AEwBTgK#v=onepage&q=tiere%20sind%20keine%20sachen&f=false> [žiūrėta 2010-03-28];

10. HILLER, Hubertus. *Jäger und Jagd – zur Entwicklung des Jagdwesens in Deutschland*

zwischen 1848 und 1914. Waxmann Verlag GmbH, Münster 2003. [interaktyvus] Prieiga per

internetą:

<http://books.google.com/books?id=nY_KUa5ZmiAC&printsec=frontcover&dq=jaeger+und+jagd+hiller&hl=lt&cd=1#v=onepage&q=&f=false> [žiūrėta 2010-03-28];

11. MACKELDEY, Ferdinand. *Lehrbuch des heutigen römischen Rechts*. 2 tomas. Giessen, 1829.

[interaktyvus] . Prieiga per internetą:

<<http://books.google.com/books?id=1VQUAAAAQAAJ&pg=PA433&dq=mackeldey&hl=lt&cd=3#v=onepage&q=&f=false>> [žiūrėta 2010-03-28];

12. *Mały słownik zoologiczny*. Warszawa, 1973;

13. MAYER – MALY, Theo. *Römisches Recht*. Wien, 1999;

14. MAURENBRECHER, Romeo. *Grundsätze des heutigen deutschen Staatsrecht*. 1843, Frankfurt am Main. [interaktyvus] Prieiga per internetą:
<http://books.google.com/books?id=1xZAAAAAYAAJ&pg=PA384&dq=regalia+non+cameralia&as_brr=3&hl=lt&cd=6#v=onepage&q=regalia%20non%20cameralia&f=false> [žiūrėta 2010-03-28];
15. NEKROŠIUS, I., NEKROŠIUS, V., VĖLYVIS, S. *Romėnų teisė: vadovėlis*. Vilnius, 1999;
16. OBERMAIER, Sabine. *Tiere und Fabelwesen im Mittelalter*. Berlin, 2009. [interaktyvus] Prieiga per internetą:
<http://books.google.com/books?id=vULW60rkj4IC&pg=PT9&dq=tiere+mittelalter&as_brr=3&hl=lt#v=onepage&q=&f=false> [žiūrėta 2010-03-28];
17. OSTROWSKI, Theodor. *Prawo cywilne*. Warszawa, 1784. [interaktyvus] Prieiga per internetą:
<http://www.pbi.edu.pl/book_reader.php?p=41352> [žiūrėta 2010-03-27];
18. RAITAKAS, D. et al. *Biologija*. Vadovėlis. Kaunas, 1987;
19. RÖSENER, Werner. *Jagd und höfische Kultur im Mittelalter*. Göttingen: Vandenhoeck und Ruprecht, 1997. [interaktyvus] Prieiga per internetą:
<http://books.google.com/books?id=DR73rCjkZeQC&pg=PP1&dq=r%C3%B6sener+werner&as_brr=3&hl=lt#v=onepage&q=&f=false> [žiūrėta 2010-03-28];
20. *Tarptautinių žodžių žodynas*. Vilnius, Vyriausioji enciklopedijų redakcija, 1985;
21. WIELING, H.J. *Sachenrecht. 1. Sachen, Besitz und Rechte an beweglichen Sachen*. Berlin, 1990. [interaktyvus] Prieiga per internetą:
<http://books.google.lt/books?id=Jw5m3An9WW0C&printsec=frontcover&dq=sachenrecht+wieling&source=bl&ots=z3fUUDHxdp&sig=aq44ToxYIMcWdwnfxWMXuhPI33Y&hl=lt&ei=MdxyS42sEJWcnQOR4_GUCw&sa=X&oi=book_result&ct=result&resnum=4&ved=0CBQQ6AEwAw#v=onepage&q=&f=false> [žiūrėta 2010-03-28];
22. WIELING, Hans Josef. *Sachenrecht*. Berlin, Springer Verlag, 2006. [interaktyvus] Prieiga per internetą:
<http://books.google.com/books?id=O_w58QETfvkC&pg=PA39&dq=hj+wieling+sachenrecht&as_brr=3&hl=lt#v=onepage&q=hj%20wieling%20sachenrecht&f=false> [žiūrėta 2010-03-28];
23. WILHELM, Jan. *Sachenrecht*. Berlin, 2007. [interaktyvus] Prieiga per internetą:
<http://books.google.com/books?id=vQ3afdAlMNwC&pg=PP1&dq=sachenrecht&as_brr=3&hl=lt#v=onepage&q=&f=false> [žiūrėta 2010-03-28];
24. ZWEIGERT, K., KÖTZ, H. *Lyginamosios teisės įvadas*. Vilnius, Eugrimas, 2001;
25. ДОЖДЕВ, Д. В. *Римское частное право: vadovėlis*. Maskva, 1999;

8.3. Teismų sprendimai:

- 1) Europos Žmogaus Teisių Teismo 2007. 07.10 dienos sprendimą byloje *Schneider v. Luxemburg* (no.2113/04 (Sect.2). [interaktyvus] Prieiga per internetą: <<http://www.zwangsbejagung-ade.de/downloads/strosbuerg2007.pdf>> [žiūrėta 2010-03-28];
- 2) Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2005-05-13 dienos nutarimas (Valstybės žinios, 2005-05-19, Nr.63-2235).
- 3) LAT CBS teisėjų kolegijos 2009 metų kovo 24 d.nutartis c.b. *If draudimas v.Lietuvos Respublika*, Nr.3K-3-138/2009, kat.44.5.2.7, 73.2.5.5(S);
- 4) LAT CBS teisėjų kolegijos kolegijos 2009 metų lapkričio 23 d.nutartis c.b. *AB If P&C Insurance AS v. Lietuvos Respublika*, Nr.3K-3-509/2009, kat.44.5.2.7, 73.2.5.5(S);
- 5) Austrijos Aukščiausio Teismo 1984-07-12 dienos byla 7Ob756/83. [interaktyvus] Prieiga per internetą:
<[http://www.ris.bka.gv.at/Dokument.wxe?Abfrage=Justiz&Dokumentnummer=JJT_19840712_OG_H0002_0070OB00756_8300000_000&ResultFunctionToken=f93a2228-d5c0-467c-a4a8-084a71ba596f&Gericht=&Rechtssatznummer=&Rechtssatz=&Fundstelle=&SucheNachRechtssatz=False&SucheNachText=True&GZ=&VonDatum=&BisDatum=18.02.2010&Norm=ABGB+%c2%a7384&ImRisSeit=Undefined&ResultPageSize=50&Suchworte=" > \[žiūrėta 2010-03-27\];](http://www.ris.bka.gv.at/Dokument.wxe?Abfrage=Justiz&Dokumentnummer=JJT_19840712_OG_H0002_0070OB00756_8300000_000&ResultFunctionToken=f93a2228-d5c0-467c-a4a8-084a71ba596f&Gericht=&Rechtssatznummer=&Rechtssatz=&Fundstelle=&SucheNachRechtssatz=False&SucheNachText=True&GZ=&VonDatum=&BisDatum=18.02.2010&Norm=ABGB+%c2%a7384&ImRisSeit=Undefined&ResultPageSize=50&Suchworte=)
- 6) *Vokietijos Konstitucinio Teismo sprendimas* byloje 1 BvR 290/78. [interaktyvus] Prieiga per internetą: <<http://www.servat.unibe.ch/dfr/bv055159.html>> [žiūrėta 2010-03-28];
- 7) *Vokietijos Konstitucinio Teismo 2006.12.13 dienos sprendimas* byloje 1 BvR 2084/05. [interaktyvus] Prieiga per internetą:
<http://www.bundesverfassungsgericht.de/entscheidungen/rk20061213_1bvr208405.html> [žiūrėta 2010-03-28];
- 8) *Vokietijos Aukščiausio Teismo sprendimas* byloje III ZR 200/07. [interaktyvus] Prieiga per internetą: <<http://juris.bundesgerichtshof.de/cgi-bin/rechtsprechung/document.py?Gericht=bgh&Art=en&Datum=2008-2&Seite=2&nr=43147&pos=80&anz=288>> [žiūrėta 2010-03-28];
- 9) *Vokietijos Aukščiausio Teismo 2007-02-07 dienos byla VIII ZR 266/06*. [interaktyvus] Prieiga per internetą: <<http://juris.bundesgerichtshof.de/cgi-bin/rechtsprechung/document.py?Gericht=bgh&Art=en&sid=07423d6cfc32279a207de0cd6fa4c8e5&nr=39339&pos=0&anz=1>> [žiūrėta 2010-03-28];
- 10) *Vokietijos Aukščiausio Teismo byla XII 197/05*. [interaktyvus] Prieiga per internetą:
<<http://juris.bundesgerichtshof.de/cgi->

[bin/rechtsprechung/document.py?Gericht=bgh&Art=en&sid=e055bd31024372dad4211f089443e11e&nr=41120&pos=0&anz=1](http://bin.rechtsprechung/document.py?Gericht=bgh&Art=en&sid=e055bd31024372dad4211f089443e11e&nr=41120&pos=0&anz=1) > [žiūrėta 2010-03-22];

11) *Vokietijos Aukščiausio Teismo byla IV ZR 276/02*. [interaktyvus] Prieiga per internetą:

<[http://juris.bundesgerichtshof.de/cgi-](http://juris.bundesgerichtshof.de/cgi-bin/rechtsprechung/document.py?Gericht=bgh&Art=en&sid=49b383909602c2f528c992dc5cfd67c&nr=26768&pos=0&anz=1)

bin/rechtsprechung/document.py?Gericht=bgh&Art=en&sid=49b383909602c2f528c992dc5cfd67c&nr=26768&pos=0&anz=1 > [žiūrėta 2010-03-22];

12) Vyriausio Žemės Teismo *Hamme* byla nr. 6 U 209/00. [interaktyvus] Prieiga per internetą:

<<http://www.ra-kotz.de/haarwild.htm> > [žiūrėta 2010-03-22];

13) Vyriausio Žemės Teismo Frankfurte prie Maino byla nr. 7 U 100/01. [interaktyvus] Prieiga per internetą:

<<http://www.verkehrsrechtsforum.de/urteilsdatenbank/unfaellehaftungundschadensersatz/teil2/haarwildunfall.html> > [žiūrėta 2010-03-22];

14) Administracinio Teismo *Nördlingene(Amtsgericht Nördlingen)*, byla nr.5 C 29/05.

[interaktyvus] Prieiga per internetą: <<http://www.verkehrsexikon.de/Texte/Rettungskosten02.htm> > [žiūrėta 2010-03-07];

15) Vyriausio Žemės Teismo Koblence (*Oberlandesgericht Koblenz*) 2006-10-18 dienos byla nr.10 U 1415/05. [interaktyvus] Prieiga per internetą:

<<http://www3.justiz.rlp.de/rechtspr/DisplayUrteil.asp?rowguid=%7bCF20C5DF-9DBB-454B-B178-3FFDDA681400%7d> > [žiūrėta 2010-03-21];

16) Žemės Teismo Štutgarte byla 5 S 244/06. [interaktyvus] Prieiga per internetą:

<<http://www.verkehrsrechtsforum.de/urteilsdatenbank/kfzdiebstahlundversicherungsrecht/einstandspflichtbeieinemteilkaskoversicherungsv.html> > [žiūrėta 2010-03-21];

17) Lenkijos Aukščiausio Teismo 2007-12-07 dienos byla III 120/07. [interaktyvus] Prieiga per internetą:

<[http://pub.sn.pl/ow3_ic.nsf/0/82d5ee93c1213d67c125753c0055b4f3/\\$FILE/III%20CZP%20012007%20publ.pdf](http://pub.sn.pl/ow3_ic.nsf/0/82d5ee93c1213d67c125753c0055b4f3/$FILE/III%20CZP%20012007%20publ.pdf) > [žiūrėta 2010-03-27];

18) Lenkijos Aukščiausio Teismo byla II CR 157/74. [interaktyvus] Prieiga per internetą:

<http://www.eporady24.pl/odszkodowanie_z_tytulu_uszkodzenia_pojazdu_przez_zwierzynę.uchwały.4.60.66.html > [žiūrėta 2010-03-17];

19) Lenkijos Aukščiausio teismo 2000.08.22 dienos nutarimas byloje IV CKN 1150/00.

[interaktyvus] Prieiga per internetą:

<[http://pub.sn.pl/ow3_ic.nsf/0/06da5cd1e6bd78afc125736d0051b611/\\$FILE/IV%20CKN%20115000%20publ.pdf](http://pub.sn.pl/ow3_ic.nsf/0/06da5cd1e6bd78afc125736d0051b611/$FILE/IV%20CKN%20115000%20publ.pdf) > [žiūrėta 2010-03-28];

20) Lenkijos Aukščiausio Teismo byla III CZP 22/88, OSN 1989, nr.9, poz.136.

21) Lublino apeliacinio teismo byla I Aca 272/08. [interaktyvus] Prieiga per internetą:

<<http://www.rp.pl/arttykul/155968.html>> [žiūrėta 2010-03-07];

22) Šveicarijos Aukščiausio Teismo 1989-08-02 dienos byla BGE 115 IV 248. [interaktyvus]

Prieiga per internetą: <<http://www.bger.ch/index/jurisdiction/jurisdiction-inherit-template/jurisdiction-recht/jurisdiction-recht-leitentscheide1954.htm>> [žiūrėta 2010-03-28].

8.4. Kiti šaltiniai:

1) ADLER, Rolf. *Frieden mit dem Mitgeschöpf Tier*. 1 Dalis. [interaktyvus] Prieiga per internetą:

<<http://www.sankt-hubertus.de/friedl.htm>> [žiūrėta 2010-03-28];

2) HERRMANN, Bernd. *Beiträge zum Göttinger Umwelthistorischem Kolloquium 2008-2009*.

Göttingen, 2009. [interaktyvus] Prieiga per internetą:

<http://books.google.lt/books?id=1JN0Hxey9HsC&pg=PT192&lpg=PT192&dq=tiere+sind+keine+sachen&source=bl&ots=Ymm975e1Et&sig=Ku1BoH3eBdYZiYnBdgGChJJ4cbw&hl=lt&ei=oOvRSr6oBqSqmWPKybiCAw&sa=X&oi=book_result&ct=result&resnum=6&ved=0CB4Q6AEwBTgK#v=onepage&q=tiere%20sind%20keine%20sachen&f=false> [žiūrėta 2010-03-28];

3) OTTENSAMER, Elke. *Ausgewählte Aspekte des Österreichischen Tierschutzgesetzes*. Dizertacija.

Universität Wien, 2006. [interaktyvus] . Prieiga per internetą:

<<http://www.tieranwalt.at/upload/files/ottensamer.pdf>> [žiūrėta 2010-03-28];

4) *Valdininkų ir kelininkų laukia sudėtingas briedžio testas*. Lietuvos rytas, 2009-12-01 diena.

[interaktyvus] Prieiga per internetą: <<http://www.lrytas.lt/-12596212811258813237-p4-valdinink%C5%B3-ir-kelinink%C5%B3-laukia-sud%C4%97tingas-bried%C5%BEio-testas.htm>

>[žiūrėta 2010-03-28].

9. Santrauka.

Nuosavybės teisė į laukinius gyvūnus: lyginamoji analizė.

Magistro darbas yra skirtas nuosavybės teisės į laisvėje esančius laukinius gyvūnus aspektų tyrimui Vokietijos, Šveicarijos, Lenkijos ir kitų valstybių teisinėse sistemose. Be to lyginamąja prasme yra išnagrinėti žalos atsiradusios dėl laukinių gyvūnų ir transporto priemonių keliuose susidūrimų atlyginimo aspektai.

Nepaisant aktualumo šios temos yra bendrai mažai tyrinėtos.

Taip pat atsižvelgiama, kad Seime yra įregistruotas naujos redakcijos Laukinės gyvūnijos įstatymo projektas, kuris šiame darbe kritikuojamas.

Tyrimui buvo panaudoti teisės aktai, teisės doktrina, teismų praktika ir kiti šaltiniai.

Tyrimo metu nustatyta, kad Vokietijos, Šveicarijos ir Lenkijos įstatymuose yra teisės normų, kuriose pažodžiui nustatyta, kad gyvūnai nėra daiktai.

Todėl buvo ištirti šių normų tikslai, reikšmė ir pasekmės, o taip pat galimybės Lietuvoje atitinkamai pakeisti teisės aktus. Buvo nustatyta, kad Vokietijos, Šveicarijos ir Lenkijos įstatymų leidėjai normomis, kuriose išreikšta, kad gyvūnai nėra daiktai, siekė gyvūnų apsaugos tikslų, o šios normos neturi teisinių santykių reglamentavimo turinio, bet simbolinę prasmę. Todėl, autoriaus nuomone, tokių nuostatų Lietuvoje reikia vengti.

Be to buvo tiriami principai nustatantys išimtinę valstybės nuosavybės teisę į laisvėje esančius laukinius gyvūnus. Tyrimas parodė, kad šie principai daugiausia yra išlaikomi valstybėse, kurios įgijo valstybinį suverenitetą dėl Sovietinių socialistinių respublikų sąjungos valstybingumo pabaigos. Todėl, autoriaus nuomone, valstybinės laisvėje esančių laukinių gyvūnų principas gali būti laikomas postsocialistinės teisės sistemų bruožu.

Yra svarbu pažymėti, kad šis principas Lietuvoje reiškia valstybės atsakomybę už žalą atsiradusią dėl laukinių gyvūnų ir transporto priemonių keliuose sąveikos. Todėl šis principas darbe yra kritikuojamas ir kartu pateikiamas siūlymas jį pakeisti, atsisakant valstybinės nuosavybės į laisvėje esančius laukinius gyvūnus.

Taip pat buvo nustatyta, kad Lenkijoje nėra susiformavusi aiški nuomonė dėl tinkamo subjekto atsakančio už komunikacinę žalą, kai ji atsiranda dalyvaujant laukiniams gyvūnams. Vokietijoje ir Šveicarijoje laisvėje esantys laukiniai gyvūnai yra bešeimininkiai, todėl rizika tenka transporto priemonės savininkui ar valdytojui, arba draudikui. Dėl reikalavimų atlyginti tokiais atvejais žalą Vokietijoje yra susiformavusi plati teismų praktika. Šveicarijoje plačios teismų praktikos tokiems atvejams nėra dėl precedentinę reikšmę turinčio jos Aukščiausio

Teismo sprendimo, kuriame manevravimas siekiant išvengti susidūrimo su gyvūnais pripažintas teisėtu.

Be to magistro darbe pateikiami siūlymai pakeisti naujos redakcijos LGI projektą iki pateikiant svarstymui Seimo posėdyje.

10. Zusammenfassung

Eigentumsrecht an wilde Tiere: Rechtsvergleichende Analyse

Die vorliegende Masterarbeit ist für die Untersuchung von Aspekten des Eigentumsrechtes an wilden Tieren in den Rechtssystemen in Deutschland, in der Schweiz, in Polen und in anderen Staaten konzipiert. Darüber hinaus werden hier die Aspekte des Schadenersatzes infolge eines Zusammenstosses zwischen wilden Tieren und Transportmitteln auf den Kraftverkehrsstrassen in den obengenannten Ländern untersucht und verglichen.

Ungeachtet der Aktualität dieser Fragen sind sie bisher wenig untersucht worden.

In dieser Arbeit wird ebenfalls die Tatsache berücksichtigt, dass ein neuer Gesetzentwurf über die Tierwelt im Seimas der Republik Litauen eingebracht worden ist, der hier einer Kritik unterzogen wird.

Für die Untersuchung wurden die Rechtsakte, Rechtsgrundsätze, Gerichtspraxen und andere Quellen in Anspruch genommen.

Im Laufe der Untersuchung wurde festgestellt, dass die Gesetze in Deutschland, in der Schweiz und in Polen die Rechtsnormen beinhalten, in denen *expressis verbis* festgestellt ist, dass Tiere keine Sachen sind.

Daher wurden Zwecke, Bedeutung und Folgen der obengenannten Rechtsnormen untersucht sowie die Möglichkeiten erörtert, jeweilige Rechtsakte in Litauen zu ändern. Es wurde festgestellt, dass die Gesetzgeber in Deutschland, in der Schweiz sowie in Polen durch die Rechtsnormen, nach denen Tiere keine Sachen sind, den Tierschutz erstreben, also werden durch diese Normen die Rechtsverhältnisse nicht geregelt, sie haben nur eine symbolische Bedeutung. Der Meinung des Autors nach sind solche Bestimmungen in Litauen zu vermeiden.

Darüber hinaus wurden die Grundsätze zur Bestimmung des ausschliesslichen Eigentumsrechtes des Staates auf wilde Tiere in der Freiheit untersucht. Die Untersuchung hat gezeigt, dass an diesen Grundsätzen in denjenigen Staaten festgehalten wird, die nach dem Zusammenbruch der Union des Sowjetischen Sozialistischen Republiken ihre Unabhängigkeit erlangt haben.

Weiterhin ist es zu betonen, dass der Grundsatz *des ausschliesslichen Eigentumsrechtes des Staates auf wilde Tiere in der Freiheit* in Litauen die Haftung des Staates für den Schaden bedeutet, der infolge eines Zusammenstosses zwischen Wildtieren und Transportmitteln entstanden ist. Daher wird dieser Grundsatz einer Kritik unterzogen und ein Antrag auf Änderung dieses

Grundsatzes gestellt, indem auf das Eigentumsrecht des Staates auf wilde Tiere in der Freiheit verzichtet werden sollte.

Es wurde auch festgestellt, dass sich in Polen keine eindeutige Meinung über ein jeweiliges Subjekt gebildet hat, das eine Verantwortung für den Schaden übernehmen würde, der infolge eines Zusammenstosses zwischen Wildtieren und Transportmitteln entstanden ist. In Deutschland und in der Schweiz werden wilde Tiere in der Freiheit für herrenlos gehalten, deshalb liegt das Risiko beim Transportmittelbesitzer (Inhaber) oder beim Versicherungsgeber. Betreffs des derartigen Schadenersatzes hat sich in Deutschland eine umfangreiche Gerichtspraxis gebildet. In der Schweiz gibt es keine umfangreiche Gerichtspraxis für solche Fälle aufgrund des Beschlusses des Obergerichtes, nach dem das Manövrieren mit dem Ziel den Zusammenstoss mit den Tieren zu vermeiden für rechtswidrig erklärt wird (was einen Präzedenzfall schafft).

Darüber hinaus werden in der vorliegenden Magisterarbeit Vorschläge zur Änderung des neuen Entwurfes des Tierschutzgesetzes vorgelegt (bis zur Unterbreitung des neuen Entwurfs zur Erörterung vor dem Seimas).

